

Daavidin ja Goljatin taistelut Euroopan vastakkaisilla laidoilla

Italian-Kreikan sodan ja talvisodan väliset yhtäläisyydet ja uutisointi suomalaisessa sanomalehdistössä

Wilhelmiina Koivuniemi
Pro gradu -tutkielma
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen
tiedekunta
Poliittinen historia
Marraskuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
Tekijä □– Författare – Author Wilhelmiina Koivuniemi		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Daavidin ja Goljatin taistelut Euroopan vastakkaisilla laidoilla. Italian-Kreikan sodan ja talvisodan väliset yhtäläisyydet ja niiden uutisointi suomalaisessa sanomalehdistössä.		
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year 10.11.2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 91
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimuksessa perehdytään Italian-Kreikan sodan ja talvisodan välisiin yhtäläisyyksiin ja Italian-Kreikan sodan uutisointiin suomalaisessa valikoidussa sanomalehdistössä.</p> <p>Kumpikin sota sodittiin lyhyen aikavälin sisällä toisistaan, ne kestivät määrällisesti varsin lyhyen aikaa ja kummassakin sodassa valta-asetelmat olivat yllättävän samanlaiset. Talvisodassa pieni Suomi soti suurta ja voimakasta hyökkääjää Neuvostoliittoa vastaan, kun taas Italian-Kreikan sodassa pääministeri Ioannis Metaxasin rautaisesti hallinnoima Kreikka oli pienempi, taloudellisesti alikehittyneempi ja varustautumattomampi kuin Benito Mussolinin johtama Italia.</p> <p>Tutkimukseni metodologiaksi olen valinnut diskurssianalyysin sekä retorisen analyysin. Tutkimukseni käsitellessä sanomalehtien uutisointia koin myös tarpeelliseksi tutustua mediahistorian tutkimukseen. Nojaan esittelyni talvisodan osalta Osmo Jussilan, Seppo Hentilän ja Jukka Nevakiven teokseen Suomen poliittinen historia 2009 ja Italian-Kreikan sodan osalta David Brewerin teokseen Greece, the Decade of War, Occupation, Resistance and Civil War, Richard Cloggin teokseen A Concise History of Greece sekä Kira Kaurinkosken tutkimukseen Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien muistelmät. Tutkielmaani varten olen valinnut kaksi toisen maailmansodan ja välirauhan aikana toiminutta sanomalehteä. Tutkittaviksi sanomalehdiksi valikoituivat vuonna 1904 perustettu Suomen suurin päivälehti Helsingin Sanomat, joka edustaa niin sanotusti Suomen virallista näkökulmaa. Toinen tutkielmaani valikoitunut lehti on vuonna 1918 perustettu Suomen Sosialidemokraatti, joka edustaa sosialistista ja vasemmistolaista näkökulmaa.</p> <p>Tutkielmassani osoitan, että Italian-Kreikan sodan ja talvisodan väliltä on löydettävissä 12 yhtäläisyyttä. Ensimmäisenä yhtäläisyytenä voidaan pitää kehityskulkuja, jotka johtivat sotiin. Toinen yhtäläisyys on kummankin maan halu turvata oma kansallinen koskemattomuutensa ja pysyä ulkopuolisena Euroopan suurvaltapolitiikasta. Sodissa oli kyse pienien maiden kamppailusta suurvaltojen puserruksessa ja yritys säilyttää puolueettomuus poliittisen tilanteen kiristyessä.</p> <p>Kolmas yhtäläisyys on ajanjakso, jona kumpikin sodista käytiin. Kumminkin sodat sodittiin toisen maailmansodan aikana vain lyhyen aikavälin sisällä toisistaan, ja kumpikin sodista kesti verrattain lyhyen ajan. Talvisota käytiin 30.11.1939-30.3.1940 ja Italian-Kreikan sodan voidaan sanoa käydyin 28.10.1940-6.4.1941.</p> <p>Neljäs yhtäläisyys on selvä Daavid-Goljat-asetelma sotivien maiden välillä. Kummassakin sodassa suurempi ja paremmin varustautunut ja sotatoimiin valmistautunut maa hyökkäsi suunnitellusti pienempään valtioon aktiivisen provokaation jälkeen.</p> <p>Viides yhtäläisyys on sotien suunnitelmallisuudet suuremman osapuolen puolelta.</p> <p>Kuudes yhtäläisyys sotien välillä on salaiset sopimukset ja etupiirijaot hyökkääjäosapuolten taholta.</p> <p>Seitsemäntenä yhtäläisyytenä voidaankin nähdä pienten maiden omanarvontunto ja kieltäytyminen maille esitettyihin uhkavaatimuksiin.</p> <p>Kahdeksas yhtymäkohta, joka sotia yhdistää on sodan aikana vallinneet poikkeuksellisen huonot sääolosuhteet, jotka vaikuttivat osaltaan myös yhdeksänten yhtymäkohtaan eli sodan heikomman osapuolen yllättävään menestykseen.</p> <p>Kymmenentenä yhtäläisyytenä voidaan nähdä vahvemman osapuolen aliarviointi pienemmän maan taistelukykyä kohtaan. Yhdenteentoista yhtymäkohtana voidaan nähdä kotirintaman hyödyntäminen sodassa.</p> <p>Kahdestoista yhtymäkohta on sekä Kreikan että Suomen kansallinen yhtenäisyys ja taistelutahto.</p> <p>Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin uutisointi Italian-Kreikan sodasta erosi toisistaan huomattavasti. Eroavaisuuksia on löydettävissä uutisoinnin aktiivisuudesta tarkastelujakson 15.8.1940-30.4.1941 aikana, uutisoinnin laajuudesta ja lehtien asennoitumisessa Italian-Kreikan sodan sotatoimiin. Suomen Sosialidemokraatin uutisointi sodasta oli laajempaa ja Kreikka-keskeisempää, kun Helsingin Sanomien uutisointi aktivoitui vasta sotatapahtumien alkaessa. Helsingin Sanomien uutisoinnissa ja on myös nähtävissä positiivisempi asennoituminen akselivaltoihin. Helsingin Sanomien uutisointia voikin luonnehtia Italia-keskeisemmäksi. Myös lehtien asenteessa Saksaa kohtaan on havaittavissa eroavaisuuksia.</p> <p>Vaikka lehtien uutisoinnissa on havaittavissa eroavaisuuksia, niille yhteistä on se, että kumpikaan ei rinnastanut Italian-Kreikan sotaa ja talvisotaa toisiinsa.</p>		

Sisällysluettelo

1. Johdanto ja aiheen esittely	5
1.1 Aikaisempi tutkimus	8
1.2 Tutkielmassa käytettävä metodologia.....	10
1.2.1 Mediahistoria.....	11
1.2.2 Diskurssianalyysi.....	13
1.2.3 Retorinen analyysi	14
 2. Italian-Kreikan sodan ja talvisodan väliset yhtäläisyydet	 15
2.1.1 Suomen talvisota 1939-1940	16
2.1.2 Molotov-Ribbentrop-sopimus solmitaan	17
2.1.3 Talvisota syttyy	19
2.1.4 Ulkomainen apu talvisodassa.....	21
2.1.5 Talvisodasta välirauhaan	22
2.2 Italian-Kreikan sota.....	24
2.2.1 Kreikka 1930-luvulta sotatilanteeseen	24
2.2.2 Kreikka luisuu kohti sotaa	26
2.2.3 Kreikan ulkopoliittiset suhteet ennen sotaa ja Italian-Kreikan sodan aikana...	27
2.2.4 Kreikan ja Italian suhteet kiristyvät.....	33
2.2.5 Kreikan yllättävä sotamenestys ja Saksan miehitys.....	34
2.3 Talvisodan ja Italian-Kreikan sodan väliset yhtäläisyydet	38
 3. Kreikan ja Suomen suhteet ennen sotia ja sotatapahtumien uutisointi kreikkalaisessa sanomalehdistössä.....	 42
3.1 Kreikan ja Suomen suhteet ennen sotaa	44

3.1.1 Kreikka ja Suomen talvisota	44
3.1.2 Uutisointi Suomen talvisodasta kreikkalaisessa sanomalehdistössä Kaurinkosken tutkimuksen pohjalta	45
 4. Suomi ja Italian-Kreikan sota.....	47
4.1 Suomalainen sanomalehdistö välirauhan aikana	48
4.1.2 Välirauhan aika suomalaisessa sanomalehdistössä	50
4.2.1 Uutisvälitys ja uutiskanavat	52
4.3 Italian-Kreikan sodan sotatapahtumien uutisointi suomalaisessa sanomalehdistössä	53
4.3.1 Valikoitujen sanomalehtien esittely.....	53
4.3.2. Helsingin sanomat	55
4.3.3. Suomen Sosialidemokraatti	69
 5. Loppupäätelmät	82
 6. Lähdeluettelo	89

1. Johdanto

Pro gradu -tutkielmassani tulen tutkimaan Italian-Kreikan sodan ja talvisodan välisiä yhtäläisyyksiä sekä Italian-Kreikan sodan esiintymistä suomalaisessa sanomalehdistössä.

Italian-Kreikan sota valikoitui tutkimusaiheekseni, kun aikoinaan Ateenassa asuessani aloin havaita tiettyjä yhtymäkohtia talvisodan ja Italian-Kreikan sodan välillä. Kumpikin sota sodittiin lyhyen aikavälin sisällä toisistaan, ne kestivät määrällisesti varsin lyhyen aikaa ja kummassakin sodassa valta-asetelmat olivat yllättävän samanlaiset. Talvisodassa pieni Suomi soti suurta ja voimakasta hyökkääjää Neuvostoliittoa vastaan, kun taas Italian-Kreikan sodassa pääministeri Ioannis Metaxasin rautaisesti hallinnoima Kreikka oli pienempi, taloudellisesti alikehittyneempi ja varustautumattomampi kuin Benito Mussolinin johtama Italia. Italian-Kreikan sodan syttymisessä on myös nähtävillä samoja yhtymäkohtia kuin talvisodan syttymisessä. Kreikan ja Italian suhteet olivat olleet kireät jo ensimmäisestä maailmansodasta lähtien. Kira Kaurinkoski kirjoittaa teoksessaan ”Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat”, kuinka Italia oli tyytymätön sodan jälkeiseen aluejakoon ja ja solmittuihin rauhansopimuksiin. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Italia alkoi siirtää katsettaan kohti Bulgariaa ja Kreikkaa.¹ Kaurinkosken mukaan jo vuosina 1923-1928 Italia oli suurin turvallisuushaka Kreikalle, esimerkiksi vuonna 1923 Italia miehitti Korfun perustellen sitä italialaisen kenraalin murhalla Épirosissa.²

Eräs merkillinen yhtymäkohta talvisodassa ja Italian-Kreikan sodassa on salaiset sopimukset. Molotov-Ribbentrop-sopimuksessa Neuvostoliitto ja Saksa sopivat salaisessa lisäpöytäkirjassa maiden välisestä etupiirijaosta, jossa Suomi oli jaon kohteena. Myös Italia ja Saksa tekivät vuonna 1936 valtapiiriä, jossa Kreikka, Albania, Jugoslavia ja Pohjois-Afrikka joutuivat Italian vaikutuspiiriin.³

Lisäksi Mussolini halusi todistaa Hitlerille, että myös Italia kykenisi samanlaisiin sotasuorituksiin kuin Saksa, ja siksi hän valitsi Kreikan Kreikan ”pehmeäksi kohteeksi” Italialle.

¹ Kaurinkoski Kira, Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat, Suomen Ateenan-instituutin säätiö, Helsinki 2010, 20.

² Kaurinkoski 2010, 21.

³ Kaurinkoski 2010, 21.

Italia alkoi määrätietoisesti provosoida Kreikkaa. Elokuussa 1940 italialainen sukellusvene Delfino torpedoi kreikkalaista Elli-alusta Tinos-saaren ulkopuolella.⁴ Italia myös syytti Kreikkaa albanialaisten sotilaiden kimppuun hyökkäämisestä ja pommiaattentaateista Santa Quarantassa sijainnutta italialaista tullirakennusta vastaan.⁵ Saksa yritti viimeiseen asti painostaa Italiaa neuvottelemaan Kreikan kanssa, jotta sotatoimilta olisi voitu vielä välttyä Välimerellä.

Kaurinkosken mukaan, vaikka Saksa yritti estää Italiaa hyökkäämästä Kreikkaan, 28.10.1940 Mussolini kuitenkin esitti Kreikan pääministeri Ioannis Metaxasille uhkavaatimuksen. Uhkavaatimuksessa Italia vaati, että Kreikan tulisi sallia ennaltamäärittelemättömien strategisten alueiden miehittäminen.⁶ Pääministeri Metaxas hylkäsi Italian uhkavaatimuksen, ja vain muutamaa tuntia myöhemmin Italia hyökkäsi Albanian rajalta kohti Kreikkaa. Metaxas oli pakotettu sotatilanteeseen, jota hän oli viimeiseen asti yrittänyt välttää pitämällä hyviä suhteita yllä sekä Iso-Britanniaan että Saksaan.⁷

Italian-Kreikan sota kesti lokakuun 1940 lopusta huhtikuun 1941 loppuun. Kreikka piti pintansa sodassa varsin hyvin. Kreikkalaiset sotilaat saivat työnnettyä italialaiset takaisin Albanian puolelle ja ottamaan haltuunsa varsin suuren osan Albaniaa. Samoin kuin Suomen talvisodan on katsottu yhdistäneen sisällissodan repimää kansaa, myös Italian-Kreikan sota onnistui herättämään kreikkalaisissa uuden kansallistunteen heräämisen ja uuden nationalistisen aallon. Kummassakin sodassa sotaa käytiin haastavissa sääolosuhteissa. Kummankin sodan aikana rikottiin pakkasennätyksiä ja talvi oli luminen. Sääolosuhteet Albanian ja Kreikan rajalla olivat vaikeat, mikä osaltaan vaikeutti ja hankaloitti erityisesti Italian sotatoimia.⁸ Italian-Kreikan sodan muututtua asemasodaksi Saksa tuli mukaan sotaan Italiaa auttavaksi osapuoleksi. Metaxas tiesi, että sodan edetessä Saksan väliintulo olisi väistämätön ja hyökkäys Kreikkaan oli lopulta osa laajempaa Balkanin, Lähi-Idän ja Neuvostoliiton politiikkaa.⁹

⁴ Clogg Richard, A Concise History of Greece, third edition, Cambridge University press, New York, 2013, 118.

⁵ Helsingin Sanomat, 28.10.1940.

⁶ Clogg 2013, 118-119.

⁷ Kaurinkoski 2010, 23.

⁸ Clogg, 2013, 118-119.

⁹ Kaurinkoski 2010, 23.

Operaatio Marita eli Saksan hyökkäys Kreikkaan alkoi 6. huhtikuuta 1941 ja 23.4.1941 Ateena antautui saksalaisille. Tästä alkoi saksalaismiehityksen aika, joka kesti aina vuoteen 1944.

Italian-Kreikan sodan ja talvisodan samankaltaisuudet ovat selkeät, mutta sotien erilaiset lopputulokset antavat mielenkiintoisen pohjan tutkimukselle.

Pro gradu -tutkielmassani haluan ennen kaikkea pohtia sitä, millaisia yhtäläisyyksiä sotien väliltä on löydettävissä ja miten Suomen lehdistö on Italian-Kreikan sotaa kuvannut. Kreikkalaiset uutisreportterit antoivat Suomesta hyvin myönteisen kuvan ja loivat talvisodasta mielikuvan Daavidin ja Goljatin taisteluna. Tässä tutkielmassa pohditaan sotien välisten yhtäläisyyksien lisäksi sitä, millaista kuvaa suomalainen sanomalehdistö välitti Italian-Kreikan sodasta.

1.1. Aikaisempi tutkimus

Aikaisempaa suomalaista tutkimusta Italian-Kreikan sodan ja talvisodan välisistä yhtäläisyyksistä ja Italian-Kreikan sodan uutisoinnista suomalaisessa sanomalehdistössä en ole löytänyt. Suomalainen Kira Kaurinkoski on tehnyt tutkimuksen talvisodan uutisoinnista kreikkalaisessa sanomalehdistössä. Teos ”Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat” (Suomen Ateenan-instituutti) on jossain määrin peilikuva omasta pro gradu -tutkielmastani ja näin ollen se antaa paljon inspiraatiota siihen, miten olen työstänyt ja hahmottanut graduani. Nojaan omassa tutkimuksessani Kira Kaurinkosken teokseen sekä metodologisessa mielessä että tärkeänä lähdeaineistona.

Mielestäni on surullista ja outoa, ettei aikaisempaa tutkimusta sotien välisistä yhtäläisyyksistä ole tehty. Itse koen Euroopan vastakkaisilla laidoilla samana aikakautena käytyjen sotien väliset yhtäläisyydet ja erilaiset lopputulokset herkulliseksi tutkimusaiheeksi.

Aikaisempaa tutkimusta Italian-Kreikan sodasta löytyy runsaasti kreikaksi, italiaksi ja englanniksi. Koska italian ja kreikan taitoni eivät ole sillä tasolla, että pystyisin näillä kielillä lukemaan tieteellistä tekstiä, vaihtoehdoksi jäi englanninkieliseen tutkimuskirjallisuuteen perehtyminen.

Olen viettänyt paljon aikaa Ateenassa sijaitsevassa American School of Classical Studies:n (ASCSA) Gennadius-kirjastossa, josta löytyi runsaasti erilaista tutkimusmateriaalia koskien Italian-Kreikan sotaa. Erityisen hyödyllisiksi minulle muodostuivat teokset ”An Abridged History of the Greek-Italian and Greek-German War 1940-1941 (Land Operations)” (Hellenic army general staff Army history directorate, Athens 1997), sekä Peter Smithin ja Edwin Walkerin teos ”War in the Aegean”, Zacharias N. Tsirpanlisin artikkeli ”The Italian View of the 1940-41 War, Comparisons and Problems Offprint from Balkan Studies”, joiden avulla pystyin luomaan kokonaiskuvan sotatapahtumista ennen varsinaista tutkimusprosessia. Lisäksi olen tutustunut seuraaviin teoksiin, joita käytän pro gradu -tutkielmassani lähdemateriaalina: Antony Beevorin Crete

1941 The Battle and the Resistance, Published with a new Introduction in Penguin books, New York 2014, Richard Clogg A Concise History of Greece, Third Edition, Cambridge University Press, New York 2013, Björn Forsenin ja Erkki Sirosen (toim.) Kadonnut Kreikka, Suomalaisten matkakuvauksia ennen massaturismia, Suomen Ateenan-instituutin säätiö, Helsinki 2006.

Lisäksi tutkielmassani olen käyttänyt aineistona Konstantinos Irodotos Hasiotiksen artikkelia οι ελληες της ρωσίας και τηςΣοβιετικήςΕνωσης: υετοικεοες και εκτοπομοί: οργανωση και ιδεολογα, Thessalonki 1997, David Brewerin teosta Greece, The Decade of War, Occupation, Resistance and Civil Warl. B Tauris & Co. Ltd, London/New York, 2016. Mark Mazowerin kirjaa Inside Hitler's Greece, The Experience of Occupation 1941-1944, Yale Nota Bene Book, Yale University Press 1995, New Haven & London sekä John S. Koliopoulosin ja Thanos M. Veremiksen teosta Greece, the Modern Sequel, from 1821 to the present, 2007, Hurst & Company, London.

Talvisodan historiassa nojaan Osmo Jussilan, Seppo Hentilän ja Jukka Nevakiven teokseen Suomen poliittinen historia 1809-2009, WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki 2009.

Pro gradu -tutkielmassani arvioin ja analysoin primäärilähteinä Helsingin Sanomia ja Suomen Sosialidemokraattia. Helsingin Sanomia olen lukenut lehden digitaalisen Aikakone-arkiston kautta ja Suomen Sosialidemokraattia olen lukenut Työväen arkistossa Helsingissä. Primäärilähteiden avulla pyrin tutkimaan, miten sanomalehdet uutisoivat sotatoimista lukijoille.

1.2. Tutkimuksessa käytettävä metodologia

Tutkimukseni metodologiaksi olen valinnut diskurssianalyysin sekä retorisen analyysin. Tutkimukseni käsitellessä sanomalehtien uutisointia koin myös tarpeelliseksi tutustua mediahistorian tutkimukseen.

Metoditeoksina olen käyttänyt Touko Perkon, Esko Salmisen, Pertti Hemanuksen ja Päiviö Tommilan teosta Suomen lehdistön historia osa 3, Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle, Kustannuskiila OY, Kuopio 1988 sekä Jukka Kortin teosta Media historiassa, lähestymistapoja median merkityksiin historiassa, Suomalaisen kirjallisuuden seura, tietolipas 250, 2016.

Seuraavissa kappaleissa esittelen tutkielmassa käytettävät metodit tarkemmin.

1.2.1. Mediahistorian tutkiminen

Sanomalehtien uutisointia tutkiessa on hyvä muistaa, että uutisoinnilla on aina ollut poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia.¹⁰ Medialla on aina ollut valta vaikuttaa siihen, minkälainen vaikutus lukijaan halutaan uutisoinnilla tehdä ja millainen käsitys lukijalle syntyy uutisoitavasta aiheesta. Suomessakin sanomalehdillä on ollut tärkeä, ajoittain jopa keskeinen rooli suomalaisten mielipiteiden määrittelyssä.

Suomen sanomalehdistön ja journalismin historiassa 1940-luku muodostaa hyvin poikkeuksellisen jakson. Lehtityön puitteita rajasi sota ja välirauha. Sanomalehdet olivat vahvasti sidoksissa politiikkaan, joka synnytti myös sen, että mediaa voitiin käyttää valtion taholta välineenä ohjailla kansalaisten ajattelua.¹¹

Mediahistoriaa tutkiessa on tärkeä tunnistaa siinä esiintyvä sensuuri ja propaganda.

Karkeasti voidaan tulkita, että sensuuri on ollut puolustuskeino ja propaganda on ollut hyökkäyskeino, jota vallankäyttäjät ovat median kautta toteuttaneet.¹² Sensuurilla tarkoitetaan julkaistavan tiedon kontrollointia halutunlaiseksi, ja se voidaan jakaa säätelevään ja rakenteelliseen sensuuriin. Säätelevällä sensuurilla tarkoitetaan sensuuria, joka on harkittua, kieltävää ja virallista. Rakenteellisella sensuurilla tarkoitetaan sensuuria, joka on enemmänkin kulttuurista ja jopa tiedostamatonta toimintaa, jolla epämiellyttäviksi koetut asiat yritetään siirtää pois tietoisuudesta.¹³

Valtion harjoittama sensuuri taas on usein preventiivistä eli ennaltaehkäisevää tai repsessiivistä eli jälkikäteen rankaisevaa.¹⁴ Huomioinarvoisaa on myös se, että media saattaa käyttää itse passiivista sensuuria ennakkosensuurin vallitessa. Tämä oli hyvin tyypillistä toisen maailmansodan aikana, jolloin media oli vahvasti sidoksissa valtiovaltaan ja sen harjoittamaan politiikkaan. Sensuurin tarkoituksena on ollut mielipiteen muokkaaminen haluttuun suuntaan ja vaientaa oppositio sekä kriitikot.¹⁵

¹⁰ Kortti Jukka, Media historiassa, lähestymistapoja median merkityksiin historiassa, Suomalaisen kirjallisuuden seura, tietolipas 250, 2016, Turenki, 12.

¹¹ Tommila Päiviö, Perko Touko, Salminen Esko, Löyttyniemi Veikko, Hemanus Pertti, Suomen lehdistön historia, osa 3, Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle Kustannuskiila oy, Jyväskylä 1988.

¹² Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus 1988.

¹³ Kortti, 2016, 213.

¹⁴ Kortti, 2016. 213.

¹⁵ Kortti 2016, 213.

Syyt median sensuurille saattoivat olla pragmaattiset, eikä niillä ollut tekemistä sensuuria tehneiden toimittajien omien ideologioiden kanssa. Uutisoinnissa oli tärkeintä ottaa huomioon, minkälainen uutisointi oli tilanteen kokonaiskuvan kannalta kannattavinta. Demokratiassa sensuuri saattoi olla toisinaan enemmän valtiovallan politiikan yhteistyökumppani kuin muutoksen paljastaja, sillä julkinen valta on aina ollut suhteessa ajan yhteiskuntapoliittiseen kontekstiin.¹⁶

Lehdistössä propagandaa on ilmennyt aina.¹⁷ Propagandalla tarkoitetaan suostuttelevaa viestintää, jonka avulla pyritään vaikuttamaan havainnointiin ja sitä kautta muokkaamaan ajatuksia ja käytöstä.¹⁸ Jari Sedergren ja Ilkka Kippola ovat määritelleet propagandan suunnitelmalliseksi toiminnaksi, joka on kohdistettu suurelle yleisölle ja jonka tavoitteena on median mahdollisuuksia käyttämällä vaikuttaa yleisöön kohdennetusti.¹⁹

Propagandaa ei voi kuitenkaan yksiselitteisesti tuomita. Gareth Jowett ja Victoria O'Donnell ovat määritelleet propagandan kolmeen eri kategoriaan niiden eri tarkoitusperien mukaan. Nämä kolme kategoriaa ovat valkoinen, harmaa ja musta propaganda. Valkoisella propagandalla tarkoitetaan propagandaa, jossa faktat saattavat näyttää oikeilta, mutta asiat esitetään niin, että niiden lähettäjä ja lähettäjän ideologia näytetään oikeana ja usein ylivoimaisena. Musta propaganda levittää tietoisesti suoria valheita ja huijauksia omien tarkoitustensa edistämiseksi. Harmaa propaganda on kahden edellä mainitun välissä olevaa propagandaa.²⁰

Demokraattisissa valtioissa propaganda on usein ollut valkoisen ja harmaan propagandan välimaastossa. Propaganda on usein ollut enemmänkin informaatioon verhottua, ja se on käyttänyt enemmän sensuuria ja rajoituksia kuin valheita ja kieltoja.²¹

¹⁶ Kortti 2016, 213.

¹⁷ Kortti 2016, 214.

¹⁸ Kortti 2016, 220-221.

¹⁹ Kortti 2016, 224, Sedergren, Kippola 2009. 336.

²⁰ Victoria O'Donnell, Gareth Jowett Propaganda and Persuasion, fourth Edition, SAGE, California, 2015, 20-33.

²¹ Kortti 2016, 227.

1.2.2. Diskurssianalyysi

Valitsin diskurssianalyysin tutkielmani metodiksi, sillä diskurssianalyysillä voidaan tutkia kielen käyttöä ja muuta merkitysvälitteistä toimintaa. Yleisesti on mahdollista sanoa, että diskurssianalyysi auttaa tarkastelemaan yksityiskohtaisesti kielenkäyttöä eri konteksteissa ja sen myötä sosiaalisen todellisuuden tuottamista sosiaalisissa käytännöissä.²²

Diskurssianalyysi on metodina tärkeä, sillä samanlainen kieliasu lauseissa tai jopa pelkissä sanoissa on mahdollista tulkita monella eri tavalla, jolloin on mahdollista muodostaa erilaisia ja toisistaan eroavia tulkintoja riippuen asiayhteydestä, joissa kieliasu, lause tai sana esiintyy. Diskurssianalyysi auttaa myös huomioimaan, että samoista asioista voidaan monin eri tavoin.

Diskurssianalyysi on sikäli haasteellinen metodi, sillä toisistaan poikkeavia kuvauksia ei voida aina asettaa totuudellisuus- tai paremmuusjärjestykseen.²³

Diskurssianalyysin käyttö tutkielmassa

Diskurssianalyysissä olennaista on ottaa huomioon konteksti, jossa kieltä käytetään. Konteksti, joka on tässä tutkielmassa sanomalehti, antaa sanoille ja lauseille oman merkityksensä. Kielen avulla voidaan eri tilanteissa väittää jotakin todellisuudesta ja perustella sitä halutulla tavalla.²⁴ Diskurssit luovat sekä objektiivista että subjektiivista todellisuutta, sillä ne kuvaavat sosiaalista todellisuutta rakentaen sitä samalla itse.²⁵

Tutkielmani metodiksi valikoitui diskursianalyysi sen vuoksi, että sanomalehdet pystyivät diskursseja käyttämällä luomaan uutisoitavasta aiheesta sekä objektiivista että subjektiivista todellisuutta lukijalle. Sanomalehtimateriaalin tutkimuksessa tämä on tärkeää ottaa huomioon, sillä itse kielenkäyttö uutisissa voidaan tulkita teoiksi, joilla on seurauksia. Jokaisella kirjoitetulla uutisella on oma tarkoituksensa. Nämä tarkoitukset ovat rakentuneet tietyssä sosiaalisessa tilanteessa, ja niihin ovat vaikuttaneet sekä tietoinen sosiaalinen ympäristö sekä kirjoittamattomat normit. Sanomalehtiaineistoon perustuvaa tutkielmaa tehtäessä ja aineistoa tarkastellessa on tärkeää huomioida, että diskurssit ovat aina tulkintoja.

²² Jokinen Arja, Juhila Kirsi, Suoninen Eero Diskurssianalyysin aakkoset, Vastapaino, Tampere 1999, 18-19.

²³ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b; Suoninen 1999, 18-19.

²⁴ Suoninen 1999, 18.

²⁵ Berger Robert L. & Luckman Thomas Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen, Yliopistopaino, Helsinki 2002.

1.2.3. Retorinen analyysi

Toinen tutkielmassani käyttämä metodi on retorinen analyysi.

Retorisessa analyysissä ollaan kiinnostuneita siitä, miten haluttu asia saadaan vakuuttavaksi ja kuinka lukijoita pyritään sitouttamaan haluttuun asiaan.²⁶ Retoriikalla pyritään vakuuttamaan yleisö, joten vakuuttamista perustellaan argumentaatiolla. Vakuuttamisen ja argumentaation avulla pyritään saamaan haluttu yleisö luottamaan esitettyyn väitteeseen. Yleisön vakuuttamisessa argumentaation käyttö on tärkeää, sillä sen avulla pyritään lisäämään jonkin väitteen uskottavuutta ja heikentämään sen kanssa kilpailevien väitteiden asemaa ja uskottavuutta. Argumentaatiota tutkiessa huomio on tärkeä kiinnittää siihen, mitä strategioita tekstissä käytetään, jotta lukija saadaan vakuuttuneeksi halutusta asiasta, millaisia perusteluja argumentoinnissa käytetään ja millaisiin konteksteihin asiat sidotaan.²⁷ Retorisessa analyysissä olennaisena osana on myös poetiikan tunnistaminen. Poetiikalla pyritään tarkastelemaan tekstissä esiintyviä kielikuvia, käsitteitä, rinnastuksia ja erotteluja.²⁸

Tutkielmassani käytän retorista analyysiä, koska sen avulla pyritään tunnistamaan ja erittelemään erilaisia retorisia keinoja, eli tutkimuksen kohteena on muun muassa se, millaisia vakuuttamisen keinoja käytetään kirjoitetun sanomalehti uutisen perusteluissa.

²⁶ Jokinen 1999, 126.

²⁷ Jokinen 1999, 46-47

²⁸ Alasuutari Pertti, Laadullinen tutkimus, Vastapaino, Tampere 1993 154-160.

2. Italian-Kreikan sodan ja talvisodan väliset yhtäläisyydet

Kuten jo johdannossa toin esille, talvisota ja Italian-Kreikan sota tapahtuivat eri aikaan Euroopan eri laidoilla ja niiden lopputulos erosi huomattavasti toisistaan. Olen kuitenkin löytänyt sotien väliltä huomattavan monta yhtäläisyyttä. Ennen yhtäläisyyksien esittelyä on kuitenkin aiheellista kertoa lyhyesti kummankin sodan kulusta. Nojaan esittelyni talvisodan osalta Osmo Jussilan, Seppo Hentilän ja Jukka Nevakiven teokseen Suomen poliittinen historia 2009 ja Italian-Kreikan sodan osalta David Brewerin teokseen Greece, the Decade of War, Occupation, Resistance and Civil War sekä Richard Cloggin teokseen A Concise History of Greece .Lisäksi lähdeaineistona Kira Kaurinkosken tutkimusta Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien muistelmat.

2.1.1. Suomen talvisota 1939-1940

Suomi ajautui talvisotaan 30.11.1939 kieltäytyttyään Neuvostoliiton aluevaatimuksista. Voidaan sanoa, että talvisotaan johtanut kehityskulku alkoi jo huhtikuussa 1938, kun Neuvostoliitto ilmaisi ulkoministeri Holstille huolensa siitä, että Saksa tulisi hyökkäämään Neuvostoliittoon ja että Suomen alueita tultaisiin käyttämään sotilaallisessa operaatiossa hyväksi.²⁹ Keskustelu aiheesta jatkui myöhemmin kesäkuussa, kun Neuvostoliitto ilmoitti tarjoavansa Suomelle kaikkea mahdollista apua, jos Suomi suostuisi vastustamaan kaikkia Saksan aikeita. Neuvostoliitto tarjosi Suomelle suostumusta Ahvenanmaan linnoittamiseen, mikäli Suomi antaisi Neuvostoliitolle luvan linnoitustöiden valvomiseen ja aseistamiseen. Lisäksi Suomen olisi annettava suostumuksensa siihen, että Neuvostoliitto linnoittaisi Leningradin puolustuksen kannalta tärkeän Suomeen kuuluvan Suursaaren. Puolueettomuuspolitiikkaan vedoten Suomen valtiohallinto tyrmäsi ehdotukset.³⁰

Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet jännittyivät maaliskuussa 1939, kun suurlähettiläs Boris Stein saapui ulkoministeri Eljas Erkon puheille. Stein välitti Erkolle Stalinin tarjouksen, jossa Suomi vuokraisi Suomenlahden saaret Neuvostoliitolle 30 vuodeksi. Tämän myötä Neuvostoliitto olisi luovuttanut Suomelle alueita Itä-Karjalasta. Suomen linja oli kuitenkin pysynyt muuttumattomana ja Erko ilmoitti Steinille, ettei Suomi olisi valmis käymään kauppaa maa-alueistaan.³¹

Maailmanpoliittisen tilanteen kiristyessä kesän 1939 aikana myös Suomi alkoi nostaa varustelutasoaan. Armeijan määrärahoja asehankintoihin lisättiin lähinnä marsalkka Mannerheimin painostuksesta ja Karjalan kannakselle rakennettiin panssariesteitä ja muita varustuksia, jotka tultiin sodan puhjettua tuntemaan Mannerheim-linja nimellä.³²

²⁹ Jussila Osmo, Hentilä Seppo, Nevakivi Jukka, Suomen poliittinen historia 1809-2009, WSOY Oppimateriaalit oy, Helsinki 2009, 175.

³⁰ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 176.

³¹ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 177.

³² Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 17.

2.1.2. Molotov-Ribbentrop-sopimus solmitaan

Maailmanpolitiikan ja Suomen kannalta kohtalokas uutinen julkaistiin 23.8.1939. Neuvostoliiton ja Saksan ulkoministerit, V.M. Molotov ja Joachim von Ribbentrop solmivat Moskovassa hyökkäämättömyyssopimuksen. Oleellista sopimuksessa oli siihen lisätty salainen lisäpöytäkirja, jossa osapuolet sopivat etupiiriensä välisistä rajoista. Lisäpöytäkirja antoi Neuvostoliitolle vapaat kädet Puolan itäosiin, Romanian Bessarabiaan, Baltian maihin ja Suomeen.³³

1.9.1939 toinen maailmansota puhkesi Saksan hyökätessä Puolaan. Sodan alkaessa Suomi ja muut Pohjoismaat julistautuivat puolueettomiksi. Neuvostoliitto seurasi Saksaa ja aloitti 17.9.1939 hyökkäyksen Puolan itäosissa. Tämän jälkeen vuorossa oli Baltia. Lokakuun 1939 alkuun mennessä Neuvostoliitto oli käytännössä pakottanut Viron, Latvian ja Liettuan solmimaan avunantosopimukset ja luovuttamaan Neuvostoliitolle alueiltaan sotilastukikohtia.³⁴ Liitettyään Baltian maat etupiiriinsä Neuvostoliitto kohdisti katseensa Suomeen, Suomen hallitus sai 5.10.1939 kutsun lähettää edustajansa Moskovaan keskustelemaan Neuvostoliiton sanoin ”konkreettisista poliittisista kysymyksistä”. Suomessa tiedettiin, että kutsu merkitsisi samaa kehityskulkua kuin mitä Baltian maissa oli tapahtunut. Suomi reagoi nopeasti tilanteeseen. Mannerheim esitti vakinaisen armeijan siirtoa joukkokokoonpanoon Karjalan kannakselle, jossa aloitettiin myös reserviläisten kertausharjoitukset. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että koko armeija asetettiin liikekannallepanoon.³⁵

Suomi lähetti J.K. Paasikiven edustajakseen Moskovaan. Paasikivi tapasi 12.10.1939 Moskovassa Molotovin ja Stalinin ja sai kuulla Neuvostoliiton vaatimukset Suomelle. Neuvostoliitto vaati Suomelta Leningradin turvallisuuden puolustamiseen vedoten vuokralle Hankoniemeä sekä Suomenlahden saaria. Lisäksi Neuvostoliitto vaati Suomelta merkittävää osaa Karjalan kannaksesta sekä Suomelle kuulunutta Petsamon Kalastajasaarenon osaa. Vastineeksi Neuvostoliitto olisi luovuttanut Suomelle alueita Itä-Karjalasta. Paasikivi torjui kaikki Neuvostoliiton vaatimukset.³⁶

³³ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 177.

³⁴ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 178.

³⁵ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 178.

³⁶ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 177.

Paasikivi joutui lähtemään uudelle neuvottelumatkalle Neuvostoliittoon 21.10.1939. Tälläkin kertaa ohjeena oli, että Neuvostoliiton vaatimuksiin ei tulisi missään nimessä suostua. Neuvostoliitossa oltiin aluevaatimusten suhteen yhtä tiukkaa. Stalin ilmoitti neuvottelijoille, että esitetyt vaatimukset olisivat minimivaatimuksia eikä niistä tultaisi tinkimään. Toinenkin neuvottelukierros päättyi tuloksettomana.³⁷ Paasikivi ymmärsi tilanteen vakavuuden ja esitti hallitukselle toiveen, että Suomi voisi tehdä Neuvostoliiton aluevaatimuksissa joitain myönnytyksiä. Hallitus ei suostunut myönnytyksiin. Hallitus elätteli toiveita, että mahdollisessa sotatilanteessa Suomi saisi sotilaallista apua Ruotsilta, vaikka tällaisen avun saamisesta ei ollut olemassa minkäänlaisia takeita.³⁸

31.10.1939 Suomi teki viimeisen neuvottelumatkan Neuvostoliittoon. Neuvottelijoiden ollessa vielä matkalla Moskovaan julkisuuteen levisi Molotovin pitämä puhe, jossa hän selosti yksityiskohtaisesti Neuvostoliiton aluevaatimukset. Tämä oli osoitus siitä, ettei Neuvostoliitto tulisi perääntymään vaatimuksistaan Suomea kohtaan. Viimeinen neuvottelu pidettiin 9.11.1939 ja lopullisesti Suomen ja Neuvostoliiton välinen neuvotteluyhteys katkesi 13.11.1939.³⁹

³⁷ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 177.

³⁸ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 178.

³⁹ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 179.

2.1.3. Talvisota syttyy

Neuvottelujen katkettua 13.11.1939 Suomen poliittinen johto tuudittautui harhakuvitelmaan, että Neuvostoliitto olisi vain hämännyt Suomea. Tämän takia neuvottelujen katkeamisen ajateltiin enemmänkin loitontavan sotaa kuin lisäävän sodan uhkaa. Harhakuvitelmat murskaantuivat varsin pian. 26.11.1939 Neuvostoliitto lähetti Suomelle nootin, jossa Molotov syytti Suomea Mainilan kylän tulittamisesta. Nootissa Neuvostoliitto vaati suomalaisten välitöntä vetäytymistä 20-25 kilometrin päähän rajasta.⁴⁰ Suomen vastanootissa Neuvostoliitolle yritettiin vielä pelastaa tilanne ehdottamalla molemminpuolista vetäytymistä ja todistaa, ettei Suomen armeijalla ollut rajan lähistöllä tykistöä, joka olisi laukaukset voinut ampua. Neuvostoliiton päätä ei kuitenkaan käännetty, vaan Molotov lähetti Suomelle uuden nootin, jossa Neuvostoliitto syytti Suomea maiden välisten suhteiden äärimmäisestä kiristymisestä ja ilmoitti, että Mainilan laukausten johdosta Neuvostoliitto katsoi vuonna 1932 solmitun hyökkäämättömyyssopimuksen rauenneeksi. Suomi olisi halunnut vielä yrittää sovittelua, mutta Suomen uusi vastaus Neuvostoliitolle ei ehtinyt perille Neuvostoliiton katkaistua maiden väliset diplomaattisuhteet.⁴¹

Suomen ja Neuvostoliiton välinen talvisota alkoi 30.11.1939, kun Neuvostoliitto hyökkäsi valtavalla voimalla ilma-, maa- ja meriteitse Suomeen. Neuvostoliitto oli Suomeen nähden ylivoimainen. Neuvostoliiton miesvahvuus oli 450 000 miestä, kun Suomen armeijan kokonaisvahvuus oli 300 000. Neuvostoliitolla oli käytössään 2000 panssarivaunua, saman verran tykkejä ja 1000 lentokonetta. Suomen armeijalla taas ei ollut antaa kaikille sotilailleen edes henkilökohtaista asetta. Suomen raskaaseen varustukseen kuului noin sata taistelukelpoista lentokonetta, panssarivaunuja ei ollut juuri ollenkaan ja raskain aseistus oli rannikkotykistö, jolla pystyttiin tukemaan maavoimia Länsi-Kannaksella ja Viipurinlahdella.⁴²

Ylivoimaisesta vastustajasta huolimatta Suomen hyvä sotamenestys yllätti sekä Neuvostoliiton, ulkovallat että Suomen itsensäkin.

⁴⁰ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 180.

⁴¹ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 180.

⁴² Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 181.

Suomen menestyksen kannalta merkittävä tekijä oli voimakas kansallinen yhtenäisyys. Vain parikymmentä vuotta aikaisemmin Suomi oli kokenut sisällissodan, ja nyt koko yhteiskunta taisteli yhteisessä rintamassa vihollista vastaan. Kansallistunnetta vahvisti vaihtunut hallitus, johon otettiin kaikki muut puolueet IKL:ää lukuunottamatta. Oman panoksensa kansallisen yhtenäisyyden luomiseen loi työnantajien keskusliitto STK ja Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK, jotka solmivat tammikuussa 1940 tammikuun kihlauksena tunnetun sopimuksen, jossa järjestöt tunnustivat toisensa tasaveroisina neuvotteluosapuolina. Lisäksi helmikuussa 1940 SDP:n puoluetoimikunta julkaisi suojeluskuntien tukemana kannanoton, jossa se totesi, ettei sosialidemokraattisesti ajattelevilla ollut esteitä liittyä suojeluskuntiin.⁴³ Taistelutahtoa vahvisti myös yhteinen halveksunta Neuvostoliiton nukkehallituksena toiminutta O.V. Kuusisen johtamaa Terijoen hallitusta vastaan.⁴⁴

⁴³ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 188-189.

⁴⁴ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009 182.

2.1.4. Ulkomainen apu Talvisodassa

Talvisodan aikana ulkovaltojen tuki Suomelle rajoittui lähinnä humanitaariseen, ja diplomaattiseen tukeen sekä ihailuun ja myötätuntoon. Ulkomaista sotilaallista tukea Suomi ei juurikaan saanut. Joulukuussa 1939 Suomi vetosi Kansainliittoon, joka tuomitsi yleiskokouksessaan Neuvostoliiton hyökkääjäksi ja erotti sen 14.12.1939. Ulkovalloista Suomi toivoi pitkään sotilaallista tukea Ruotsilta, mutta sitä se ei saanut kuin vasta sodan loppumetreillä, kun kaksi vapaaehtoisista koostunutta pataljoonaa ja lento-osasto ehti rintamalle.²⁷ Ranska ja Iso-Britannia pitivät yllä toiveita apuretkikuntien lähettämisestä lähinnä sen takia, että länsivallat olivat enemmän kiinnostuneita Norjan rannikosta ja Pohjois-Ruotsin malmikentistä kuin Suomen auttamisesta. Ruotsi kuitenkin suhtautui kielteisesti apuretkikuntien kauttakulkuun, sillä se pelkäsi tulevansa itse miehitetyksi.⁴⁵

⁴⁵ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 183-186.

2.1.5. Sodasta välirauhaan

Suomen yllättävä sotamenestys yllätti täysin Neuvostoliiton, joka oli uskonut voivansa miehittää Suomen parissa viikossa. Suomalaisjoukot onnistuivat estämään Neuvostoliiton yritykset murtaa rintamalinjat ja taistelutoiminta hiljeni vuodenvaihteessa 1939-1940 asemasodaksi. Torjuntavoitot lisäsivät suomalaisten taistelutahtoa entisestään.⁴⁶

Olosuhteet sodankäynnille olivat haasteelliset. Pakkaset olivat kovat ja talvi oli luminen. Yksi ratkaiseva tekijä Suomen menestykselle olikin suomalaisten hyvä kestävyys raskaisiin sääolosuhteisiin. Neuvostoliiton joukot kärsivät huonosta säästä paljon enemmän.

Neuvostoliiton heikko sotamenestys johti siihen, että Neuvostoliitto ei voinut arvovaltasyistä suostua rauhantunnusteluihin. Stalin kuitenkin viestitti Suomelle, että se voisi periaatteessa suostua rauhantunnusteluihin Ryti-Tannerin hallituksen kanssa.

Samaan aikaan Neuvostoliitto oli kuitenkin koonnut rivinsä ja valmistellut huolella uutta hyökkäystä. Helmikuun 1940 lopulla neuvostojoukot aloittivat rajun hyökkäyksen Karjalan kannaksella. Hyökkäys pakotti suomalaiset vetäytymään, ja lopulta joukkojen oli vetäydyttävä taka-asemalle linjalle Viipuri – Kuparsaari-Vuoksi-Taipale.⁴⁷

23.2.1940 Suomen hallitus vastaanotti Neuvostoliiton rauhanehdot. Rauhanehdot olivat Suomelle kovat ja raskaat. Suomen olisi luovutettava Neuvostoliitolle koko Karjalan kannas, Laatokan länsi- ja pohjoispuoli sekä vuokrattava Hankoniemi 30 vuodeksi.⁴⁸

Hallitus yritti vielä kerran vedota ulkovaltojen tukeen. Iso-Britannia ja Ranska lupasivatkin lähettää Suomeen noin 20 000 sotilaan vahvuisen retkikunnan, mutta Ruotsi ei antanut joukoille kauttakululupaa. Suomen tilanne oli lohduton, maan kantokyky ei olisi enää kestänyt taistelujen jatkamista ja 29.2.1940 Suomen hallitus päätti aloittaa rauhanneuvottelut Neuvostoliiton kanssa. Länsivaltojen saatua tietää, että Suomi aloittaisi rauhanneuvottelut Neuvostoliiton kanssa ne tekivät Suomelle uuden tarjouksen. Tällä kertaa länsivallat lupasivat lähettää 50 000 miehen vahvuisen apuretkikunnan, mutta varsin pian kävi ilmi, että konkreettisesti Suomeen olisi saapunut vain 6000.

⁴⁶ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009 182-183.

⁴⁷ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 185.

⁴⁸ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 185.

Osmo Jussila, Seppo Hentilä ja Jukka Nevakivi esittävät myös teoksessa Suomen poliittinen historia tulkinnan, että Suomi olisi pidättäytynyt länsivaltojen aputarjouksesta ja aloittanut rauhanneuvottelut Neuvostoliiton kanssa sen takia, että Suomi olisi jo tässä vaiheessa saanut Saksalta salaisen lupauksen, että Suomi saisi luovutetut alueet korkojen kanssa takaisin Saksan lyötyä Neuvostoliiton⁴⁹. Saksan lupauksesta ei ole kuitenkaan olemassa pitäviä todisteita, mutta länsivaltojen avuntarjous sai kuitenkin aikaan sen, että Neuvostoliitto katsoi parhaimmaksi suostua rauhaan Suomen kanssa, jotta sen välit länsivaltojen kanssa säilyisivät.⁵⁰

Pääministeri Risto Rytin johtama rauhanvaltuuskunta matkusti rauhanneuvotteluihin Moskovaan samaan aikaan, kun raskaat taistelut olivat käynnissä Talissa, Viipurin koillispuolella. Rauhanneuvottelujen aikana Suomen taka-asema Talissa murtui ja Viipuria uhkasi saarroksiin joutuminen. Tilanne johti siihen, että Rytin johtama valtuuskunta ei onnistunut saamaan minkäänlaisia liennytyksiä aikaisemmin esitettyihin rauhanehtoihin, päin vastoin Suomen olisi luovutettava Neuvostoliitolle vielä lisää alueita Kuusamosta ja Sallasta. Suomella ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin suostua Neuvostoliiton esittämiin vaatimuksiin. Suomi ja Neuvostoliitto allekirjoittivat rauhansopimuksen 13.3.1940 ja taistelut päättyivät seuraavana päivänä.⁵¹

Moskovan rauhan astuessa voimaan Suomi oli menettänyt talvisodassa 22800 miestä ja noin 1000 siviiliä. Haavoittuneita oli 44 000. Alueluovutusten myötä 400 000 suomalaista menetti kotinsa. Neuvostoliiton tappiot olivat sen sijaan moninkertaiset. Neuvostoliiton oman ilmoituksen mukaan kokonaistappio oli 220 000, joista kaatuneita oli 49 000. Suomalaiset ovat tosin arvioineet Neuvostoliiton luvut noin neljä kertaa suuremmiksi.⁵² Suomi oli saanut historiansa suurimman torjuntavoiton, onnistunut estämään Neuvostoliiton miehityksen ja säilyttämään itsenäisyytensä.

⁴⁹ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 186-187.

⁵⁰ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 187.

⁵¹ Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 186-187.

⁵² Jussila, Hentilä, Nevakivi, 2009, 191.

2.2. Italian-Kreikan sota 1940-1941

2.2.1. Kreikka 1930-luvulta sotatilanteeseen

Kreikka luisui kohti Italian-Kreikan sotaan osana vahvemman osapuolen, Italian suurempaa suunnitelmaa keskellä toisen maailmansodan aiheuttamaa maailmanpoliittista myllerrystä. Vielä 1930-luvulle tultaessa Kreikka oli teollisesti varsin alikehittynyt maa. Maan sai elantonsa marmorin viennistä, kaupasta ja maataloudesta. Vaikka vain 20% maan pinta-alasta oli viljelyskelpoista jopa 60% väestöstä oli maanviljelijöitä ja vain noin 30% Kreikan väestöstä asui kaupungeissa. Ateena ja Thessaloniki olivat Kreikan ainoat kaupungit, joita valaisi sähkövalo. Maan liikenneverkosto oli käytännössä olematon ja tiet olivat huonoja. Yleisen koulutuksen ja lukutaidon taso oli alhainen.⁵³

1900-luvun alusta 1930-luvulle Kreikka oli jo osallistunut kolmeen sotaan. Kreikka kävi sotaan Turkia vastaan vuonna 1912, vuonna 1913 Kreikka oli sodassa Bulgarian kanssa ja vuosina 1922-1923 käydyssä sodassa Kreikka oli hävinnyt raskaasti Turkille, josta näkyvin rasite oli ollut yli miljoonan Turkin kreikkalaisen uudelleenasiuttaminen Kreikkaan väestönsiirron seurauksena.⁵⁴ Sotaisien ulkopolitiikan lisäksi Kreikan sisäpoliittinen tilanne oli varsin epävakaa 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Vuosien 1922-1928 välillä Kreikassa tapahtui yksitoista armeijan vallankaappausta, vastavallankaappausta tai julistusta. Vuodet 1928-1932 olivat sisäpoliittisesti suhteellisen vakaata aikaa, mutta niitä leimasi syvä taloudellinen lama.⁵⁵ Vuoden 1933 vaalien jälkeen valta siirtyi republikaaneilta kuninkaallismielisille. Tästä alkoi niin sanottu ”kansallisen hajaannuksen aika”, jolloin kuninkaallismielisten ja republikaanien välinen valtataistelu johti Kreikan demokraattisten instituutioiden romuttumiseen. Vuonna 1936 valtaan nousi Iso-Britanniassa maanpaossa ollut kuningas Georgios II, joka nosti pääministeriksi kenraali Ioannis Metaxasin. Noustuaan valtaan Metaxas hajotti parlamentin ja lakkautti perustuslain vedoten kommunismin vaaraan. Tämän jälkeen Metaxas julisti maahan poikkeustilan, jonka seurauksena maahan syntyi Metaxasin hallintoon pohjautunut autoritäärinen hallinto, joka oli käytännössä diktatuuri.⁵⁶

⁵³ Kaurinkoski 2010, 11-12.

⁵⁴ Kaurinkoski 2010, 11-12.

⁵⁵ Kaurinkoski 2010, 12.

⁵⁶ Kaurinkoski 2010, 12.

Kira Kaurinkoski esittää teoksessaan Kreikka ja Suomen talvisota, kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat, että Metaxasin hallinnon tavoitteena oli kansallinen uudistuminen ja kansallisen yhtenäisyyden, antiikin Kreikan ja Bysantin perinteiden perustalle pohjautuneen ”kolmannen kreikkalaisen kulttuurin” luominen. Metaxasin hallinnon toiminnan perustana oli kommunismin vastaisuus ja antiparlamentarismi. Metaxasin hallinto oli kokonaisvaltainen, ankara ja vaati sekä kansalaisilta että yhteiskunnalta kokonaisvaltaista mukautumista poliittiseen ideologiaan ja järjestelmään. Metaxasin hallitsema Kreikka oli käytännössä totalitaarinen poliisivaltio, jonka valta kosketi kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Vuoteen 1938 mennessä lähes jokainen instituutio Kreikassa oli alistettu Metaxasin hallinnon alaisuuteen.⁵⁷

Metaxasin hallinnon eduksi on kuitenkin sanottava, että se aidosti pyrki kehittämään Kreikkaa nykyaikaisempaan suuntaan. Jaloista pyrkimyksistä huolimatta hallitus oli hyvin autoritäärinen ja erityisesti Metaxasin toisen hallituskauden 1938-1941 aikana hallitus ei kestänyt minkäänlaista kritiikkiä ja oppositio oli tukahdutettu valtiollisen poliisin toimesta. Lisäksi Kreikassa oli julistettu 4.8.1936 poikkeustila, jonka varjolla tiukka lehdistösensuuri oli asetettu voimaan. Sensuurin avulla kaikki julkaistu aineisto pystyttiin asettamaan sensuurin alaiseksi.⁵⁸

⁵⁷ Kaurinkoski, 2010, 13.

⁵⁸ Kaurinkoski 2010, 13.

2.2.2. Kreikka luisuu kohti sotaa

Kreikan pääministeri Ioannis Metaxas oli tehnyt kaikkensa, jotta Kreikka pysyisi ulkopuolella 1939 alkaneesta toisesta maailmansodasta, Metaxas oli jo vuonna 1938 ehdottanut virallista liittoutumissopimusta Ison-Britannian kanssa, mutta Iso-Britannia ei vastannut sopimukseen.⁵⁹

Sekä Italia että Saksa käänsivät katseensa kohti Balkania vuoden 1939 aikana. Saksa tavoitteli Romanian öljykenttiä, ja Mussolini vetosi historiallisiin syihin siitä, että Balkan Kreikka mukaan luettuna kuului Italian historialliseen elinpiiriin ja että myös Italia tarvitsi alueelta saatavia ruoka- ja raaka-aineita. Lisäksi Mussolini tarvitsi oman sotavoittonsa, jotta se nousisi aseveljensä Saksan kanssa tasaveroiseksi kumppaniksi.⁶⁰

Italia aloitti oman sotaretkensä keväällä 1939 Albaniasta. Italia oli jo pitkään halunnut Albanian kontrollinsa alle, sillä sen avulla Italialla olisi pääsy Adrianmerelle.⁶¹ Italia oli jo aikaisemmin sitonut Albanian taloudellisesti ja sosiaalisesti riippuvaiseksi itsestään. 25.3.1939 Mussolini esitti Albanian kuningas Zogille listan Italian vaatimuksista Albanialle. Vaatimukset tuli hyväksyä kokonaisuudessaan, eikä Italia jättänyt Albanialle minkäänlaista tilaa neuvotella vaatimuksista. 7.4.1939 Italia käynnisti ensimmäiset sotilaalliset operaationsa Albaniaa vastaan. Kuningas Zog pakeni pian, maasta ja Italia miehitti Albanian kohdaten varsin vähäistä vastarintaa.⁶² Albanian miehityksen jälkeen länsimaat arvasivat Italian suuntaavan katseensa pian Kreikkaan. Miehityksen jälkeen Britannia ja Ranska lupasivat tukensa Kreikalle, Romanian ja Turkille, mikäli Italia kohdistaisi niihin sotilaallisen uhan.⁶³

22.toukokuuta 1939 Italia ja Saksa solmivat virallisen liittosopimuksen, terässopimuksen, jolla vahvistettiin maiden kaksi ja puoli vuotta aikaisemmin solmima Rooman-Berliinin akselin liittosuhde.⁶⁴

⁵⁹ Clogg, 2013, 118.

⁶⁰ Brewer David, Greece the Decade of War, Occupation, Resistance and Civil war, B Tauris & Co. Ltd, London/New York, 2016, 1-2.

⁶¹ Brewer 2016, 3-4.

⁶² Brewer, 2016, 4.

⁶³ Brewer, 2016, 5-6.

⁶⁴ Brewer 2016, 7.

Sopimus oli osapuolille tärkeä, sillä se antoi Hitlerille varmuuden, etteivät liittoutuneet saisi Italian tuella jalansijaa Välimerellä. Mussolinin hallinto taas koki olevansa sodan voittajapuolella. Nyt Italia tarvitsisi enää oman suuren sotilaallisen voittonsa. Mussolini päätti alkaa valmistelemaan Kreikan valtaamista, sillä Kreikan luultiin kukistuvan helposti.⁶⁵

Hitler ei suhtautunut Mussolinin Kreikan miehityshaaveisiin suopeasti. Talvi oli tulossa ja Hitler tiesi tarvitsevansa joukkojaan omiin tarkoituksiinsa. Mussolini oli kuitenkin tehnyt päätöksen hyökkäyksestä. 15.10.1940 Mussolini tiedotti hyökkäyssuunnitelmasta lähipiirilleen. Mussolini oli valmistellut kaksivaiheisen hyökkäyssuunnitelman. Ensin Italia miehittäisi Ionian saaret ja Salonikin ja toisessa vaiheessa miehitys ulotettaisiin koko muuhun Kreikkaan. Miehityksen tulisi alkaa 26.10.1940.⁶⁶ Mussolini vaati myös välikohtausta, tarvittaessa vaikka järjestettyä sellaista, jotta Italian invaasio Kreikkaan olisi oikeutettu. Pian tämän jälkeen tapahtui kaksi välikohtausta aivan Albanian ja Kreikan rajalla. Välikohtaukset olivat pommi-isku kenraalikuvernööri Jacomonin toimistoon sekä naamioituneiden italialaisjoukkojen tekemä isku Italian raja-asemalle lähellä Koritsan kaupunkia, joista italialaiset syyttivät Kreikkaa.⁶⁷

Mussolini aloitti valmistelevat sotatoimet vaatimalla uhkavaatimuksella Kreikkaa luovuttamaan Italialle strategisesti merkittäviä maa-alueita. Mussolini tiesi, että Kreikka ei voisi mitenkään suostua Italian aluevaatimuksiin. Tämän tiesi myös Italian Kreikan suurlähettiläs Grazzi, joka sai tehtäväkseen toimittaa Italian vaatimukset pääministeri Metaxasille. Grazzi ei ollut tietoinen Mussolinin miehitysaikeista, mutta tiesi kuitenkin, että Kreikka ei voisi muuta kuin hylätä Italian vaatimukset.⁶⁸

⁶⁵ Brewer, 2016, 7-8.

⁶⁶ Brewer 2016, 8.

⁶⁷ Brewer, 2016, 8.

⁶⁸ Brewer 2016, 8-9.

28.10.1940 vastaisena yönä Grazzi toimitti Italian vaatimukset Metaxasille. Grazzin tulon takia yöuniltaan herätetty Metaxas vastaanotti Italian vaatimukset yöasussaan.

Ranskaksi kirjoitetussa uhkavaatimuksessa lueteltiin ensin joukko karkeita väitteitä Kreikan provokaatiosta Italiassa ja siinä vaadittiin italialaisille oikeutta miehittää joitain strategisia alueita Kreikan alueella. Uhkavaatimus päättyisi kolmen tunnin kuluttua kello 6.00, jonka jälkeen Italia hyökkäisi, mikäli vaatimuksiin ei olisi suostuttu. Kyseessä oli uhkavaatimus, joka oli suunniteltu niin, ettei Kreikka voinut hyväksyä sitä missään nimessä. Metaxasin ja Grazzin välinen keskustelu päättyi Metaxasin toteamukseen ”Alors, C'est la guerre!” Italian sotatoimet Kreikkaa vastaan alkoivat myöhemmin samana päivänä 28.10.1940.⁶⁹

Italia luuli Kreikan nujertuvan helposti. Kaksi viikkoa ennen hyökkäystä Kreikkaan Mussolini määräsi armeijan demobilisaatioon vapauttaen 600 000 reserviläistä. Tämä prosessi pysähtyi vasta 10. marraskuuta, kun ensimmäisten italialaisten kokemien takaiskujen jälkeen Mussolini joutui kutsumaan reserviläiset takaisin.⁷⁰

Kreikkalaiset sitä vastoin olivat paremmin valmistautuneita. Kreikka oli jossain määrin ollut varautunut Italian mahdolliseen hyökkäykseen Italian miehitettyä Albanian vuonna 1939 ja julistettua sodan liittoutuneita vastaan kesäkuussa 1940. Italia oli myös aloittanut jo ennen aluevaatimusten esittämistä määrätietoisin provokaation Kreikkaa vastaan. Esimerkiksi 15.8.1940 Italia oli upottanut kreikkalaisen Elli-aluksen Tinoksen satamassa. Vaikka turmassa kuoli yksi ihminen ja 29 loukkaantui, Kreikka oli ohittanut Italian provokaation diplomatiasyistä.⁷¹

Sotatoimien alkaessa Italian ja Kreikan varustelu oli jotakuinkin samanlainen. Kummallakin oli noin 100 000 miestä, mutta Italialla oli enemmän tankkeja ja ylivoima ilmavoimien varustelussa. Huono ilma vaikeutti Italian ilmavoimien toimintakykyä. Lisäksi mutavalleiksi muuttuneet tiet vaikeuttivat Italian tankkien liikkumista rintamalla⁷². Kylmin talvi viiteenymmeneen vuoteen Albaniassa ja Luoteis-Kreikassa yllätti italialaiset, jotka olivat kuvitelleet hyökkäyksen olevan ohi kahdessa viikossa⁷³.

⁶⁹ Brewer 2016, 9-10.

⁷⁰ Brewer, 2016, 11.

⁷¹ Brewer 2016, 12.

⁷² Brewer 2016, 12-13.

⁷³ Brewer 2016, 14.

2.2.3. Kreikan ulkopoliittiset suhteet ennen sotaa ja Italian-Kreikan sodan aikana

Vuonna 1936 valtaan nousseen pääministeri Metaxasin ulkopoliittinen ohjenuora oli ajatus, että pienten kansojen tulisi saada elää vapaina ja riippumattomina muista valtioista.

Ajanjakso oli Metaxasin ajattelulle suotuisaa, sillä Metaxasin noustessa Kreikan pääministeriksi Euroopan poliittiset voimasuhteet elivät voimakasta murrosta, eikä poliittinen tilanne ollut suotuisa eri maiden välisille alueellisille sopimuksille.⁷⁴

Kreikka oli kuitenkin köyhä ja alikehittynyt maa, joka oli voimakkaasti riippuvainen läntisistä suurvalloista. Kreikan ulkopoliitiikan pohja oli muovautunut vuosina 1928-1932, kun Elefterios Venizelos oli luonut perustat Kreikan kahdenvälisille suhteille Balkanin maihin, Italiaan ja Turkkiin. Metaxasin ulkopoliitiikka nosti tärkeäksi painopisteeksi Kreikan ja Turkin suhteiden vahvistamisen. Maiden välillä solmittiinkin uusi ystävyyssopimus 1.5.1938 jatkoksi vuosina 1930 ja 1933 solmituille ystävyyssopimuksille. Sopimus nähtiin ensisijaisena sopimuksena Bulgariaa vastaan. Tätä sopimusta on myös pidetty solidaarisuuden osoituksena Isolle-Britannialle ja Ranskalle, jotka Kreikka näki vastapainona Italian laajentumispyrkimyksille.⁷⁵

Ennen toisen maailmansodan syttymistä Kreikassa maa tasapainoili ulkopoliittisesti Saksan ja Iso-Britannian välissä. Vaikka Metaxas oli saksalaismielinen ja saanut koulutuksensa Saksassa, hän tiedosti, että Kreikan ei pidä joutua vastakkain Ison-Britannian intressien kanssa. Lisäksi saksalaismielinen Metaxas kuului vähemmistöön maassa, joka kuului voimakkaasti Iso-Britannian vaikutuspiiriin.⁷⁶

Metaxasin hallitus koostui sekä anglofiileistä että germanofiileistä, joka lisäsi Kreikan poliittista puristusta Saksan ja Iso-Britannian välissä.⁷⁷

Oman lisäyksensä toi se, että Kreikan kuningas Georgios II oli Iso-Britannian kuninkaan George V:n serkku. Kuningas Georgios II huolehti Kreikan diplomaattisesta yhteydenpidosta länsimaihin Metaxasin vastatessa suhteista Balkanin maihin.⁷⁸

⁷⁴ Kaurinkoski 2020, 17-18.

⁷⁵ Kaurinkoski 2010, 17.

⁷⁶ Kaurinkoski 2010, 17.

⁷⁷ Kaurinkoski 2010, 17.

⁷⁸ Kaurinkoski 2010, 17.

Kreikan suhtautuminen Saksaan 1930-luvulla oli myötämielistä. Tässä oli taustana ajatus bolshevismien vastaisesta taistelusta. Metaxasin yksi poliittinen tavoite oli kommunismin kitkeminen Kreikasta. Lisäksi Saksa oli Kreikalle tärkeä kauppakumppani. 1930-luvulle tultaessa Saksa nousi Kreikan suurimmaksi kauppakumppaniksi. Esimerkiksi huomattava osa Kreikan sotakalustosta oli ostettu Saksasta.⁷⁹

Kaupankäynti oli osa Saksan strategiaa saada pienet valtiot riippuvaisiksi itsestään taloudellisen kontrollin avulla. Hitlerille Balkanin alue oli tärkeä siellä sijaitsevien raaka-aineiden johdosta. Erityisen kiinnostunut Saksa oli Romanian öljyvarannoista ei niinkään Kreikan alueista, sillä Kreikassa ei ollut raaka-aineita, joita Saksa olisi voinut hyödyntää omissa poliittisissa pyrkimyksissään. Vaikka Saksa ei itse suunnitellut varsinaisia sotatoimia Kreikkaa vastaan, se halusi pitää Kreikan tiukasti omassa kontrollissaan, sillä Kreikan alueellinen sijainti oli Saksalle strategisesti tärkeä. Saksa näki Kreikan porttina itään Balkanin ja Välimeren kautta.⁸⁰

Vaikka Saksa oli Kreikan tärkein kauppakumppani, Iso-Britannia tuli heti toisena. Kreikan ja Iso-Britannian välillä oli ollut Krimin sodasta lähtien suuri henkinen yhteys, ja Iso-Britannia nähtiin Kreikassa tärkeänä liittolaisena ja Kreikan kansallisen koskemattomuuden turvaajana.⁸¹ Iso-Britannialle Kreikka oli tärkeä merenkulun kannalta. Vielä 1930-luvulla Iso-Britannia oli maailmanvaltiot merenkulussa ja hallitsi laivareittejä. Kreikalla taas oli vielä 1930-luvulla maailman toiseksi suurin kauppalaivasto.⁸² Lisäksi Kreikan laivasto ja laivanvarustus oli sidottu Iso-Britannian puntaan ja Kreikka oli riippuvainen Iso-Britannian myöntämästä luotosta. Ulkopoliittisesti Iso-Britannian suurimmat pyrkimykset Kreikkaa kohtaan oli Iso-Britanniassa vaikuttavan Glücksburg-sukuisen kuningashuoneen pitäminen vallassa sekä poliittisen tasapainon ylläpitäminen Kaakkois-Euroopassa. Tämän takia Iso-Britannian suhtautuminen Kreikkaan oli riippuvainen myös Italian, Saksan ja Turkin kannoista.⁸³

Pääministeri Metaxasin mielestä Italia ja Bulgaria olivat suurimmat ulkopoliittiset uhat Kreikalle ja Välimeren sekä Balkanin maille.⁸⁴

⁷⁹ Kaurinkoski 2010, 18.

⁸⁰ Kaurinkoski 2010, 18.

⁸¹ Kaurinkoski 2010, 18.

⁸² Koliopoulos John S. & Veremis Thanos M. Greece, the Modern Sequel, from 1821 to the present, 2007, Hurst & Company, London, 283-284.

⁸³ Bitzet John G, Greece in World War II: To April 1941, Sunflower University Press, 16.

Kansainvälisen tilanteen kiristyessä 1937-1939 Iso-Britannian poliittinen vaikutusvalta Kreikassa lisääntyi. Vielä tässä vaiheessa Metaxas teki selväksi, että mikäli akselivaltiot uhkaisivat Kreikkaa ja sen alueellista koskemattomuutta, Kreikka tulisi pysymään puolueettomana ja myötämielisenä Iso-Britannialle. Metaxas ilmoitti, ettei Kreikka tulisi asettumaan Italian puolelle.⁸⁴ Kuitenkaan tässä vaiheessa Iso-Britanniaa ei vielä kiinnostanut solmia syvempää liittoa Kreikan kanssa.

Toisen maailmansodan alettua syyskuussa 1939 Kreikka piti kiinni politiikastaan pysyä puolueettomana, mutta alkoi silti hakea entistä aktiivisemmin liittolaisia muista maista. Talvella 1939 Kreikka pyrki sotilaalliseen yhteisymmärrykseen muiden Balkanin maiden, Turkin, Romanian ja Jugoslavian kanssa. Kun nämäkään yritykset eivät tuottaneet tulosta, Kreikka kääntyi entistä enemmän Iso-Britannian puoleen.⁸⁵

Maaliskuussa 1939 Ateenan kenraalikuvernööri Kostas Kotzias vieraili Saksassa, jossa hän Metaxasin ohjeiden mukaan vakuutti Kreikan harjoittavan kaikkia suurvaltoja kohtaan ystävällistä ja ehdottoman puolueetonta politiikkaa ja pyrkii välttämään Balkanin ulkopuolisiin konflikteihin osallistumista.⁸⁶

Poliittinen tilanne alkoi kuitenkin tiivistyä Balkanilla, ja vuonna 1939 Italian miehitettyä Albanian länsimaat arvasivat Italian suuntaavan katseensa pian myös Kreikkaan. Miehityksen jälkeen Britannia ja Ranska lupasivat tukensa Kreikalle, Romanian ja Turkille, mikäli Italia kohdistaisi niihin sotilaallisen uhan.⁸⁷

Huhtikuussa 1939 Kreikka hyväksyi Ranskan ja Ison-Britannian yksipuolisen takuusopimuksen. Käytännössä sopimus osoittautui myöhemmin enemmän hyvän tahdon eleeksi kuin konkreettiseksi avuksi. Ison-Britannian ajatuksissa oli saada Kreikalta tarvittaessa tukea, mikäli Iso-Britannia joutuisi Italian kanssa sotaan Välimerellä. Se halusi myös kontrolloida Kreikan vientiä Saksaan. Kreikka sitoutuikin 9.10.1939 solmitussa sopimuksessa Ison-Britannian kanssa vähentämään erityisesti raaka-aineiden vientiä Saksaan. Lisäksi Kreikan ja Ison-Britannian välillä solmittiin tammikuussa 1940 merenkulkusopimus ja kauppasopimus. Lisäksi puolet Kreikan kauppalaivastosta vuokrattiin Iso-Britannian käyttöön.⁸⁸

⁸⁴ Kaurinkoski 2010, 18 -19.

⁸⁵ Kaurinkoski 2010, 18 -19.

⁸⁶ Kaurinkoski, 2010, 19.

⁸⁷ Brewer 2016, 7.

⁸⁸ Kaurinkoski 2010, 19.

Iso-Britannian toimista huolimatta myös Saksa painosti Kreikan solmimaan uuden kauppasopimuksen kanssaan 20.9.1940. Kreikka yritti parhaansa tasapainoilla Saksan ja Iso-Britannian välissä, mutta tuli tahtomattaan vedetyksi syvemmälle Iso-Britannian mukana sotatoimiin Saksaa vastaan. Pysytelläkseen puolueettomana Kreikan hallitus kielsi 17.8.1940 sotakaluston viennin sodassa oleville maille.⁸⁹

Kun sota Italian ja Kreikan välillä syttyi lokakuussa 1940, Iso-Britannia tarjosi Kreikalle vähäistä ilmatukea. Käytännössä kuitenkin Kreikka sai sotia yksin Italiaa vastaan.⁹⁰ Iso-Britannian ja Ranskan intressit Kreikkaa kohtaan erosivat toisistaan. Iso-Britannian syyt Kreikan ulkonapitämiseksi sodasta olivat strategiset, sillä Iso-Britannia halusi varmistaa Turkin ja sen salmien aseman. Ranskan intresseissä oli rakentaa Saksan vastainen rintama ja liittoutuneiden sillanpääaseman esivalmistelu Thessalonikissa kuten ensimmäisessä maailmansodassa.⁹¹

Vuonna 1939 Italian ollessa puolueeton Kreikan ja Italian välit paranivat hetkellisesti. Kreikka ja Italia olivat solmineet 23.9.1938 ystävyyssoimimuksen, joka uusittiin pelkällä noottienvaihdolla. Kuitenkin Italian valtapyrkimykset asettuivat pian ristiriitaan ystävyyssoimimuksen kanssa ja Kreikan ja Italian välit alkoivat jälleen kiristyä.⁹²

⁸⁹ Brewer 2016, 7.

⁹⁰ Kaurinkoski 2010, 20.

⁹¹ Kaurinkoski 2010, 20.

⁹² Kaurinkoski 2010, 20-21.

2.2.4. Italian ja Kreikan suhteet kiristyvät

Vuonna 1936 Saksan ja Italian välillä solmitussa salaisessa valtapiirijaossa Kreikka, Albania, Jugoslavia ja Pohjois-Afrikka joutuivat Italian vaikutuspiiriin, kun taas Saksan vaikutuspiiriin jäivät Bulgaria, Itävalta, Unkari, Puola ja Tšekkoslovakia.⁹³ Italian ja Saksan suhteet kuitenkin viilenivät hetkellisesti Saksan solmittua Molotov-Ribbentropin sopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Tämän jälkeen Italia lähentyi hetkellisesti jopa liittoutuneiden kanssa ja vuonna 1939 Italian ollessa puolueeton Kreikan ja Italian välit paranivat hetkellisesti.⁹⁴

Mussolinin todellinen motiivi oli kuitenkin tarkkailla, kumpi osapuoli sodassa olisi voitolla, ja valita puolensa sen mukaan. Keväällä 1940 Mussolini kääntyi takaisin Saksan kannalle ja julisti 10.6.1940 sodan Ranskaa ja Isoa-Britanniaa vastaan Saksan liittolaisena. Tämä kiristi myös Italian ja Kreikan väliset suhteet äärimmilleen.⁹⁵

Kesän 1940 aikana Italia aloittikin määrätietoisien provokaation Kreikkaa kohtaan. Ensimmäisenä provokaatiotekona voidaan pitää 15.8.1940 kreikkalaisen Elli-aluksen torpedointia Tinos-saaren edustalla. Kreikka ei reagoanut provokaatioon. Tällä taktiikalla se yritti viimeiseen asti välttää sotaan joutumista.⁹⁶

Saksa pyrki estämään Italian hyökkäyksen Kreikkaan, sillä sen etujen mukaista oli säilyttää rauha Balkanilla. Saksa yrittikin viimeiseen asti painostamaa Italiaa neuvottelemaan Kreikan kanssa.⁹⁷

Balkanilla saksalaisia kiinnosti Kreikkaa enemmän Romanian öljykentät ja raaka-aineet. Italia kuitenkin koki Balkanin alueen Italialle historiallisesti kuuluvaksi eikä perääntynyt ajatuksesta miehittää Kreikka. Kolme viikkoa Saksan vallattua Romanian Italia antoi uhkavaatimuksensa Kreikalle neuvottelematta siitä ensin Saksan kanssa.⁹⁸

⁹³ Kaurinkoski 2010, 21.

⁹⁴ Kaurinkoski 2010, 21.

⁹⁵ Kaurinkoski 2010, 21.

⁹⁶ Brewer 2016, 8, Kaurinkoski 2010, 21.

⁹⁷ Kaurinkoski 2010, 22-23, Brewer 12.

⁹⁸ Brewer 2016, 12.

2.2.5. Yllättävä sotamenestys ja Saksan miehitys

Varsinaiset sotatoimet alkoivat käytännössä heti Metaxasin kieltäytyttyä Italian esittämästä uhkavaatimuksesta. Italia yritti oikeuttaa hyökkäyksensä perustelemalla sitä kreikkalaisten hyökkäyksellä rajavartijoiden kimppuun Albanian rajalla. Sotatoimissa Kreikan ja Italian joukot olivat jotakuinkin yhtä suuret. Kummallakin oli sodan alkaessa noin 100 000 miestä, mutta Italiassa oli parempi sotakalusto. Sillä oli ylivoima ilmasodankäynnissä ja tankkeja. Kuitenkin huono sää esti Italian ilmavoimien täysmittaisen käytön sodan alkuvaiheessa.⁹⁹ Kreikkalaiset olivat myös ehtineet varautua Italian hyökkäykseen. Reserviläisiä oli kutsuttu salaisilla koodeilla harjoituksiin ja kreikkalaisten joukkojen komentajana toiminut Alexandhros Papagos oli valmistellut joustavan puolustuksen taktiikan, jolla Kreikan joukot oli jaettu kahteen osastoon. Ensimmäinen sijoittui 5-10 mailin päähän Albanian rajasta ja toinen oli 40-50 mailin päässä Aliamokmonas-joen varrella.¹⁰⁰ Papagoksen organisoima elastinen puolustautuminen tarkoitti käytännössä sitä, että kreikkalaiset etujoukot päästivät italialaiset etenemään suhteellisen vähällä vastarinnalla ja lopulta italialaiset motitettaisiin taaempaan olevien joukkojen avulla.¹⁰¹ Italialaiset pääsivätkin etenemään vain suurella vaivalla Kalamas-joelle Papagoksen ohjatessa kreikkalaisia joukkoja eteenpäin kohti Koritsan kaupunkia ja Albanian rajaa. Viikon sisällä taistelujen alkamisesta taistelulinjojen akseli oli kallistunut lounaaseen ja koilliseen. Italialaiset olivat Kalamasjoella kreikkalaisella alueella, kun taas kreikkalaiset olivat Devoli-joella Albaniassa.¹⁰²

Kreikan sotamenestys yllätti italialaiset. Jo marraskuun 1940 alussa oli selvää, että kreikkalaiset olivat vahvemmillä. Kreikkalaiset olivat ylittäneet Albanian rajan ja 14. marraskuuta 1940 he aloittivat raivokkaan hyökkäyksen lähestyen Koritsan kaupunkia. 22.11.1940 italialaiset perääntyivät Koritsasta ja kreikkalaiset saivat ensimmäisen suuren voittonsa.¹⁰³

⁹⁹ Ewer, Peter (2008). *Forgotten ANZACS : the campaign in Greece, 1941*. Carlton North, Vic.: Scribe Publications, 75.

¹⁰⁰ Brewer, 2016, 12.

¹⁰¹ Brewer 2016, 12-13.

¹⁰² Brewer 2016, 13.

¹⁰³ Brewer 2016, 13-14.

Sodankäynti ei ollut kummallekaan osapuolelle helppoa. Vaikeat talviolosuhteet painoivat kumpaakin osapuolta, maantieteellisesti haastava ympäristö vaikeutti liikkumista ja tarvikkeiden kuljetuksia. Tiet olivat huonoja tai lähes olemattomia ja talvesta johtuvassa mudassa. Muulit olivat pääväline tavaroiden kantamiseen, sillä autot eivät pystyneet kulkemaan maastossa ja niitä oli vähän samoin kuin hevosia.¹⁰⁴

Kreikan toimituslinja toimi paremmin kuin italialaisten, mutta myös kreikkalaisilla oli vaikeuksia. Sodan ensimmäisinä viikkoina kotirintaman merkitys kreikkalaisille korostui, sillä naiset, lapset ja vanhat miehet kuljettivat ruokaa, huopia ja vaatteita kreikkalaisille sotavoimille. Naiset kuljettivat rintamalle myös tykkejä ja ampumatarvikkeita nousten köysien varassa kallioisia rinteitä pitkin. Kotirintaman tuki olikin merkittävä osatekijä Kreikan sotamenestykselle.¹⁰⁵

Valloitettuaan Koritsan 22 marraskuuta 1940 kreikkalaiset joukot jatkoivat etenemistään Albanian maa-alueella ja 10.1.1941 kreikkalaiset saavuttivat suurimman voittonsa miehittämällä Klisuran kaupungin.¹⁰⁶

Kreikkalaisten henkinen vastoinkäyminen tapahtui 29.1.1941, kun Kreikan pääministeri Metaxas kuoli. Hänen seuraajakseen nousi Alexandhros Korizis, joka joutui varsin pian kohtaamaan totuuden siitä, että sodan kulku muuttuisi pian. Kuten Metaxas oli tiennyt, myös Korizis ymmärsi varsin pian, että Saksa tulisi pian tukemaan Italian hyökkäystä, jolloin Kreikalla ei olisi enää resursseja puolustautua.¹⁰⁷

Italia ymmärsi oman tilanteensa vakavuuden kreikkalaisten valloitetua Koritsan. Koritsan valtauksen jälkeen sotatoimia johtanut kenraali Sebastiano Visconti Prasca sai väistyä, ja hänen tilalleen komentajaksi tuli Ulbano Soddu. Soddu veti italialaiset joukot takaisin puolustusasemiin 30 mailia Koritsan ulkopuolelle. Soddun siirron johdosta rintamalinja muuttui nyt staattiseksi vaikeissa vuoristo-olosuhteissa. Italialaiset olivat kuitenkin uupuneita huonosta sotamenestyksestä ja raskaista sääolosuhteista, kun taas kreikkalaiset saivat tukea albanialaisilta, joita yhdisti kreikkalaisten kanssa viha italialaisia kohtaan.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Brewer, 2016, 15-16.

¹⁰⁵ Brewer, 2016, 15.

¹⁰⁶ Brewer, 2016, 16.

¹⁰⁷ Brewer, 2016, 16.

¹⁰⁸ Brewer 2016, 16.

Soddun päätös vetäytymisestä oli kuitenkin strategisesti oikea. Vaikeassa maastossa kreikkalaisten oli vaikeampaa edetä kuin italialaisten puolustautua.¹⁰⁹

Mussolini oli raivoissaan Italian huonosta sotamenestyksestä. Kreikkalaisten hyvä sotamenestys oli tullut Mussolinille yllätyksenä, sillä hän oli kuvitellut saavansa Kreikasta helpon voiton, joka olisi nostanut Italian Saksan tasaveroiseksi kumppaniksi. 2. maaliskuuta 1941 Mussolini saapui itse Albanian rintamalinjoille. Mussolinin vierailun aikana italialaiset aloittivatkin raivokkaan suurhyökkäyksen, joka aiheutti italialaisille valtavat noin 12 000 miehen tappiot ja jonka kreikkalaiset onnistuivat kuitenkin torjumaan. Mussolini palasi Italiaan tietoisena, että Italia ei tulisi lyömään Kreikkaa ilman Saksan apua.¹¹⁰

Sillä aikaa kun taistelut jatkuivat Albanian vuoristossa, suurvaltapoliittiset suhdanteet olivat muuttumassa. Suurin huolenaihe Kreikan hallitukselle oli ollut sodan alkamisesta lähtien Saksan mahdollinen mukaantulo, joka johtaisi Kreikan miehitykseen. Kreikan hallitus alkoikin aktiivisesti hakea keinoja tämän skenaarion välttämiseksi. Kreikka yritti aloittaa neuvottelut Saksan kanssa siitä, että aikaan saataisiin kreikkalais-italialainen aselepo, jossa Kreikka pitäisi miehittämänsä alueet ja loisi Saksalle neutraalin puskurivyöhykkeen. Ensimmäiset epäviralliset neuvottelut tämän saamiseksi aloitettiin joulukuun 1940 puolivälissä. Mikäli neuvottelut olisivat onnistuneet, Saksa olisi saanut kontrollivallan Kreikasta ilman, että Kreikkaa olisi miehitetty. Saksa ei kuitenkaan ollut enää vastaanottavainen tämänkaltaisille neuvotteluille.¹¹¹

Kreikan toinen keino estää Saksan mahdollinen miehitys oli turvautuminen Iso-Britannian apuun. Iso-Britannia vastasikin Kreetan saaren puolustamisesta, mutta Manner-Kreikkaan apu ei juuri yltänyt.¹¹² Myös kreikkalaiset arastelivat Britannian apua, sillä he pelkäsivät sen provosoivan saksalaisia.¹¹³

Kreikka ja Britannia ehtivät kuitenkin solmia kaksi avuntantosopimusta. Sopimusten mukaan Britannia lähettäisi Kreikkaan niin pian kuin mahdollista 100 000 miestä ja tykistötukea, mutta tämä ei kuitenkaan koskaan kokonaisuudessaan toteutunut.¹¹⁴

¹⁰⁹ Brewer, 2016,16.

¹¹⁰ Brewer, 2016,17-18.

¹¹¹ Brewer, 2016,18.

¹¹² Brewer, 2016, 18.

¹¹³ Brewer, 2016,18-19.

¹¹⁴ Brewer, 2016,19.

Toinen asia josta Kreikka ja Iso-Britannia sopivat, oli kreikkalais-brittiläisten joukkojen keskittäminen Aliakmon-linjalle. Vaikka linja ei ollut kilometrimäärällisesti kovinkaan pitkä, se antoi suojaa Bulgarian suunnalta tulevilta hyökkäyksiltä.¹¹⁵

Kevääseen 1941 asti Hitler oli saavuttanut Balkanilla käytännössä kaiken, mitä hän oli halunnut ilman asevoimien käyttöä. Syyskuussa Saksa oli miehittänyt Romanian käytännössä ilman sotatoimia ja saanut haltuunsa itselleen tärkeät Ploestiin öljykentät. Lisäksi Bulgaria allekirjoitti maaliskuussa kolmikantasopimuksen Saksan, Italian ja Japanin kanssa ja liittyi virallisesti akselivaltojen puolelle.¹¹⁶ Myös Jugoslavia oli tarkoitus saada liittymään sopimukseen akselivaltojen kanssa. Jugoslavian hallitus allekirjoittikin sopimuksen 25. maaliskuuta 1941. Jugoslavian armeija kuitenkin kaappasi vallan hallitukselta ja nosti 18-vuotiaan prinssi Peterin kuninkaaksi liittoutuneiden tukemana maaliskuussa 1941.¹¹⁷ Tämän myötä Jugoslavia ja Kreikka muodostivat Saksalle sotilaallisen uhan, sillä ne tarjosivat maa-alueidensa kautta liittoutuneille pääsyn Saksan eteläisille asemille ja uhkaisivat Saksan toimia Romanian öljykentillä.¹¹⁸

Hitlerillä oli ollut olemassa varautumissuunnitelma mahdollisesta hyökkäyksestä Kreikkaan jo joulukuusta 1940 lähtien. Hitler määräsi maaliskuun lopulla 1941 joukkonsa tarkistamaan suunnitelmat ja sisällyttämään myös Jugoslavian siihen. Tarkistukset olivat toteutusvalmiit muutamassa päivässä.¹¹⁹ Kreikka yritti viimeiseen asti välttää sotaa Saksan kanssa. Vielä viikkoja ennen Saksan invaasion alkua Kreikka oli esittänyt saksalaisille pyynnön toimia sovittelijana Italian-Kreikan sodassa, mutta Saksa ei enää vastannut Kreikalle, sillä päätös invaasiosta oli tehty.¹²⁰ Saksa aloitti invaasion Kreikkaan 6.4.1941 hyökäten samalla Jugoslaviaan. Saksan hyökkäys eteni nopeasti. 9.huhtikuuta 1941 Metaxas-linja murtui ja 17.4. Kreikan sotaministeri Papadhimas myönsi kreikkalaisten joukkojen hävinnän saksalaisille. 22.4.1941 Kreikan kuningas piti radiopuheen, jossa hän myönsi saksalaisten ylivoiman ja kehotti kreikkalaisia joukkoja antautumaan. Vaikka taistelut jatkuivat vielä kuukausia Kreetalla ja muilla saarilla varsinaisten sotatoimien päätyttyä Manner-Kreikassa, Kreikka oli hävinnyt sodan ja joutunut Saksan miehitysvallan alle. Saksan miehitys jatkuikin aina toisen maailmansodan loppuun asti, jolloin liittoutuneet vapauttivat Ateenan Saksalaisten miehityksestä 13.5.1944.¹²⁰

¹¹⁵ Brewer, 2016, 20.

¹¹⁶ Brewer, 2016, 20.

¹¹⁷ Brewer, 2016, 19-20.

¹¹⁸ Brewer 2016, 20.

¹¹⁹ Brewer 2016, 20.

¹²⁰ Brewer 2016, 20.

2.3. Talvisodan ja Italian-Kreikan sodan väliset yhtäläisyydet

Esiteltyäni talvisodan ja Italian-Kreikan sodat ja niihin johtaneet kehityskulut pääpiirteittäin, on todettava, että Euroopan eri laidoilla käytyjen ja erilaisiin lopputuloksiin päättyneiden sotien väliltä on helposti löydettävissä monia yhtäläisyyksiä.

Ensimmäisenä yhtäläisyytenä voidaan pitää kehityskulkuja, jotka johtivat sotiin. Sekä Kreikalla että Suomella oli rikkinäinen lähihistoria. Suomi oli toipumassa vuonna 1918 soditusta sisällissodasta, joka oli jakanut yhteiskunnan kahtia ja jättänyt syvä haavat kansalaisiin. Kreikka oli taistellut kolmessa sodassa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Sotaa oli käyty turkkilaisia vastaan ja vuonna 1913 bulgarialaisia vastaan. Vuosina 1922-1923 Kreikka oli hävinnyt raskaasti Turkille Vähä-Aasiassa, joka oli johtanut suureen, yli miljoonan kristityn väestönsiirtoon Turkin länsi- ja pohjoisrannikoilta Kreikkaan. Lisäksi 1915 tapahtunut kansallinen hajaannus Kreikassa oli jättänyt omat arpensa kansakuntaan. Kumpaakin maata oli kurittanut raskaasti 1930-luvun talouslama ja maat olivat suhteellisen köyhiä. Kummallakin maalla oli kuitenkin vahva halu turvata oma kansallinen koskemattomuutensa ja pysyä ulkopuolisena Euroopan suurvaltapolitiikasta. Toinen yhtäläisyys onkin pienien maiden kamppailu suurvaltojen puserruksessa ja yritys säilyttää puolueettomuus poliittisen tilanteen kiristyessä.

Kolmas yhtäläisyys on ajanjakso, jona kumpikin sodista käytiin. Kummatkin sodat sodittiin toisen maailmansodan aikana vain lyhyen aikavälin sisällä toisistaan. Talvisota käytiin 30.11.1939-30.3.1940 ja Italian-Kreikan sodan voidaan sanoa käydyn 28.10.1940-6.4.1941. Kummatkin sodat kestivät vain muutamia kuukausia. Talvisota päättyi Suomen ja Neuvostoliiton väliseen välirauhaan 30.3.1940, ja Italian-Kreikan sota päättyi kun Italian liittolainen Saksa tuli Italian avuksi ja miehitti Kreikan huhtikuussa 1941. Saksan miehitys Kreikassa päättyi vasta toisen maailmansodan loppuessa 1945.

Neljäs yhtäläisyys on selvä Daavid-Goljat-asetelma sotivien maiden välillä. Kummassakin sodassa suurempi ja paremmin varustautunut ja sotatoimiin valmistautunut maa hyökkäsi suunnitellusti pienempään valtioon aktiivisen provokaation ja painostuksen seurauksena. Hyökkäykset eivät kuitenkaan tulleet täytenä yllätyksenä, vaan kumpikin pienistä valtioista oli osannut varustautua erilaisilla reserviläisten harjoituksilla ja huoltotoimenpiteillä sekä liikekannallepanoilla mahdollisiin konflikteihin.

Viides yhtäläisyys on sotien suunnitelmallisuudet suuremman osapuolen puolelta. Sekä Neuvostoliitto että Italia vaativat ensin Suomelta ja Kreikalta alueluovutuksia strategisesti tärkeiltä alueilta ja kun näihin ei suostuttu, maat hyökkäsivät myöhemmin valheelliseksi todistettujen syytösten pohjalta ilman kunnollista ennakkovaroitusta.

Kuudes yhtäläisyys sotien välillä on salaiset sopimukset hyökkääjäosapuolten taholta. Italian ja Saksan lähentyneet välit huipentuivat vuonna 1936 maiden välillä solmittuun sopimukseen, jossa maat jakoivat omia etupiirejään. Italian ja Saksan välisessä sopimuksessa Puola, Tšekkoslovakia, Bulgaria, Itävalta ja Unkari tulivat Saksan vaikutuspiiriin ja Italia sai valtapiiriinsa Kreikan, Albanian, Jugoslavian ja Pohjois-Afrikan. Suomen osalta Molotov-Ribbentrop-sopimus oli vedenjakava viiva Suomen ja Neuvostoliiton väleissä. 23.8.1939 solmitussa Neuvostoliiton ja Saksan välisessä hyökkäämättömyyssopimuksessa oli mukana salainen lisäpöytäkirja, jossa osapuolet sopivat etupiiriensä välisistä rajoista. Lisäpöytäkirja antoi Neuvostoliitolle vapaat kädet Puolan itäosiin, Romanian Bessarabiaan, Baltian maihin ja Suomeen.

Seitsemäntenä yhtäläisyytenä voidaankin nähdä pienten maiden omanarvontunto. Sekä Suomi, että Kreikka linjasivat, ettei niille esitettyihin aluevaatimuksiin suostuta missään olosuhteissa, vaikka kieltäytymisessä aluevaatimuksiin oli sodan riski. Sekä Suomella että Kreikalla oli vankka pyrkimys pysyä sodan ulkopuolella ja kumpikin maista yritti viimeiseen asti välttää konfliktia, pysyä puolueettomana ja varjella alueellista koskemattomuuttaan.

Kahdeksas yhtymäkohta, joka sotia yhdistää, on luonnonvoimat. Talvisodan aikana vallitsi poikkeuksellisen kylmä sää, samoin kuin Italian-Kreikan sodassa. Poikkeukselliset sääolosuhteet vaikuttivat osaltaan myös yhdeksänteen yhtymäkohtaan eli sodan heikomman osapuolen yllättävään menestykseen. Sekä Kreikka että Suomi olivat nähneet sodan uhan lähestyvän ja olivat osanneet varautua mahdolliseen sotaan muun muassa liikekannallepanoilla sekä linjojen vahvistamisella. Mannerheim-linja Karjalan kannaksella ja Metaxas-linja sekä tie Metsovo-Ioanninan välillä ja niiden puolustus nousivat merkittävään rooliin pienempien maiden hyvässä sotamenestyksessä.

Kymmenentenä yhtäläisyytenä voidaan nähdä vahvemman osapuolen aliarviointi pienemmän maan taistelukykyä kohtaan. Sekä Italia että Neuvostoliitto sortuivat aliarvioimaan hyökkäysten kohteet. Vaikka Suomi ja Italia olivat varustelutasoltaan ja

armeijoiltaan heikommat, ne onnistuivat vastustamaan yllättävän menestyksekkäästi voimakkaampaa hyökkääjää.

Yhdenätoista yhtymäkohtana voidaan nähdä kotirintaman hyödyntäminen sodassa. Sekä Suomessa että Kreikassa naiset ja vanhukset osallistuivat yhteisiin sotaponnisteluihin. Tällä oli ratkaiseva merkitys huoltotoimenpiteiden onnistumisessa ja samalla yhteinen ponnistelu yhteistä vihollista vastaan lisäsi kansallistunnetta ja taistelutahtoa. Vaikka Suomen ja Kreikan mobilisaatio oli paljon heikompaa, kotieläimiä käytettiin sotavarustelussa hyödyksi. Suomella suuressa osassa oli suomenhevosten käyttö, kun taas Kreikassa sotaponnisteluissa käytettiin aktiivisesti kotirintamilta sotakäyttöön otettuja muuleja. Kummassakin sodassa kuoli tuhansia kotieläimiä.

Kahdestoista yhtymäkohta on kansallinen yhtenäisyys ja taistelutahto. Talvisodan henki syntyi koko Suomen yhtenäisyydestä ja peräksiantamattomuudesta. Talvisodan yhtenäisyyttä lisäsi kaikkien yhteiskuntaluokkien ajatus siitä, että Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen oli epäoikeudenmukainen. Talvisodan henkeä ei kuitenkaan luonut yksin ulkoisen uhan vastustamisen tahto vaan suuressa roolissa oli kansallinen eheytyminen pari vuosikymmentä aikaisemmin soditussa sisällissodasta. Vuodet ennen talvisotaa olivat olleet sekä eheytyminen että taloudellisen vaurastumisen aikaa, ja yhä useammalla suomalaisella oli konkreettista omaisuutta ja asioita joita puolustaa. Lisäksi kaikki yhteiskunnan tahot toimivat kansallisen eheytyksen mukaan. Hallituksen politiikka ja lehdistö tekivät oman osuutensa propagandaa ja sensuuria käyttämällä taistelutahdon lisäämiseksi. Lisäksi työmarkkinajärjestöt STK ja SAK solmivat tammikuussa 1940 tammikuun kihlaukseksi kutsutun sopimuksen, jossa ne tunnustivat toisensa ensimmäistä kertaa tasaveroisina neuvottelukumppaneina. Helmikuussa 1940 SDP julkaisi kannanoton, jossa se kertoi suojeluskuntaan kannattamansa suhtautuvansa neutraalisti sosiaalidemokraattien suojeluskuntaan liittymiseen.

Myös Kreikassa Italian hyökkäys koettiin epäoikeudenmukaiseksi. Legendan mukaan ehdottomat aluevaatimukset Italian lähettiläältä saatuaan pääministeri Metaxás olisi huudahtanut voimakkaasti sanan ei eli "OXI" kreikaksi. Tämä nosti kreikkalaisten taistelutahtoa ja kansallistunnetta. Georgios Vlachos kirjoitti seuraavan viikon Kathimerini-lehdessä seuraavanlaisesti "Tänään ei ole yhtään kreikkalaista joka ei nostaisi ääntään ukkosen lailla huutaakseen Ei, Ei! Me emme anna Kreikkaa Italialle, Ei Italian lurjusten astua jalallaankaan Kreikan maaperälle, Ei, barbaarit eivät häpäise Partheniamme!"¹²¹

28.10 vietetään edelleen Kreikassa toiseen itsenäisyyspäivään rinnastettavaa OXI-päivää, jolloin muistellaan Metaxasin kieltäytymistä Italian aluevaatimuksiin.

Kreikan kansallinen yhtenäisyys yhteistä vihollista vastaan oli sodan alusta asti valtavaa. Metaxasin hallinto vahvisti kansallistunnetta voimakkaalla propagandalla. Koko Kreikan sanomalehdistö oli valjastettu hallinnon avuksi uutisoimaan Kreikalle myönteisesti ja sitä kautta valamaan taistelutahtoa kreikkalaisiin. Myös sodan alkuvaiheen hyvä menestys lisäsi kreikkalaisten taistelutahtoa ja kansallista ylpeydentunnetta.

¹²¹ Kaurinkoski 2010, 18

3. Kreikan ja Suomen suhteet ennen sotia

Vaikka massaturismi Suomesta Kreikkaan alkoi vasta 1960-luvulla, suomalaiset olivat löytäneet Kreikan paljon aikaisemmin.¹²² Jo 1800-luvulta lähtien Kreikka oli ollut suomalaisille tärkeä matkakohde.¹²³ Matkustamisen lisääntymistä selittää rautatieverkoston syntyminen ja laajeneminen sekä höyrylaivat, jotka tekivät matkustamisesta helpompaa. Ennen näitä matka oli pitänyt taittaa hevosvankkureilla ja purjelaivoilla.¹²⁴ Suomalaisten matkailijoiden kiinnostusta Kreikkaa kohtaan ja varhaista matkustamista Euroopan toiselle laidalle selittää 1820-luvulla alkanut antiikin Kreikan ja filhellenismin ihailu sekä yleinen uteliaisuus. Björn Forsen esittää teoksessaan Kadonnut Kreikka, suomalaisten matkakuvailuja ennen massaturismia ensimmäisten matkailijoiden olleen tutkijoita, kirjailijoita, sotilashenkilöitä ja jonkin verran pyhiinvaeltajia. Lisäksi 1900-luvun alussa kulttuuriväen matkustaminen yleistyi. Ensimmäiset urheilun varjolla Suomesta Kreikkaan matkustaneet henkilöt saapuivat vuonna 1906 järjestettyihin olympialaisiin Ateenaan.¹²⁵

Ennen maailmansotia Kreikka näki Suomen ennen kaikkea kauttakulkumaana Venäjällä asuville kreikkalaisille. Venäjällä oli nimittäin asunut jo Pietari Suuren ajoista lähtien verrattain suuri kreikkalaisvähemmistö, joka koostui lähinnä kirkonmiehistä, sotilaista, kauppiaista ja tutkijoista.¹²⁶

Maiden väliset viralliset suhteet syntyivät, kun Kreikka tunnusti Suomen itsenäisyyden ensimmäisten maiden joukossa 5.1.1918 ja diplomaattisuhteet Suomen ja Kreikan välillä solmittiin vuonna 1920.¹²⁷ Varhaisesta diplomaattisuhteen solmimisesta huolimatta maat hoitivat diplomaattisen edustuksen pitkään sivuakkreditointina. Ennen suurlähetystön kauppaosaston perustamista vuonna 1975 ja residentin suurlähettilään saapumista Kreikkaan vuonna 1977, Suomi oli edustettuna Kreikassa Bukarestista, Roomasta ja Belgradista käsin.¹²⁸

¹²² Forsen Björn, Sironen Erkki (toim.) Kadonnut Kreikka, Suomalaisten matkakuvauksia ennen massaturismia, OY Nord print ab, Helsinki 2006, 12.

¹²³ Forsen 2006, 8.

¹²⁴ Forsen 2006, 18-19.

¹²⁵ Forsen 2006, 12-14, Kaurinkoski 2010, 29.

¹²⁶ Hasiotis Irodotos Konstantinos οι ελληες της ρωσίας και της Σοβιετικής Ενωσης: υετοικεος και εκποτομοι: οργανωη και ιδεολογα, Thessalonki 1997 , Kaurinkoski 2010, 29.

¹²⁷ Kaurinkoski 2010, 29.

¹²⁸ Kaurinkoski 2010, 29.

1930-luvulle tultaessa maiden välillä oli vain vähän poliittisia kysymyksiä, ja Suomen ja Kreikan suhteet olivat puhtaasti kauppasuhteita.¹²⁹ Maiden välinen kauppa oli kuitenkin melko vähäistä. Kreikka toi Suomeen pääasiassa tupakkaa ja hartsia, ja Suomen vienti Kreikkaan koostui puutavarasta ja paperiteollisuuden tuotteista.¹³⁰ Pireuksen pääkonsulivirastossa hoidettiin vuosina 1939-1940 kauppasuhteiden hoitoa ja tiedotustoimintaa. Maailmapoliittisen tilanteen eskaloituttua ja toisen maailmansodan syttyä maiden vienti tyrehtyi lähes kokonaan kun maat joutuivat alistamaan vientinsä ja tuontinsa niitä säännöstelevien valvontajärjestelmien alle. Kreikassa astui 9.9.1939 voimaan täydellinen tuonnin valvonta, ja tuonti tuli riippuvaiseksi Kreikan talousministeriön myöntämistä toimiluvista.¹³¹ Maiden väliset kauppasuhteet typistyivät vuoden 1940 aikana lähes olemattomiksi sotatilanteiden aiheuttaman epävarmuuden ja vientitavaroiden puutteen johdosta. Lisäksi kuljetusvaikeudet ja kilpailun kireys Kreikan markkinoilla vaikuttivat kauppasuhteiden tyrehtymiseen. Lisäksi 1.11.1940 Suomen ja Kreikan välillä astui voimaan pakolliseen Clearing-menettelyyn perustuva maksusopimus.¹³²

¹²⁹ <https://finlandabroad.fi/web/grc/kahtenväliset-suhteet>

¹³⁰ Kaurinkoski 2010, 29.

¹³¹ Kaurinkoski 2010, 31.

¹³² Kaurinkoski 2010, 31.

3.1.1. Kreikka ja Suomen talvisota

30.11.1939 alkanut Suomen talvisota herätti alusta asti Kreikassa suurta kiinnostusta. Kun otetaan huomioon maiden väliset suhteet ja niiden vähäisyys ennen sotaa, Kreikan osoittama huomio oli hyvin runsasta.¹³³

Heti sodan puhjettua Pireuksen pääkonsulivirastoon alkoi saapua raha-avustuksia sekä miehiä, jotka tarjoutuivat lähtemään Suomeen vapaaehtoisiksi. Kaiken kaikkiaan Pireuksen pääkonsulivirastoon ilmoittautui noin 100 vapaaehtoista, mutta ketään heistä ei lopulta lähetetty Suomeen vapaaehtoiseksi. Kreikkalaisten rahan ja muunlaisten avustusten kerääminen Suomelle tehostui vuoden 1940 aikana. Koska Kreikka oli hallituksen mukaan puolueeton, Kreikan urheilujärjestöjen keskusliiton SEGAS:n nimissä olevasta avustustoiminnasta ei voitu mainita sanomalehdistössä, vaikka sille oli olemassa viranomaisten suullinen suostumus. Yhteensä Kreikka lahjoitti Suomelle talvisodan aikana rahaa 48 587, 2 puntaa ja 24 000 markkaa. Lisäksi Kreikka lahjoitti Suomelle Pireuksen pääkonsuliviraston kautta 1200 laatikkoa appelsiineja. Muina tavaralahjoituksina Kreikka lähetti Suomeen muun muassa 2 miljoonaa kappaletta savukkeita, sekä 5427 kg viinejä, 802 kg konjakkia, 1215 kg viikunoita ja 1849 kg rusinoita.¹³⁴

Kreikka myös salli amerikansuomalaisten kauttakulun Kreikasta Suomeen.¹³⁵

Puolueettoman Kreikan myötämielisyys Suomea kohtaan voidaan Kira Kaurinkosken mukaan tulkita Kreikan samaistumisella Suomen tilanteeseen. Sekä Suomi että Kreikka olivat suurvaltojen puristuksissa olevia pieniä valtioita, jotka kumpikin tasapainoivat itsenäisyytensä ja alueellisen koskemattomuutensa puolesta. Vaikka Kreikan tuki oli virallisesti lähinnä ideologista ja se pidättäytyi äänestämästä kansainliiton kokouksessa 1939 Neuvostoliiton erottamisen puolesta, se osoitti kokouksessa julkisesti sympatiansa Suomelle.¹³⁶

¹³³ Kaurinkoski 2010, 32-33.

¹³⁴ Kaurinkoski 2010, 33-34.

¹³⁵ Kaurinkoski 2010, 33.

¹³⁶ Kaurinkoski 2010, 33.

3.1.2. Suomen talvisodan uutisointi kreikkalaisessa sanomalehdistössä

Kuten edellä mainittiin, uutisointi Suomen talvisodasta kreikkalaisessa lehdistössä oli runsasta. Talvisodan aikana Suomessa oli paikan päällä kaksi kreikkalaista kirjeenvaihtajaa raportoimassa sotatapahtumista. Kreikkalaiset kirjeenvaihtajat Theodoros Doganis Vradini-lehdestä ja Solon Grigoriadis saapuivat Suomeen helmikuussa 1940.¹³⁷ Helmi-maaliskuun 1940 aikana Doganis liikkui paljon ympäri Suomea ja haastatteli suomalaisia sotahenkilöitä, Ruotsista tulleita vapaaehtoisia ja poliitikkoja. Osan jutuistaan Doganis lähetti Kreikkaan Tukholman kautta, jolloin artikkelit tulivat perille sensuurin ohi. Doganiksen juttujen päähuomio oli totaalisen sodan ja taistelumoraalin kuvaamisessa. Doganiksen kirjoituksista paljastuu voimakas sympatia Suomea kohtaan.¹³⁸ Solon Grigoriadis taas vietti valtaosan ajastaan Tukholmassa. Hän vietti muutamia päiviä Helsingissä ja vieraili myös Viipurissa ja Turussa. Grigoriadis kirjoitti lähinnä Ruotsin hallituksen toimista ja ilmapiiristä Ruotsissa sekä yleisestä mielipiteestä ja tunnelmista. Siinä missä Doganis kirjoitti enemmän tunteen palolla suomalaisten eloonjäämistäistelusta ja itsenäisyyden turvaamisesta ”punaista sfinksiä vastaan”, Grigoriadis kirjoitustyyli oli enemmän sodan poliittista, sotilaallista ja diplomaattista ulottuvuutta tarkasteleva.¹³⁹

Huomionarvoisaa on, että kumpikin kirjeenvaihtajista käytti kirjoituksissaan Daavid-Goljat-asetelmaa, jolla tuotiin esille pienen Suomen yllättävän menestyksenkäs taistelu ylivoimaiseksi ajateltua suurvaltaa vastaan. Kirjeenvaihtajien lisäksi Kreikan sanomalehdet julkaisivat uutisia talvisodasta myös muilta, virallisilta ja yksityisiltä tietotoimistoilta. Koska Kreikassa vallitsi voimakas hallituksen määräämä lehdistösensuuri, kaikkien virallisten sanomalehtien uutisointi noudatti likimain samaa kaavaa. Suurimmat vivahde-erot nousivat esiin suhtautumisessa Saksaan ja liittoutuneisiin¹⁴⁰. Esimerkiksi sanomalehti Kathimerinissa Suomea koskeva uutisointi oli 8.10.1939-8.4.1940 lähes päivittäistä. Uutisointi oli kreikkalaisissa lehdissä poikkeuksellisen myönteistä Suomea kohtaan.

¹³⁷ Kaurinkoski 2010, 36.

¹³⁸ Kaurinkoski 2010, 42.

¹³⁹ Kaurinkoski, 2010, 44-48.

¹⁴⁰ Kaurinkoski 2010, 48.

Suomen armeijan urhoollisuus, moraali, itsekuri ja taktiikka vastakohtanaan Neuvostoliiton puna-armeijan huono kuri, ravinto ja hygienia olivat toistuvia kirjoittelun aiheita.¹⁴¹ Lisäksi sanomalehdissä julkaistiin tilanneanalyysseja ja arvioitiin sodan poliittisia ulottuvuuksia ja arvioitiin Neuvostoliiton pyrkimyksiä. Myös Suomen ulkopoliittisia suhteita ja välejä Saksan kanssa tarkkailtiin¹⁴³. Parhaiten lehtien väliset vivahde-erot tulivat esiin sodan alku- ja loppuvaiheessa¹⁴⁴.

Doganis kirjoitti suomalaisesta näkökulmasta ja korosti suomalaisten taistelutahtoa ja vastarintaa, mutta toi esille myös suomalaisten toivoman avuntarpeen. Grigoriadis taas oli enemmänkin diplomaattinen tarkkailija, joka tarkkaili tilannetta ulkomailta ja joka pohti enemmänkin sodan diplomaattisia ja sotilaallisia seurauksia ja lopputulosta.

Mannerheim kuvattiin kansallisen taistelun symbolina, joka kantoi vastuun Suomen puolustuksesta ja innoitti sitä. Taistelevien maiden voimasuhteiden erot saivat toistuvaa huomiota. Sanomalehtien uutisoinnista huomaa Kreikan sisäpoliittiset päämäärät ja tavoitteen korostaa pääministeri Metaksasin ajatusta pienten kansojen oikeudesta elää itsenäisinä.

Kreikkalaisissa lehdissä välirauhan syyksi esitettiin Saksan uhka ja liittoutuneiden apusuunnitelmat. Kreikkalainen lehdistö antoi ymmärtää, että Saksa halusi sodan loppuvan, sillä sota häiritsisi Saksan sotataloutta ja rautamalmin saantia Ruotsista. Suomen kannalta välirauhasta puhuttiin ”synkkänä päivänä” ja kansallisena onnettomuutena. Laajemmin välirauha kuvattiin ennen kaikkea liittoutuneiden arvovaltatappiona.¹⁴⁵

¹⁴¹ Kaurinkoski 2020, 89.

¹⁴² Kaurinkoski 2010, 51.

¹⁴³ Kaurinkoski 2010, 51.

¹⁴⁴ Kaurinkoski 2010, 89.

¹⁴⁵ Kaurinkoski 2010, 90.

4. Suomi ja Italian-Kreikan sota

Kreikka on aina kiehtonut suomalaisia matkailijoita ja erityisesti kreikkalaista antiikin kulttuuria on ihailtu kautta historian.

Suomalaisessa historiatutkimuksessa Kreikkaa on enemmän tutkittu antiikin ja bysantin historian näkökulmasta sekä viime vuosina erilaisten kriisien näkökulmista. Toisen maailmansodan aikaisten sotien välisiä yhtäläisyyksiä ei ole juurikaan nostettu aikaisemmin esiin. Toivon, että seuraavissa luvuissa käsiteltävä sanomalehtiuutisoinnin analyysi auttaa selvittämään, koettiinko Suomessa ollenkaan samankaltaisuuden tunnetta Kreikkaa kohtaan vai selviääkö sieltä tietynlainen vaikenemisen kulttuuri, joka olisi osaltaan vaikuttanut siihen, miksi sotienvälisiä yhtäläisyyksiä ei ole juurikaan nostettu esiin aikaisemmin.

Aloitän luvun pureutumalla tarkemmin siihen, millainen sanomalehdistö ja sen toimintaympäristö Suomessa oli välirauhan aikana. Esittelen tutkittavan sanomalehtimateriaalin ja käsittelen siinä 15.8.1940-30.4.1941 välillä kirjoitettua uutisointia Kreikasta. Loppupäätelmissä analysoin, millä tavoin Italian-Kreikan sodasta uutisoitiin suomalaisessa sanomalehdistössä.

4.1. Suomalainen sanomalehdistö välirauhan aikana

Suomen sanomalehdistön historiassa 1940-luku, talvi- ja jatkosota sekä välirauhan aika muodostavat hyvin poikkeuksellisen ajanjakson¹⁴⁶. Sotavuodet ja niiden jälkeinen säännöstelyn kausi toivat myös esiin sanomalehdistön tiiviit yhteydet sidosryhmiin. Sidoryhmistä tärkein oli Suomen valtio¹⁴⁷. Sanomalehtipolitiikka, jolla valtio pyrki vaikuttamaan sanomalehdistön toimintaedellytyksiin ja kehitykseen muuttui selkeästi valtion taholta ohjailumekanismiksi. Sensuurilla, paperin ja teknologian säännöstelyllä ja asevelvollisten kutsunnoilla ja siitä johtuneella toimittajapulalla valtio joutui rajaamaan sanomalehdistön toimintavapautta.

Sanomalehdistöstä tuli 1940-luvulla Suomen poliittisen ja sotilaallisen johdon väline ja sanomalehdistö valjastettiin tietoisesti tukemaan valtion pyrkimyksiä. Tällä pyrittiin turvaamaan viralliselle politiikalle tarvittava yleisen mielipiteen kannatus kansan keskuudessa¹⁴⁸. Toisen maailmansodan aikana sananvapauden rajoittaminen oli sekä Euroopassa että globaalisti yhteiskunnallisen kontrollin kiristämisen tärkeimpiä toimenpiteitä. Lehdistön sananvapautta jouduttiin rajoittamaan kaikissa sotaa käyvissä maissa ja monissa sotien ulkopuolellakin pysyneissä valtioissa¹⁴⁹. Näin haluttiin välttää vaaroja, joita vapaa kirjoittelu saattoi aiheuttaa pyrkimykselle voittaa sota tai säilyttää puolueettomuus tai luoda vahvempi kansallinen intressi. Kuitenkin turvallisuuspoliittinen tarkoituksenmukaisuus edellytti myös sanomalehdistön saamista mukaan tukemaan tätä pyrkimystä ja sen pohjalta toteutettua politiikkaa¹⁵⁰.

Suomi ei tässä suhteessa ollut poikkeus. 1940-luvulla sekä sotavuosina että välirauhan aikana lehdistön sananvapautta jouduttiin rajoittamaan ja siihen tuotiin mukaan valtion taholta sensuuri ja propaganda. Sananvapaudelle ei Suomessa haluttu tehdä enempää rajoitteita kuin tarpeen, sillä sananvapaus oli yksi suomalaisen kansanvallan kulmakivistä, jota tuli kiristää niin vähän kuin mahdollista.

¹⁴⁶ Tommila Päiviö, Perko Touko, Salminen Esko, Löyttyniemi Veikko, Hemanus Pertti, Suomen lehdistön historia, osa 3, Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle Kustannuskiila oy, Jyväskylä 1988, 88-89.

¹⁴⁷ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 128.

¹⁴⁸ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 128.

¹⁴⁹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 129.

¹⁵⁰ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 15.

Suomalainen sanomalehdistö hyväksyikin 1940-luvun ensimmäisinä vuosina suurimmaksi osin sen mallin, että sotaa käyvässä ja sodan varjossa elävässä valtiossa julkisen sanan oli tuettava laajapohjaisen hallituksen tavoitteita.¹⁵¹

Joukkotiedotuksen ohjailu oli olennainen osa valtiovallan kokonaispolitiikkaa. Se oli osa sisäistä ja ulkoista turvallisuuspolitiikkaa. Sananvapauden säätelyn lähtökohtana oli siis turvallisuuspoliittinen tarkoituksenmukaisuus.¹⁵²

Myös poliittinen luonne muuttui. Sotavuosina valtiollinen valta oli jakautunut hyvin pienelle piirille, muutamalle johtavalle poliitikolle ja ylimmälle sodanjohdolle. Ulkopoliittikka pysyi visusti hallituksen tiedossa, eduskunnan ja ulkoasiainvaliokunnan pelättiin vuotavan salaisiksi luokiteltuja tietoja eteenpäin.¹⁵³ Poliittisella oppositiolla ei ollut sotavuosina paljoakaan edellytyksiä saada ääntään kuuluviin, vaan sen oli opittava mukautumaan valtiovallan politiikan mukaiseksi.¹⁵⁴ Valtiovallan ohjaama virallinen sensuuri loppui vasta 1940-luvun lopulla. Vaikka lehdistö menetti kriisivuosina itsenäistä rooliaan yhteiskunnallisen vallan käyttäjänä, sanomalehtien merkitys kuitenkin korostui, sillä kansalaisten tiedonjano kasvoi¹⁵⁵.

Käytännössä tasapainottelu sananvapauden ja tiukan valvonnan välillä ei ollut helppoa. Sellaista lehteä, joka ei 1940-luvulla olisi joutunut ristiriitaan sensuurin tai valtiovallan muun ohjailun kanssa, ei ole helppo osoittaa. Täysin puhdasta hallituksen lehteäkään ei löytynyt.¹⁵⁶

Kansainvälisen tilanteen kiristyessä Euroopassa suomalainen sanomalehdistö sitoutui skandinaaviseen puolueettomuuslinjaan. Siihen sisältyi myös julkisen sanan hillitty kielenkäyttö erityisesti Neuvostoliitosta puhuttaessa.¹⁵⁷ Toisen maailmansodan puhjettua valtiovallan mahdollisuudet yhteiskunnan kontrollin tiukentamiseen tehostuivat entisestään. Lokakuun 6.1939 säädettiin tasavallan suojelulaki, joka antoi juridisen pohjan ja perustan vuosien 1939-1948 sensuuritoiminnalle.¹⁵⁸

¹⁵¹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 129.

¹⁵² Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 129.

¹⁵³ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 11.

¹⁵⁴ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 11.

¹⁵⁵ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 12.

¹⁵⁶ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 15.

¹⁵⁷ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 15.

¹⁵⁸ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 15.

4.2. Väli rauhan aika suomalaisessa sanomalehdistössä 1940-1941

Kuten edellä tuotiin esille, erityisesti sotavuosina sanomalehdistö sitoutui noudattamaan valtiovallan ohjailua ja hallituksen mukaista linjaa uutisoinnissa. Kuitenkin talvisodan jälkeen sensuurin luonne muuttui. Talvisodan henki alkoi rakoilla ja mielialojen hoidosta tuli pysyvä ja vaikea pulma. Väli rauhan ajan monella tavalla epävarmat olot toisen maailmansodan varjossa herättivät suomalaisissa levottomuutta. Näissä oloissa talvisodan aikainen yhtenäisyys otettiin myös sanomalehti uutisoinnin suhteen tavoitteeksi ja huhtikuussa 1940 päämajan sensuuritoimisto antoi yleiskiellon, jolla estettiin hallituksen ja viranomaisten toiminnan kaikenlainen arvostelu sanomalehdistössä.¹⁵⁹

Väli rauhan aikana sensuuri muuttui myös poliittiseksi. Sensuuri rajasi etenkin uutisointia kansainvälisissä kysymyksissä. Erityisesti Saksan ja länsivaltojen sotauutisointia sensuroitiin. Lisäksi sensuurilla rajoitettiin tiedostusta Tanskan ja Norjan miehityksestä, kansallissosialistisesta järjestelmästä ja Saksan suhtautumisesta juutalaisiin.¹⁶⁰ Sanomalehdistö kritisoi sensuuria, mutta valtiolta puolusti sitä kansainvälisen tilanteen jännitteisyydellä.¹⁶¹

Väli rauhan aikana harkittiin myös saksalaisen mallin mukaan perustettavaa propagandaministeriötä. Tästä aiheesta kuitenkin luovuttiin, sillä tiedotustoiminnan tarkastusviraston katsottiin riittävän uutisoinnin valvontaan sensuurin avulla. Valtiovallan ohjeistuksen mukaisesti kaikki eduskunnasta, puolustusvoimista, ministeriöistä, virastoista tai muilta viranomaisilta saatu tieto tuli sanomalehtien uutisoinnissaan sopeuttaa samaa periaatetta käyttäen vallitsevaan tilanteeseen.¹⁶²

Suomen sanomalehtikenttä alkoi kuitenkin hajaantua väli rauhan aikana. Suomen Sosialidemokraatin Eino Kilpi vastusti väli rauhan aikaista sanomalehtisensuurin laajentamista, sillä hän ilmoitti vastustavansa kaikkea, mikä viittasi uuden sodan valmisteluun.¹⁶³

¹⁵⁹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 15-18.

¹⁶⁰ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 24.

¹⁶¹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 24.

¹⁶² Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 27.

¹⁶³ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 27.

Sosiaalidemokraatit alkoivat vähitellen irtaantua sanomalehtien ja hallituksen konsensuksesta ja Eino Kilven johdolla sosiaalidemokraatit ilmoittivat irtisanoutuvansa kaikesta sellaisesta uutisoinnista äänenkannattajassaan, mikä viittaisi uuden sodan valmisteluun.¹⁶⁴

Sensuurin ja valvonnan lisäksi sanomalehtien kehitystä haittasi välirauhan aikana pula paperista sen säännöstelyn takia. Koska paperi oli säännöstelty paperin tuotantoalan työvoimapulan ja raaka-aineiden ja polttoaineen puutteiden takia. Tämän takia lehdillä ei ollut senkään takia liikkumatilaa uutisjuttujen suhteen ja erityisesti kuvista ja uutisten näyttävistä otsikoista jouduttiin karsimaan.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 27.

¹⁶⁵ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 53.

4.2.1 Uutisvälitys ja uutiskanavat

Välirauha toisen maailmansodan puristuksessa merkitsi myös poikkeustilaa uutisten välityksen ja tiedonkulun kannalta. Kuten edellä on jo mainittu, kotimainen aineisto tuli sanomalehtiin pääosin valtion virallisten kanavien kautta. Sanomalehtien mahdollisuudet valtionhallintoa ja sotatoimia koskevaan omaan tiedonhankintaan olivat minimaaliset.¹⁶⁶ Muuten toinen maailmansota ja välirauhan aika kehittivät suomalaisen sanomalehdistön uutispalvelua. Suursota pakotti ja opetti lehdet entistä laajemmin seuraaman myös ajankohtaisia kansainvälisiä kysymyksiä. Pääosa suomalaisista sanomalehdistä sai ulkomaan uutisensa STT:ltä, jolla oli yhteydet suuriin kansainvälisiin uutistoimistoihin.¹⁶⁷ Harvalla suomalaisella sanomalehdellä oli 1940-luvulla mahdollisuus omaan uutishankintaan ulkomailta, joissa sijaitsivat hallitsevat uutistoimistot. Valtaosalle suomalaista, valtiovallan ohjeistuksia noudattaneille sanomalehdille Berliini oli tärkein uutistenhankintakanava vuoteen 1943 asti.¹⁶⁸ Berliinissä toimi myös suomalaisia kirjeenvaihtajia. Helsingin sanomien Eero Petäjäniemi ja Uuden Suomen Ada Norna raportoivat Berliinistä Suomeen. Huomionarvoisaa onkin, että Saksalaisten joukkojen kauttakulkuliikenne Pohjois-Suomessa syksyllä 1940 alkoi lämmittää Saksaan kohdistuvaa uutisointia suomalaisessa sanomalehdistössä.¹⁶⁹ Lisäksi 1940-luvulla helsinkiläislehdillä oli kirjeenvaihtajien lisäksi joukko ulkomailla olevia avustajia¹⁷⁰. Pääosin kuitenkin ulkomaan uutiset tulivat suoraan ulkomaisilta tiedotustoimistoilta. Uusi Suomi oli 1930-luvulla solminut sopimukset uutisten saamisesta Associated Pressin (AP) ja Reuterin kanssa, kun taas Helsingin Sanomat oli ennen sotia rakentanut varsin laajat tietoyhteydet eräisiin englantilaisiin amerikkalaisiin ja englantilaisiin ja ruotsalaisiin uutis- ja kuvatoimistoihin, näihin kuuluivat mm. United Press (UP).¹⁷¹

¹⁶⁶ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 85.

¹⁶⁷ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 85.

¹⁶⁸ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 88.

¹⁶⁹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 88.

¹⁷⁰ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 111.

¹⁷¹ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 86.

4.3. Italian-Kreikan sodan sotatapahtumien uutisointi suomalaisessa sanomalehdistössä

4.3.1. Valikoitujen sanomalehtien esittely

Tutkielmaani varten olen valinnut kaksi toisen maailmansodan ja välirauhan aikana toiminutta sanomalehteä. Tutkittaviksi sanomalehdiksi valikoituivat vuonna 1904 perustettu Suomen suurimmaksi päivälehdiksi noussut Helsingin Sanomat, joka edustaa niin sanotusti Suomen virallista näkökulmaa. Vaikka Päivälehdien tilalle perustettu Helsingin Sanomat oli vielä 1930-luvulle tultaessa ollut hyvinkin paljon kallellaan Nuorsuomalaisesta puolueesta kehittyneen Edistyspuolueen suuntaan¹⁷², lehtiyhtiön johtaja Eljas Erkko oli alkanut jo 1930-luvulla ottaa etäisyyttä Edistyspuolueeseen, joka vaikutti myös Helsingin sanomien linjaan. Tosin vaikka Erkko erkaantui Edistyspuolueesta, yhteys ei kokonaan katkenut, joka vaikutti myös Helsingin Sanomiin¹⁷³.

Toinen pro gradu -tutkielmaani valikoitunut lehti on Suomen Sosialidemokraatti, joka edustaa sosialistista ja vasemmistolaista näkökulmaa. Vuonna 1918 perustettu Suomen Sosialidemokraatti jatkoi sosiaalidemokraattisen Suomen pää-äänenkannattajana 1895-1918 toimineen Työmies-lehden ja 1918 toimineen Suomen Sosiaalidemokraatin jalanjäljissä. Yksi tutkimusdetaljeista tulee olemaan se, miten sosiaalidemokraattien oppositiopolitiikka ja välirauhan aikana esiintynyt uuden sodan vastaisuus ja sisäinen hajaannus näkyi vai oliko sitä ollenkaan nähtävissä välirauhan ajan sanomalehtikirjoittelussa.

Vaikka Kreikassa oli aikaisemmin vuosien saatossa käynyt useita suomalaisia lehtimiehiä ja tutkijoita, kummallakaan tutkittavista lehdistä ei ollut omaa kirjeenvaihtajaa vuosina 1940-1941 Kreikassa, vaan uutiset saatiin kansainvälisiltä tiedotus- ja uutistoimistoilta, jotka lehdet sopeuttivat omiin uutiskanaviinsa sopiviksi.

¹⁷² Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 75.

¹⁷³ Tommila, Perko, Salminen, Löyttyniemi, Hemanus, 1988, 156.

Sanomalehtianalyysissä tulen tarkastelemaan sitä, millaista uutisointia Helsingin sanomat ja Suomen sosialidemokraatti ovat kirjoittaneet Italian-Kreikan sodasta. Kiinnitän huomiota siihen, miten Suomen lähentyneet välit Saksan kanssa vaikuttavat uutisointiin, ja miten talvisodan yhtenäisyyden murentuminen ja mahdollinen opposition ääni näkyy sodan uutisoinnissa. Analyysini apuna käytän aikaisemmin esiteltyjä metodologisia välineitä, diskurssianalyysiä, retorista analyysiä ja mediahistorian tuntemusta sekä historiakatsauksen tarjoamia pohjatietoja. Sanomalehtien aikarajaukseksi olen valinnut 15.8.1940-30.4.1941, eli kreikkalaisen Elli-aluksen upottamisesta Saksan miehityksen alkuun. Rajauksen tarkoituksena on tarkastella millaista sanomalehti uutisointi oli sodan kynnyksellä, Italian aloitettua sotaprovokaation Elli-aluksen upottamisen jälkeen, Italian-Kreikan sodan aikana ja sodan loppumista Saksan miehitykseen.

4.3.2. Helsingin sanomat

Elokuussa 1940 Helsingin Sanomien Kreikkaa koskeva uutisointi keskittyi tarkastelemaan Italian ja Kreikan kiristyviä välejä. 16.8.1940 Helsingin Sanomat uutisoi tuntemattoman sukellusveneen torpedoineen kreikkalaisen Elli-aluksen. Uutisessa arvuuteltiin, olisiko Italia iskun takana ja tulisiko Kreikka mahdollisesti tämän myötä vedetyksi mukaan sotatoimiin.¹⁷⁴ Uutisointi Elli-aluksen upottamisesta jatkui 18.8.1940. Tällöin lehdessä kerrottiin, kuinka Italia oli kiistänyt osuutensa aluksen upottamiseen¹⁷⁵ ja että Kreikka ei tulisi ryhtymään laajempiin toimenpiteisiin asian selvittämiseksi.¹⁷⁶ Helsingin Sanomien uutisoinnissa on mahdollista havaita tilanteen jännittyneisyys Välimerellä, sillä lehdissä uutisoitiin elokuun 1940 aikana useasti kreikkalaisiin aluksiin kohdistuneista torpedoinneista. Arvailuja Italian syyllisyydestä ei kuitenkaan enää juuri esitetty. Sen sijaan Saksan mahdollisesta roolista Italian ja Kreikan välisessä kysymyksessä alettiin puhua jo elokuussa. Helsingin Sanomat kirjoitti jo 18.8.1940 miten Saksa toivoi maiden välisen selkkauksen rauhallista selvittelyä, kuitenkin turvaamalla akselivaltojen ylivalta Balkanilla.¹⁷⁷ Jo elokuun uutisoinnissa on havaittavissa, miten Helsingin Sanomien sympatiat ovat Italian puolella ja miten Iso-Britannian roolia Välimerellä ja Kreikassa verhoetaan syyksi Italian ja Kreikan välisille ongelmille. Elokuun puolivälissä Kreikan ja Italian välisen tilanteen uutisoinnissa alkoi selvästi rauhallisempi vaihe. 20.8.1940 Helsingin Sanomat kirjoitti Kreikan ja akselivaltojen välisten jännitteiden lauenneen ja ongelmien syyn olleen Iso-Britannian aktivoitunut rooli Välimerellä ja Kreikan alueella.¹⁷⁸ Sanomalehdissä esiintyy kuun puolivälissä myös uutisia, joissa kerrotaan Kreikan puolueettomuuspyrkimyksistä ja tahtotilasta pysyä ulkopuolella suurvaltapolitiikasta ja sotatoimista.¹⁷⁹

Elokuun loppuun tultaessa Helsingin Sanomien uutisointi tilanteen kehittymisestä kuitenkin kiihtyi. Uutisoinnin painopisteeksi nousi Kreikan ja Albanian väliset ristiriidat. 23.8.1940 Helsingin Sanomat kirjoitti Albanian mahdollisesti vaativan Italian tuella Kreikan alueella sijaitsevien strategisesti merkittävien alueiden Korfun ja Epiroksen luovuttamista Albanialle.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Helsingin sanomat UP, Ateena, 16.8.1940, 5.

¹⁷⁵ Helsingin sanomat UP, Rooma 16.8.1940, 9.

¹⁷⁶ Helsingin sanomat UP, Ateena 16.8.1940, 9.

¹⁷⁷ Helsingin sanomat Eero Petäjäniemi Berliini 16.8.1940, 9.

¹⁷⁸ Helsingin sanomat UP, Ateena 20.8.1940, 5.

¹⁷⁹ Helsingin sanomat Reuters/STT, Lontoo 19.8.1940, 5.

¹⁸⁰ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 20.2.1940, 5.

Aluevaatimuksista uutisoidessa nousee korostetusti esiin se, että ongelmat olivat nimenomaan Albanian ja Kreikan välisiä eikä Italia ollut niihin osallinen. Helsingin Sanomien kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoittaa *”Edelleen voin todeta, että jos Kreikalle esitetään jotain vaatimuksia, niin ne muodollisesti esittää Albania eikä Italia”*. *Vaikka Italia on luvannut apua, Italian viranomaiset korostavat, että aloite lähtenyt Albanialta eikä Italialta”*.¹⁸¹

Kreikan ja Albanian väleistä kirjoitettaessa Helsingin Sanomat nosti erityisesti esiin albanialaisen Dhaut Hoggian murhan, josta syytettiin kreikkalaisia. Lisäksi maiden välisten suhteiden uutisoinnissa alettiin julkaista artikkeleita, joissa kerrottiin Kreikan hallituksen sortavan Iso-Britannian avustuksella maan albanialaisvähemmistöä Tshamurin ja Ciamurian kaupungeissa.¹⁸²

24.8.1940 kirjoitettiin, *”Italiassa selitetään miten Kreikka voi Englannin tukemana hyökätä Albaniaan ja että Italia on sen vuoksi erittäin varuillaan (...) Italialaisella taholla selitetään, että totuus näistä väkivallanteoista on, että näitä ryövärikoopia rahoittavat Kreikan viranomaiset”*.¹⁸³ Elokuun viimeisellä viikolla uutisointi Kreikan ja Albanian kiristyneistä väleistä kiihtyi lisää. 29.8.1940 Helsingin Sanomissa kirjoitettiin, kuinka Albanian lehdistön kiivaat hyökkäykset Kreikkaa kohtaan jatkuivat. Albanialaiset lehdet väittivät, että Kreikassa asuvia albanialaisia vainottiin, pahoinpideltiin ja heidän omaisuuttaan takavarikoitiin. Lisäksi kreikkalaisia syytettiin albanialaisen Shevket Osman Takan murhasta. Taka oli ollut albanialainen virkamies, joka oli nojannut poliittisessa taistelussaan kuningas Zogin sisäpolitiikkaa vastaan ja ajanut sitä, miten kreikkalaiset olivat jo vuonna 1913 luvanneet luovuttaa Ciamurian Albanialle.¹⁸⁴ Uutisoinnissa korostui, miten Italia koki velvollisuudekseen tukea Albaniaa Kreikan valtapyrkimyksiltä, joita Iso-Britannia tuki. Kreikan näkökulmasta uutisointia ei juurikaan ollut. Helsingin Sanomat kirjoitti 27.8.1940 uutisen, jonka mukaan *”kerta toisensa jälkeen selitetään vastuunalaiselta taholta että Kreikka haluaa ennen kaikkea elää rauhassa naapureittensa kanssa ja tehdä parhaansa auttaakseen suotuisan kehityksen aikaansaamiseksi Balkanilla”*, mutta samaan aikaan Helsingin Sanomien uutisoinnit Kreikan ja Italian kiristyvistä väleistä ja Kreikan aktiivisesta sotavarustelusta ja reserviläisten kutsumisesta palvelukseen olivat elokuun lopussa päivittäisiä.¹⁸⁵

¹⁸¹ Helsingin Sanomat, UP, Tirana, 23.8.1940, 7.

¹⁸² Helsingin Sanomat, UP, Tirana, 23.8.1940, 7.

¹⁸³ Helsingin Sanomat, UP, Tirana, 23.8.1940, 7.

¹⁸⁴ Helsingin Sanomat, UP, Rooma, 24.8.1940, 5, 8.

¹⁸⁵ Helsingin Sanomat, STT, Berliini, 27.8.1940, 8.

Erityisesti elokuun 1940 lopulla Helsingin Sanomat korosti uutisoinnissaan sitä, kuinka Saksa toivoi Balkanin kysymykseen rauhallista ratkaisua 28.8.1940 Berliinin kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoittiki miten *”Berlin ei mielellään näkisi Kreikan ja italian välisenkään ristiriidan kehittyvän aseelliseen selkkaukseen”*.¹⁸⁶ Uutisesta voikin päätellä, että vaikka syytä Balkanin kiristyneeseen tilanteeseen oli yritetty vierittää Kreikan ja Albanian väliseksi konfliktiksi, Italia oli konfliktissa suuremmassa roolissa kuin aikaisemmin oli suoraan myönnetty. Saksan rauhanhalua vahvistettiin myös uutisoimalla 29.8.1940 näyttävästi Wienin kokouksesta, jossa oli todettu että ”rauhan säilyttäminen Balkanilla olisi ensiarvoisen tärkeää”.¹⁸⁷

Syyskuuhun tultaessa uutisointi Kreikan tilanteesta painui muiden maailmanpoliittisten tapahtumien alle. Kuukauden alussa uutisointia hallitsi Saksan tekemä Elsassin miehitys, Romanian vallankaappaus ja massiivinen ilmasota Iso-Britannian ilmatilassa. Syyskuun 1940 alussa uutiset Kreikasta olivat lyhyitä uutisia, pidettiin yllä negatiivissävytteistä kuvaa liittoutuneista ja Kreikasta kertomalla, kuinka italialaista lentotukikohtaa oli pommitettu Iso-Britannian toimesta Rodoksella sekä miten Kreikka jatkoi Iso-Britannian salaisen palvelun avustuksella albanialaisten vainoamista Ciamorassa ja kuinka englantilaisilla oli kontrolli Kreikan ja Albanian rajasta.¹⁸⁸

Syyskuun uutisoinnissa ei jäänyt epäselväksi Helsingin Sanomien lämmin suhtautuminen akselivaltoihin. 19.9.1940 Ribbentropin vierailusta Roomaan uutisoitiin seuraavanlaisesti *”Kaksi sydäntä, Berlin ja Rooma jotka viimeksi löivät samassa valssin tahdissa Wienissä pari kolme viikkoa sitten, pitävät jatkuvasti yhtä uuden järjestyksen luomiseksi Euroopassa ja Euroopan lähimpiin vaikutuspiireihin kuuluvilla alueilla”*.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Helsingin sanomat Eero Petäjäniemi, Berliini 28.8.1940, 8, 11.

¹⁸⁷ Helsingin sanomat STT, Berliini 29.8.1940, 8.

¹⁸⁸ Helsingin Sanomat, UP, Tirana, 9.9.1940, 6.

¹⁸⁹ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, 20.9.1940, 4.

21.9.1940 uutisoitiin, kuinka Saksa aikoi valloittaa Balkanin sisältäpäin ilman varsinaisia sotatoimia. Helsingin Sanomat uutisoivat, miten akselivaltojen tavoitteena ei ollut lisätä omaa vaikutusvaltaansa, vaan sen tavoite oli ennen kaikkea murtaa Iso-Britannian ylivoima. Huomionarvoisaa on, että Ribbentropin Rooman vierailun yhteydessä uutisointi Kreikan asemasta lieventyi. Helsingin Sanomat uutisoi, kuinka tilannetta Kreikassa pidettiin yhä epäselvänä ja kuten aikaisemminkin, varautuminen kaikkiin mahdollisiin tapoihin ratkaista jännittyneet välit olivat olemassa, mutta välitöntä sodan uhkaa ei katsottu kuitenkaan olevan näköpiirissä.¹⁹⁰ Saksan rauhanomaisuutta perusteltiin uutisoinnissa muun muassa kirjoittamalla, kuinka Saksa oli aloittanut kauppaneuvottelut Kreikan ja Jugoslavian kanssa ja kuinka Saksan ja Kreikan välisessä kaupassa Kreikalla olisi mahdollisuus saavuttaa Englannissa menettämiään markkinoita.¹⁹¹ Akselivaltojen rauhanomaiset pyrkimykset muuttuivat kuitenkin, jo seuraavina päivinä ilmestyneiden uutisten perusteella kyseenalaiseen valoon. 24.9.1940 Helsingin Sanomien kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi jälleen kirjoitti *”Kreikan kohtalo ratkaistiin Rooman neuvotteluissa. Italia ryhtynee lähipäivinä toimenpiteisiin tilanteen ratkaisemiseksi, jännityksellä odottaa maailma Rooman neuvottelujen tulosten ilmenemistä käytännössä”*. Kirjeenvaihtaja jatkoi kirjoitustaan *”Voi olettaa, että esimerkiksi Kreikan ja Italian välisen ristiriidan ratkaisemisessa on nyt saavutettu selvyys. Italia tulee ehkä jo aivan lähipäivinä Rooman keskustelujen pohjalta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin Kreikkaa vastaan, joiden perusteella viimeinen englantilaisen politiikan temmelyskenttä poistetaan balkanilta. (...) Kreikan kautta Englanti on yrittänyt viimeiseen saakka, niin huomautetaan Roomassa ja Berliinissä, lietsoa levottomuutta Balkanilla ja itäisellä Välimerellä. Tilanne muistuttaa Norjaa ennen Saksan miehitystä (...). Englantilainen kiihotus Kreikassa ja Kreikan kautta muuallakin Balkanilla yrittää jatkaa toimintaansa mielipiteiden lietsomiseksi Italiaa ja Saksaa vastaan sekä levottomuuden ja erimielisyyksien aikaansaamiseksi Balkanin valtioiden omassa keskuudessa ja suhteissa Roomaan ja Berliiniin. Albanian ja Kreikan rajaseuduilla tapahtuneet albanialaisten murhat ovat olleet yhtenä ilmauksena tästä. (...). Saksa alkanut alleviivaamaan Italian ja Kreikan välienselvittämisen tärkeyttä. On luonnollisesti aivan ennustelujen varassa miten Rooman ja Ateenan välit lopullisesti ratkaistaan. (...).*¹⁹²

¹⁹⁰ Helsingin Sanomat, STT, Lontoo 20.9.1940, 4.

¹⁹¹ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini 22.9.1940, 18.

¹⁹² Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini 24.9.1940, 4.

*(...) Voi myöskin ajatella, että Italia esittäisi aivan lähipäivinä eräänlaisen ultimaattumin Kreikan hallitukselle, jossa vaatisi määrättyjen kreikkalaisten alueiden erikoisesti laivastotukikohtien satamien, niinkuin Salonikin ja mahdollisesti joidenkin saarien kuten Korfun, Kreetan, Efesoksen miehittämistä. Toisen mielipiteen mukaan Italia tulee miehittämään koko maan. Arvellaan tämän tapahtuvan vielä tällä viikolla”.*¹⁹³

Syyskuun viimeisten päivien uutisointia leimasikin odotus mahdollisten toimenpiteiden alkamisesta Kreikassa. 25.9.140 Balkanin konferenssin uutisoinnin yhteydessä maalattiin kuvaa, jossa Kreikaa odottaisi Italian toimesta samanlainen kohtalo aseettomasta miehityksestä kuin mitä Romanian oli tapahtunut Saksan kanssa.¹⁹⁴ Kreikan reaktioista ja mahdollisesta sotilasliitosta Turkin kanssa uutisoitiin. Todennäköisesti sen takia, että mikäli liitto olisi toteutunut, olisi se sitonut Kreikan Turkin kautta vahvemmin osaksi Neuvostoliiton vaikutuspiiriä, joka olisi huolestuttanut akselivaltoja.

¹⁹³ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi Berliini 24.9.1940, 8, 11.

¹⁹⁴ Helsingin Sanomat, STT, Lontoo 25.9.1940, 8.

Lokakuussa kriittinen uutisointi Kreikkaa kohtaan lisääntyi entisestään. Kuukauden alkupuolen uutisoinnissa välittyy Helsingin Sanomien lämmin suhde Italiaan ja akselivaltoihin. Helsingin Sanomat korosti uutisoinnissaan Saksan halukkuutta löytää tilanteeseen rauhallinen ratkaisu. Lokakuun puolivälissä kirjoitukset alkoivat muuttua konfliktia odottaviksi. Tulevan konfliktin syyksi haettiin Iso-Britannian roolia Kreikan aluevesillä ja Kreikan kohtelua albanialaista vähemmistöä kohtaan. Helsingin Sanomat julkaisi otteen Popolo di Roma-lehdessä ilmestyneestä kirjoituksesta, jossa todettiin *”Atenan täytyy nyt ymmärtää, ettei Albania ole yksinään ja että Rooman antamat varoitukset eivät ole vain tyhjää ilmaa. Tehdyt rikokset tullaan matemaattisella tarkkuudella kostamaan”*.¹⁹⁵ Lokakuun loppuun tultaessa uutisointi Kreikan ja Italian kiristyneistä väleistä kiihtyi entisestään. Ogelmien juurisyyksi uutisoitiin ennen kaikkea Iso-Britannian Italiaa uhkaava rooli Kreikan alueella. 20.10.1940 Berliinin kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoitti seuraavanlaisesti *”Italian ministerineuvoston agendalla oli Balkanin kysymys ja eritoten italian suhtautuminen Kreikkaan ja Turkkiin (...) Toivotaan siis, että puheena olevat maat tekevät aikanaan oikeat johtopäätökset Englannin takuista ja määrittelevät suhtautumisensa Europan uuteen järjestykseen nopeasti”*.¹⁹⁶ Vielä noin viikkoa ennen sotatoimien alkua Helsingin Sanomat korosti Saksan diplomaattista roolia Balkanilla. Berliinin kirjeenvaihtaja kirjoitti 20.10.1940, kuinka *”Saksalainen autobussi on ajanut Balkanille. Ne jotka tahtovat siihen nousta, ovat tervetulleita, mutta ketään ei siihen pakoteta tulemaan mukaan matkalle, jonka osanottajat näkevät uuden Europan syntymisen. Saksalla ei ole mitään aikeita eikä sen ole tarpeellistakaan harjoittaa painostusta mihinkään valtioon Balkanilla kuin muuallakaan Euroopassa. Saksalainen systeemi on ikäänkuin rautainen laki, joka leviää kaikkialle Eurooppaan ilman muuta olosuhteiden pakosta. Se, joka edelleen haluaa pitää kiinni Englannin tuesta uskoen Englannin laivaston kaikkivoipaisuuteen jne, niin pitäköön ja uskokoon. Mutta sellaisten valtioiden ei pidä saapua ”kouluun” sitten kun tunti on alkanut, myöhästyneenä ja sanoa opettajalleen: tässä minä nyt sitten olen, ei, se, joka ei ole aikanaan tullut mukaan, on ehdottomasti jäänyt pois uuden Europan luomisesta ja saa itse katusurauksia. (...) Turkki ja Englanti pitäkööt kiinni Englannin takuista, mutta ne tulevat sitä varmasti katumaan. Saksa ja italia eivät esitä yhdessä (Kreikalle) ultimatumia (...) On silti mahdollista, että Italia on esittänyt Ateenan hallitukselle joitain toiveita, mutta ei mitään uhkavaatimusta ja että Saksa silloin tukee Rooman kantaa”*.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Helsingin Sanomat, Berliini, Popolo di Roma, 8.10.2020, 5.

¹⁹⁶ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 20.10.2020, 8, 15.

¹⁹⁷ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi Berliini, 20.10.2020, 8, 15.

Lokakuussa julkaistuissa Kreikkaa koskevissa uutisissa korostui Balkanin yleinen tilanne, Iso-Britannian rooli Välimerellä, jonka akselivallat erityisesti Italia kokivat uhkaavaksi sekä Turkin ja Kreikan välien mahdollinen tiivistyminen. Lokakuun loppuun tultaessa uutisista käy selväksi, että ratkaisu Kreikan tilanteeseen on löydyttävä pian. 27.10.1940 Helsingin Sanomat kirjoitti väitetystä vakavasta välikohtauksesta, jossa kreikkalaiset olivat hyökänneet italialaisen rajavartioston kimppuun *”Täällä myöhään tänä iltana julkaistussa tiedonannossa ilmoitetaan, että kreikkalaiset sotilaat ovat hyökänneet italialaisen rajavartioston kimppuun Albanian rajalla. Kaksi albanialaista sotilasta sai surmansa ja yksi vammoja. Seitsemän kreikkalaista sotilasta vangittiin”*.¹⁹⁸ 28.10.1940 uutisointi aiheesta jatkui. *”Kireä tilanne Albanian ja kreikan rajalla, kreikka odottaa jo italian aluevaatimuksia, tiedot rajavälikohtauksesta kumotaan”*.¹⁹⁹

Provokatiivinen asettelu Kreikkaa kohtaan Helsingin Sanomien uutisissa jatkui myös toisen uutisen verran samana päivänä. *”Aseistettu kreikkalainen osasto hyökkäsi tänä aamuna varhain kivääritulella ja käsikranaatein albanialaisten rajavartijain kimppuun Koritzan alueen 30:n ja 31:n rajapaalun välillä Cipossa. (...) illalla räjähti kolme pommia Italian kuninkaallisen käskynhaltijan hallitustalon luona englantilaisia tai kreikkalaisia järjestäjiä etsitään”*.²⁰⁰ Vaikka lehdessä julkaistiin myös Kreikan vastatiedote, jossa se kiisti syyllisyytensä, jäi se painoarvoltaan selvästi Italiaa ja Albaniaa myötäilevien uutisten alle. Italian ja Kreikan välisten sotatapahtumien uutisointi alkoi aktiivisesti heti niiden puhjettua. Ensimmäiset uutiset sotatoimista julkaistiin 29.10.1940 *”Sota Italian ja Kreikan välillä, Italian hyökkäys alkoi Albaniasta varhain eilisaamuna. Sotatoimet käynnissä myös merellä ja ilmassa” Italia vaatii tukikohtia Kreikan alueelta. - Kreikka hylkäsi uhkavaatimuksen”*.²⁰¹

Sodan syttymisen uutisoinnin yhteydessä Helsingin Sanomat kirjoitti Italian aluevaatimuksista ja ultimatumista Kreikalle. 29.10.1940 julkaistussa uutisartikkelissa siteerattiin Kreikan pääministeri Metaxasin lausuntoa sodan alkamisesta. *”Italia, joka ei tunnusta meitä kreikkalaisia vapaaksi kansaksi, on vaatinut, että meidän olisi luovutettava sille osia maamme alueesta. Vastasin pitäväni vaatimusta sekä tapaa, jolla se esitettiin, sodanjulistuksena. Kreikkalaiset! Me osoitamme nyt, että olemme esi-isiemme ja heidän meille turvaamansa vapauden arvoisia. Ja nyt: Taisteluun!”*.²⁰²

¹⁹⁸ Helsingin Sanomat, UP, Rooma, 27.10.1940, 7.

¹⁹⁹ Helsingin Sanomat, UP, Ateena, 28.10.1940, 7.

²⁰⁰ Helsingin Sanomat, STT, 28.10.2020 Rooma, 5.

²⁰¹ Helsingin Sanomat, Reuters/STT, Ateena 29.10.1940, 5.

²⁰² Helsingin Sanomat, Reuters/STT, Ateena 29.10.1940, 5.

Saman sivun eri uutisjutussa avattiin myös Italian perusteluita hyökkäykselle. Helsingin Sanomien Berliinin kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoitti sodan alkamisesta Berliinistä. Petäjäniemen mukaan Italian marssi Kreikkaan ei tullut yllätyksenä, sillä maiden välit olivat olleet jo pitkään ongelmalliset ja selvittämistä vailla. Petäjäniemi tosin kirjoittaa painavin sanakääntein ja useita toistoja käyttäen, miten Italia olisi yrittänyt viimeiseen asti ratkaista kriisiä diplomaattisesti ja miten Kreikkaa oli kehoitettu selvittämään välinsä Italian kanssa rauhallisesti. *”Italian marssin viivästyminen on johtunut suureksi osaksi siitä, että Roomassa on odotettu Kreikan hyvällä suostuvansa niihin vaatimuksiin, joita Italiassa oli Ateenan hallitukselle esitettävänä”*.²⁰³ Petäjäniemi nostaa myös esiin Saksan roolin. Hän kirjoittaa, miten Berliinin politiikan mukaista ei olisi ollut sodan synnyttäminen Balkanilla. Sotatoimiin pidetään Helsingin Sanomien uutisoinnin mukaan syyllisenä Kreikkaa ja sen vehkeilyä Englannin kanssa. 29.10.1940 lehdessä ilmestyi vielä 18 pienempää uutista sodan alkamisesta. Yksi uutisartikkeleista avasi myös Italian esittämää uhkavaatimusta Kreikalle. Uutisessa uhkavaatimus esitettiin niin, että Kreikka olisi omaksunut Italiaa kohtaan toimintatavan, joka ei ylläpidä ystävällisiä naapurisuhteita ja täytyä Kreikan velvollisuuksia puolueettomana valtiona, sillä sen mukaan aluevesistön, rannikkojen ja satamien luovuttaminen Iso-Britannian käyttöön sen sotatoimia varten oli ennen kaikkea viesti yhteistyön lisäämisestä Italian vihollisten kanssa ja sen takia Kreikan puolueettomuus oli Italian mukaan muuttunut näennäiseksi.²⁰⁴ Lisäksi sotatoimien alkamiseen vaikutti Italian mukaan kreikkalaisten harjoittama albanialaisen väestön häiriköinti Ciamuriassa, jota Italia ei voinut hyväksyä. Tämän takia Italia oli annettava sotaa välttääkseen uhkavaatimus, jossa se vaati Italian turvallisuuden takaamiseksi oikeutta saada miehittää muutama strategisesti merkittävä alue niin kauaksi aikaa, kuin aseellinen konflikti Iso-Britannian kanssa kestää. Lokakuussa Helsingin Sanomien uutisointi keskittyi sotatilan kehittymiseen. Omintakeista toistoa oli uutisoida Saksan halusta välttää sota ja ratkaista kriisi diplomatian keinoin, Italian uhriutuminen ja syytökset kreikkalaisten toimista Albaniassa, Kreikan varustautumisesta Iso-Britannian avustamana, jota akselivallat, erityisesti Italia ei voinut sietää ja melko vähäinen uutisointi yllättävän tehokkaasti alkaneesta sotamenestyksestä. Lisäksi Turkin mahdollinen kontribuutio herätti pohdintoja.

²⁰³ Helsingin Sanomat, E.P:mi, Berliini, 29.10.2020, 8.

²⁰⁴ Helsingin Sanomat, STT, Rooma 29.10.1940, 9.

Marraskuussa uutisointi jatkui aktiivisena. 2.11.1940 Helsingin Sanomat uutisoi Kreikan kanssa tehdystä maksu- ja kaupallisesta sopimuksesta, joka oli hyväksytty 1.11.1940. Uutisia Italian-Kreikan sodasta ilmestyi sanomalehdessä lähes päivittäin useampia. Yllätyksenä tullut kreikkalaisten hyvä menestys sodassa ja Italian hyökkäysten onnistunut torjuminen näkyy myös Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Painopiste kirjoituksissa on kreikkalaisten torjuntavoitoista ja Italian etenemisestä. Lisäksi marraskuun uutisointia leimaa kirjoitukset sotatoimialueen huonosta säästä, jotka vaikeuttavat italialaisten etenemistä.²⁰⁵ Marraskuun alun uutisoinnissa mainitaan Saksan tuki Italialle, mutta kiistetään Saksan osallisuus sotatoimiin. Berliinin kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoittaa myös pettymyksestä siihen, miksi Kreikka on akselivaltojen mukaan valinnut Iso-Britannian puolen, vaikka Saksan ja Kreikan välit ovat ennen olleet erinomaiset ja miten *”kolmas valtakunta on ikäänkuin hellenismin perijä ja täällä toteutetaan niitä elämäni hanteita, joita olivat tunnusomaisia muinaisille helleeneille”*.²⁰⁶ Saksamielisyys välittyy Helsingin Sanomien kirjoittelussa lisäksi, kuinka kirjoituksissa tuodaan esille se, miten Kreikka saa sotilaallista tulitukea briteiltä, jotka ovat pommittaneet sekä Tiranaa, että Napolia.²⁰⁷ Marraskuun puolivälissä Helsingin Sanomien kirjoitustyyli Kreikan sotatapahtumien suhteen muuttuu selvästi kriittisemmäksi. Esimerkiksi kreikkalaisten etenemisestä Albaniaan kirjoitetaan tunkeutumisena rajan yli. Kreikkalaiset muuttuvat marraskuun puolivälin aikana hyökkääjiksi ja valloittajiksi ja italialaiset puolustajiksi. 20.11.1940 Lontoon kirjeenvaihtaja (Ä) kirjoittaa kreikkalaisten vallanneen Koritsan kaupungin.²⁰⁸ Koritsan valtausta käsitellään uudelleen 24.11 kun Ateenan UP:n kautta kirjeenvaihtaja Ben Ames kirjoittaa kreikkalaisten edenneen 8 kilometria Albanian puolelle.²⁰⁹

²⁰⁵ Helsingin Sanomat, STT, Rooma, 1.11.1940, 5.

²⁰⁶ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, 1.1.1940, 11.

²⁰⁷ Helsingin Sanomat, Tilannekatsaus 1.11.2020, 8.

²⁰⁸ Helsingin Sanomat, (Ä), Lontoo 20.11.1940, Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, 20.11.1940, 5.

²⁰⁹ Helsingin Sanomat, Ben Ames UP, Ateena 24.11.1940, 6.

Joulukuussa 1940 uutisointi sotatoimista tiivistyi. Joulukuun alussa rintamalinjat olivat vakiintuneet ja akselivallat toipuneet hämmästyksestä siitä, että Kreikka oli pystynyt vastaamaan sotatoimiin varsin menestyksekkäästi. 8. joulukuuta 1940 Helsingin Sanomissa alettiin arvailla, alkaisiko Saksa rauhanvälittäjäksi tilanteen rauhoittamiseksi. Kreikkalaisten etenemisestä uutisoitiin lähes päivittäin. Muun muassa Argykastronin valloituksesta uutisoitiin useana päivänä. Uutisoinnissa ei kuitenkaan unohdettu Italian näkökulmaa. 10.12.1940 Helsingin Sanomat kirjoitti *”Italialaiset eivät aio antaa Valonaa – Uusi puolustuslinja Argyrokastronin pohjoispuolella”*.²¹⁰ Uutisointia Kreikasta alettiin joulukuussa sitomaan paikallisten sotatapahtumien raportoinnin lisäksi entistä vahvemmin osaksi kansainvälistä suurvaltapolitiikkaa. Huomiota alettiin kiinnittää entistä enemmän Jugoslavian tilanteen kehittymiseen ja liittoutuneiden mahdollisiin Kreikkaan kohdistuviin avustustoimenpiteisiin.

Alkuvuoden 1941 uutisointi Kreikan ja Italian välisistä sotatapahtumista noudatti pitkälti samaa kaavaa kuin syksyn uutisointi. Sanomalehtiartikkeleita sotatapahtumista ilmestyi lähes päivittäin. 9.1.1941 Helsingin Sanomat uutisoi UP:n kirjeenvaihtaja Ben Amesin välityksellä *”Kreikan sotaministeri selitti tänään ulkomaalaisille sanomalehtimiehille, että se sota jota Kreikka nyt käy tulee olemaan pitkä ja ankara.”* *”Me emme vielä tiedä”, lausui ministeri, ”mitä selkkauksia me tulemme vielä kohtaamaan. Mutta mitä tapahtuneekin, Kreikka aikoo joka tapauksessa jatkaa aloittamaansa tietä väistymättä. Italia on jo moraalisen hajaannuksen tilassa, ja pian seuraa alueellinen hajaannus. Kreikka sitä vastoin taistelee kunnes voitto on saatu”*.²¹¹ Saksan mahdollinen rooli Italian-Kreikan sodassa alkaa myös kiinnostaa entistä enemmän. Saksan osallisuudesta ei ole kuitenkaan vielä Helsingin Sanomien uutisoinnissa muuta kuin arvailuja, vaikka niistä voidaan päätellä että Saksan osallistuminen olisi vain ajan kysymys. Saksan mahdollista mukaantuloa kuitenkin perustellaan jo tammikuussa suurvaltapolitiisilla syillä. Helsingin Sanomien Berliinin kirjeenvaihtaja Eero Petäjäniemi kirjoittaa 10.1.1940 seuraavasti *”Marssi Egeanmerelle vasta ensi keväänä, Ei Balkanin valtioita vaan englantilaisia vastaan Välimerellä”*.²¹²

²¹⁰ Helsingin Sanomat, UP, Lontoo, 8.12.1940, 9.

²¹¹ Helsingin sanomat, Ben Ames, UP, Ateena, 9.1.1941, 8.

²¹² Helsingin sanomat, E. P:mi, Berliini, 10.1.1941, 5.

11.1.1941 Helsingin Sanomat kirjoitti kreikkalaisten vallanneen Klisuran kaupungin italialaisten sitkeästä puolustuksesta huolimatta. Helsingin Sanomat antoi kaupungin valtaukselle painoarvoa julkaisemalla Timesin Ateenan-kirjeenvaihtajan arvion siitä, miten Klisuran valtausta voitiin mahdollisesti pitää Kreikan armeijan tärkeimpänä voittona sitten Albanian taisteluiden alkamisen.²¹³ Tammikuun puolessa välissä Helsingin Sanomat uutisoi italialaisten saamien lisävoimien vaikutuksen alkaneen näkyä rintamalla. *”Päinvastoin kun kreikkalaiset, italialaiset eivät ole vielä käyttäneet kaikkia reservejään ja sitäpaitsi italian laivasto, erikoisesti sukellusvenelaivasto on edelleenkin vakavana uhkana englannille, ja vihdoin saksalaisten lentokonemuodostelmien saavuttua italiaan voidaan odottaa ilmatoiminnan huomattavaa vilkastumista”*.²¹⁴ Tammikuun lopussa Saksan mukaantuloa ennustettiin uutiskirjoituksissa. 24.1.1941 kirjoitettiin *”Sota kiihtyy keväällä. Saksalaisten marssi Kreikkaan ja hyökkäys Eireen odotettavissa”*.²¹⁵ Tulevaa konfliktia Saksan ja Kreikan välillä oikeutettiin ensimmäisen kerran jo 22.1.1941, kun Helsingin Sanomat, uutisoi miten kreikkalaista Demetre Sarantoa syytettiin saksalaisen upseerin Doehringin murhasta Bukarestissa Romaniassa. Uutisessa tosin mainittiin Kreikan kiistävän väitteet, mutta epäilyksen siemen oli ehditty istuttaa. 30.1.1941 Helsingin Sanomat uutisoi Kreikan pääministeri Ioannis Metaxasin kuolemasta ja Alexander Koritzizin noususta uudeksi pääministeriksi. Vaikka Metaxasin kuolema huomioitiin, Metaxasin elämästä ja urasta ei ollut suurempia kirjoituksia. Tammikuun uutisointia leimasi asemasodaksi vakiintunut sotatilanne, jota italialaiset yrittivät murtaa voimakkailla iskuilla sekä Klisuran miehitys. Uutisoinnissa alettiin myös ottaa huomioon entistä enemmän Saksan suhtautuminen sotatilanteen kehittymiseen ja korostettiin Saksan ja Italian välistä liittoa.

²¹³ Helsingin Sanomat (Ä), Lontoo 12.1.1941, 9.

²¹⁴ Helsingin Sanomat, Pester Lloyd, UP, Budapest, 13.1.1941, 11.

²¹⁵ Helsingin sanomat, UP, Lontoo, 24.1.1941, 8.

Helmikuun ja maaliskuun 1941 aikana Helsingin Sanomien kirjoitukset Kreikan ja Italian välisistä sotatoimista jatkuivat tiiviinä. Uutisointi kreikkalaisten sotamenestyksestä ja aluevaltauksista Albanian puolella jatkuivat pitkin helmikuuta. 15.2.1941 uutisessa todetaan miten *”Kreikkalaiset hyökkäävät koko rintamalla – italialaiset tungettu kaikkialla takaisin”*.²¹⁶ Uutisartikkeleissa huomaa myös katseiden kohdistumisen suurvaltapolitiisiin muutoksiin ja niiden vaikutuksiin Balkanin kriisin ratkaisemiseksi. Erityisesti Saksan mahdollista mukaantuloa alettiin odottaa. 20.2.1941 Helsingin Sanomat kirjoitti *”Jos Saksa marssii niin Kreikka laskee aseensa”*.²¹⁷

Helmikuun lopussa Berliinin kirjeenvaihtaja Petäjäniemi kirjoitti Berliinissä liikkuvista huhuista, joiden mukaan Saksa olisi valmis tietyin ehdoin rauhanvälittäjäksi Italian ja Kreikan välille. Huhujen mukaan Saksan rauhanvälitys olisi mahdollinen, mikäli Kreikka suostuisi katkaisemaan kaikki suhteensa Iso-Britanniaan ja luovuttaisi Salonkin Italialle ainakin määrääjäksi. Kaksi päivää myöhemmin Helsingin Sanomat uutisoi jo paljon näyttävämmän Saksan mahdollisesta kontribuutiosta Italian-Kreikan sodan ratkaisemiseksi. *”Kevätmyrskyn enteitä. Saksa valmistautuu toimintaan kaikilla rintamilla. Kreikan-kysymys polttopiste. -Armoton ilma- ja upotussota Englantia vastaan”*.²¹⁸

Kirjoituksessa korostuu Berliinin kirjeenvaihtajan mukaan se, miten kriisin ratkaisemisessa olisi nimenomaan kyse Englannin jalansijan poispyyhkiminen Välimereltä. Uutisia hallitsi helmikuussa myös Bulgarian mahdollinen liittyminen akselivaltoihin ja sen vaikutukset Balkanin tilanteeseen, sekä Kreikan, Iso-Britannian ja Turkin mahdollinen yhteenliitto. Maaliskuussa 1940 Helsingin Sanomien katseet kiinnittyivät myös Jugoslavian tilanteeseen ja sen mahdolliseen liittymiseen akselivaltoihin. Uutisoinnista huomaa, miten Saksan suhtautuminen Kreikkaan alkaa muuttua maaliskuun aikana. 3.3.1941 ilmestyneen lehden etusivulla on uutinen *”Uhkavaatimus Kreikalle? Tšekäläisissä diplomaattipiireissä ilmoitetaan, että Saksa on tavallista diplomaattista tietä tiedottanut Kreikalle, että sillä nyt on viimeinen mahdollisuus tehdä rauha Italian kanssa”*. *”Jos Kreikka ei seuraavien 14 päivän kuluessa suostu rauhaan, saa se valmistautua kantamaan kaikki mahdolliset seuraukset”*.²¹⁹

²¹⁶ Helsingin Sanomat, STT, Lontoo, 15.2.1941, 13.

²¹⁷ Helsingin Sanomat, Berliini, 20.2.1941, 5.

²¹⁸ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi Berliini, 23.2.1941, 7.

²¹⁹ Helsingin Sanomat, UP, Sofia, 3.3.1941, 1.

Maaliskuun aikana uutisartikkeleissa vaihtelevat uutiset Saksan valmistautumisesta mahdollisiin toimenpiteisiin Balkanilla sekä Kreikan ja Englannin välisistä neuvotteluista ja Iso-Britannian mahdollisesta lisäävusta Kreikalle. Maaliskuun loppuun tultaessa uutiskirjoitukset painottuvat enemmän suurvaltapoliittisten tilanteiden kehittymisen seurantaan kuin paikallisten sotatapahtumien uutisointiin, vaikka niidenkin uutisoinnit jatkuvat aktiivisena. 18.3.1941 Helsingin Sanomat uutisoi näyttävästi, miten havaittavissa on *”Huomattavaa kärjistymistä Saksan-Kreikan suhteissa. Rauhanomainen ratkaisu ei tule enää kysymykseen”* Saksan ja Kreikan välien kärjistymisen syynä pidetään sitä, että Kreikka olisi päästänyt lisää brittisotilaita alueelleen.²²⁰

Huhtikuussa 1941 Uutisten toiseksi painopisteeksi vakiintui Balkanin suurvaltapoliittisten asemien muutosten raportointi. Saksan mukaantuloa sotatapahtumiin osattiin ennustaa, Helsingin Sanomat kirjoittikin 4.4.1941 miten *”Euroopan ruutitynnyri on valmiina räjähtämään”* Berliinin kirjeenvaihtaja Petäjäniemi avasi asiaa seuraavanlaisesti *”Tilanne Balkanilla näyttää tämän päivän iltaan mennessä sananmukaisesti ”jännittyneen huippuunsa”. Tuntuu siltä, että Euroopan ruutitynnyri, jonka rauhoittamiseksi Saksan politiikka on jo pitemmän ajan työskennellyt ponnella ja huomattavalla menestyksellä, olisi joka hetki räjähdysvalmiina. Berliiniin saapuvat tiedot ovat mitä moninaisimmat ja hälyttävimmät”*.²²¹

6.4.1941 ilmestyneessä lehdessä Helsingin Sanomat oli jo varma sodan alkamisesta Balkanilla. Uutisotsikossa kirjoitettiin suoraan, *”Sota voi alkaa milloin tahansa”*.²²²

Saksalaisten hyökkäyksestä Kreikkaan ja sodan alkamisesta uutisoitiinkin jo seuraavana päivänä. Hyökkäyksen syyksi Helsingin sanomat perusteli Saksan väitteillä siitä, että brittiläiset joukot jatkoivat oleskeluaan Kreikassa.

²²⁰ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 18.3.1941, 5.

²²¹ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 4.4.1941, 5.

²²² Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 6.4.1941, 7.

Kuitenkin Helsingin Sanomat uutisoivat myös Kreikan vastauksen, jossa kiistettiin kaikki saksan esittämät syytökset.²²³ Huhtikuun uutisointia leimasikin uutisointi sotatapahtumista Balkanilla ja Kreikkaa vastaan kohdistuneet sotatoimet saivat runsaasti huomiota osakseen. 7.4.1941 Helsingin Sanomat julkaisi Hitlerin päiväkäskyn, jossa todettiin, että *”Taistelu kreikan alueella ei ole taistelua Kreikkaa vastaan”* Päiväkäskyssään Hitler perusteli edelleen hyökkäyksen olleen hyökkäys ennen kaikkea Iso-Britanniaa vastaan.²²⁴ Huhtikuun 1941 uutisoinnissa Helsingin Sanomien uutisointi muuttui kuitenkin yleissävyltään hieman neutraalimmaksi. Vaikka uutisointi oli edelleen myönteissävytteistä akselivaltioita kohtaan, Kreikan vastarinnasta uutisoitiin positiivisempaan sävyyn. Kun Italian-Kreikan sodan aikana Kreikasta oli kirjoitettu valloittajana ja miehittäjänä, nyt kreikkalaiset tekivät vastarintaa ja puolustivat maa-alueitaan. Uutisissa on havaittavissa selvästi ymmärrys Saksan sotilaallisesta ylivoimasta, ja kirjoituksissa toistuu usein maininta Saksan etenemisen vauhdista ja voimasta. Itse sotatoimet Saksan ja Kreikan välillä kestivät vajaan kuukauden ja huhtikuun 1941 puolivälistä alkaen uutisointi kertoi lähinnä Saksan uusista aluevaltauksista ja kreikkalaisten perääntymisestä. Huhtikuun 1941 loppuun tultaessa Saksan voitto oli Helsingin sanomien uutisten mukaan jo käytännössä varma asia. 20.4.1941 julkaistiin Eero Petäjäniemen kirjoitus *”Toinenkaan puolustuslinja ei kestänyt painostusta. Saksalaiset tunkeutuvat yhä etelämmäksi Kreikassa. Berlin laskee vastarinnan luhistuvan täydellisesti lähiaikoina. Voitto seuraa lakkaamatta Saksan aseita Kreikassa. On olemassa runsaasti merkkejä siihen, että Kreikan selkkaus on selvitetty ehkä jo aivan lähimmän parin vuorokauden kuluessa. Tilanne kehittyy päivä päivältä yhä epäsuotuisammaksi kreikkalais-englantilaiselle armeijalle Kreikan rintamalla. (...) Saksalaisten kasvavan painostuksen alaisena on englantilais-kreikkalainen armeija ryhtynyt perääntymään, se tiedetään varmuudella ja uusi puolustuslinja voidaan siis katsoa murretuksi”*.²²⁵ Huhtikuun viimeisiä päiviä leimasi uutisointi kreikkalaisten perääntymisestä. 28.4.1941 Helsingin Sanomat uutisoi etusivullaan saksalaisten miehittäneen Ateenan ja ripustaneen hakaristilipun Akropoliin huipulle.²²⁶ Uutisointi Kreikan valloutuksesta jatkui melko aktiivisena aina huhtikuun loppuun asti, vaikka sodan ratkaisu oli käytännössä selvillä.

²²³ Helsingin Sanomat, STT Berliini, 7.4.1941, 1.

²²⁴ Helsingin Sanomat, STT Berliini, 7.4.1941, 12.

²²⁵ Helsingin Sanomat, Eero Petäjäniemi, Berliini, 20.4.1941, 9.

²²⁶ Helsingin Sanomat, STT Berliini, 30.4.1941, 1.

4.3.3.Suomen Sosialidemokraatti

Suomen Sosiaalidemokraatissa huomioitiin elokuun 1940 puolivälissä myös Kreikan ja Italian kiristyneet välit. 16.8.1940 Elli-aluksen upottamisen jälkeen sanomalehdessä ilmestyi varsinaisen uutisen lisäksi T.H. Vaaran analyysi *"Murhattu albanialainen alkaa kummitella"*. Analyysissa maalataan hyvin synkkä kuva Kreikan ja Italian suhteista. Artikkelissa kirjoitetaan mm. että *"Italia käyttää tällä hetkellä parhaillaan Kreikasta uhkaavaa kieltä, ja mikä Kreikan kannalta katsoen pahinta kielenkäytön voisi sietää, ellei siihen liittyisi toimenpiteitä ja varsinkin ellei Kreikalla ennestään olisi huonoja kokemuksia siitä, mitä italialaisten kielenkäyttö merkitsee"*.²²⁷ Artikkelissa nostetaan esille Italian provokatiiviset syytökset erään albanialaisen murhasta, josta Italia syytti kreikkalaisia, sekä historiallinen aspekti siitä, miten Italia oli jo aikaisemmin miehittänyt alueita Kreikasta Englantilaisten valvovan silmän alla ja jonka hoidossa Kansainliitto artikkelin mukaan yhtä hampaattomasti kuin aikoinaan Ahvenanmaan kriisin hoidossa²²⁸. Artikkelin päättyy lohduttomaan analyysiin Kreikan mahdollisesta kohtalosta. *"Englannin ollessa kiinni emämaassaan ja Egyptissä on italialaisten helppo järjestellä Balkanin asioita mielensä mukaisesti, ainakin mitä Kreikkaan tulee, jonne minkään muun suurvallan sormet eivät ulotu"*.²²⁹ Itse uutinen Elli-aluksen upottamisesta on pieni STT:n kautta saatu palstauutinen, jossa todetaan yksiselitteisesti *"Kreikkalainen risteilijä on torpedoitu"*. Uutisessa mainitaan STT:n uutinen Ateenasta, jossa kerrotaan miten *"Huhujen johdosta, että Italia olisi kehoittanut Kreikkaa luopumaan Englannin antamasta takuusta, selitetään täällä, ettei Ateenassa ole mitään tietoa tällaisesta pyynnöstä"*.²³⁰ Tämän maininnan alla on taas toinen maininta STT:ltä Reutersin kautta, jossa Englanti kiistää, että sillä olisi ollut Elli-sukellusveneen upottamisen aikana yhtään sotalaivaa Egeanmerellä²³¹. Italian mahdollisesta provokaatiosta ei uutisessa ole kuitenkaan mitään mainintaa. Seuraavan päivän 17.8.1940 sanomalehdessä uutisointi Elli-sukellusveneen torpedoinnista jatkuu pienen uutisen verran. Uutisessa todetaan yksiselitteisesti, että *"Italia on syytön" Elli-aluksen upottamiseen"*.²³²

²²⁷ Suomen sosialidemokraatti T.H.Vaara 16.8.1940, 2.

²²⁸ Suomen sosialidemokraatti T.H.Vaara 16.8.1940, 2.

²²⁹ Suomen sosialidemokraatti T.H.Vaara 16.8.1940, 2.

²³⁰ Suomen sosialidemokraatti STT, Ateena, 16.8.1940, 6.

²³¹ Suomen sosialidemokraatti STT, Lontoo, 16.8.1940, 6.

²³² Suomen sosialidemokraatti STT, Rooma, 17.8.1940, 6.

Uutinen jatkui *"Kreikkalaisen risteilijä Hellin upottamisesta englantilaiselta taholta levitetty tieto, että kreikkalaisen sotalaivan olisi upottanut italialainen sukellusvene kumotaan mitä jyrkimmin vastuunalaiselta italialaiselta taholta. Huomautetaan, että mainitussa vyöhykkeessä ei oleskele yhtään ainoata italialaista sukellusvenettä"*.²³³ Suomen Sosialidemokraatin julkaisema uutinen noudattaa Kreikan hallituksen virallista puolueettomuuteen pyrkintä linjaa siitä, että se päätti olla syyttämättä Italiaa Elli-aluksen torpedoinnista, sillä se katsoi sen vain lisäävän Italian painetta hyökätä Kreikkaan. Uutisen alapuolella on toinen STT:ltä saatu uutinen siitä, että kaksi kreikkalaista laivaa olisi torpedoitu matkalla Etelä-Amerikasta Afrikkaan, syyllisistä ei tässäkään uutisessa ole mitään mainintaa.²³⁴ Saman päivän lehdessä on kuitenkin laajempi kirjoitus siitä, miten *"Kreikassa on jännittynyt mieliala, sotilaallisiin valmisteluihin on jo ryhdytty"*. STT:ltä saadussa uutisessa lainataan Reutersin ja Timesin artikkeleita, joissa Elli-Laivan upottaminen laitetaan jo Italian vastuulle. Uutisessa todetaan Kreikan odottavan jännittyneenä suurvaltapoliittiseen tilanteen kehittymistä ja pelkäävän sen vaikutuksia. Times kirjoittaa artikkelissaan suoraan kysymyksen *"Kuinka pitkälle Italia aikoo mennä yrityksessään tyrannisoida ja peloitella pienempää naapuriaan"*.²³⁵ Lisäksi Timesin artikkelissa kirjoitetaan kuinka *"Mussolini on epäilemättä innokas turvaamaan vaikutusvaltansa leviämisen Balkanilla muiden maiden ollessa sidottuja toisaalla"*.²³⁶ Näiden uutisten jälkeen Suomen Sosialidemokraatissa ei ilmestynyt pariin päivään uutisia koskien suoraan Kreikkaa, vaikka Balkanin asiat ja Italian sodankäynti olivat yleisesti varsin runsaasti edustettuina lehden uutisoinnissa.

Uutisointi Kreikan tilanteesta aktivoitui jälleen 24.8.1940, jolloin Suomen sosialidemokraatti julkaisi etusivullaan uutisen Kreikan tilanteesta. Suomen Sosialidemokraatti uutisoi aiheesta *"Jännitys Kreikassa on lisääntynyt Italian uhkaavan asenteen takia"*. Päivän lehdessä kirjoitetaan myös Iso-Britannian lupaamasta sotilaallisesta tuesta Kreikalle, mikäli Italia aloittaa sotatoimet Kreikkaa vastaan. 24.8.1940 sanomalehdessä on etusivun uutisoinnin lisäksi useita lyhyempiä juttuja, joissa Kreikan tilannetta sivutaan. Pienemmissä jutuissa nostetaan esille muun muassa kuinka *"Kreikka torjuu italialaisten ja albanialaisten levittämiä huhuja"* *"Italian levollisuutta ei häiritä"*, *"Italia: Englannin takuilla ei ole arvoa"*.²³⁷

²³³ Suomen sosialidemokraatti, STT Rooma 17.8.1940, 5.

²³⁴ Suomen sosialidemokraatti, STT New York, 17.8.1940, 5.

²³⁵ Suomen sosialidemokraatti, STT, Bukarest, 17.8.1940, 5.

²³⁶ Suomen sosialidemokraatti, STT, Bukarest, 17.8.1940, 5.

²³⁷ Suomen sosialidemokraatti, STT, Ateena 17.8.1940, 5.

Lisäksi päivän lehdessä ilmestyi artikkelit ”Jännitys ei ole lauennut, uusia syytöksiä” ja ”Kreikka on päättäväinen”. Uutisoinnista saa käsityksen, jonka mukaan Kreikka ja Iso-Britannia olisivat jo solmineet virallisen kumppanuussuhteen ja että Italia oikeuttaisi omaa toimintaansa Kreikan albanialaisiin kohdistuvien väitettyjen väkivallanteiden ja Iso-Britannian Välimerelle kohdistuvien valtapyrkimysten pakottamana. Lisäksi uutisoinnissa tuodaan esille Kreikan sotilaallinen varustautuminen sotaan. STT:ltä saadussa Reutersin Ateenasta tullessa uutisessa kirjoitetaankin kuinka *”Maa on tehnyt kaiken voitavansa rauhan säilyttämiseksi kaakkois-Euroopassa. Tämä kanta ei kuitenkaan ole mitenkään heikentänyt Kreikan hallituksen päättäväisyyttä turvautua kaikkiin voimiinsa kansan kunnian loukkaamattomuuden ja itsenäisyyden joutuessa uhatuksi”*.²³⁸ Suomen Sosialidemokraatin uutisointi aiheesta jatkuu seuraavana päivänä 25.8.1940, jolloin sanomalehdessä ilmestyi uutinen *”Kreikka valmistautuu sotaan. Bensiiniä”*. Uutisessa kerrotaan miten Kreikka on varustautunut konkreettisesti mahdolliseen sotaan varastoimalla ja siirtämällä Albanian rajalle 2000 tonnia bensiniä ja miten kreikkalaisia aluksille on annettu kehoitus pysyä satamissa jotta ne välttyisivät mahdollisilta torpedoinneilta.²³⁹ Uutisessa ei kuitenkaan mainita enää mitään Iso-Britannian mahdollisesta avusta.²⁴⁰ Suomen Sosialidemokraatti uutisoi Kreikan tilanteesta jälleen 29.8.1940. Sanomalehden etusivulla on uutinen Wienin Balkanin konferenssin alkamisesta, jossa akselivaltiot yrittävät välitystä Romanian, Unkarin ja Bulgarian välillä. Huomattavaa on, että uutisoinnissa ei kyseenalaisteta sitä, miksi Kreikka ei ollut tässä konferenssissa mukana.²⁴¹ Sen sijaan saman päivän lehdessä on uutinen siitä, miten *”Kreikka kutsuu uusia vuosiluokkia palvelukseen, virallisella taholla suhtaudutaan toiveikkaasti tapahtumain kehitykseen”*. Uutisessa tuodaan kuitenkin enemmänkin esille Kreikan hallituksen virallinen linja eli toiveikkuus siitä, että varotoimenpiteistä huolimatta Kreikka pystyisi pysymään sodan ulkopuolella. Uutisessa korostetaankin sitä, kuinka Italian sanomalehdistössä ilmaantunut kiihotus Kreikkaa kohtaan olisi laimentunut ja kuinka Saksan intressien mukaista olisi se, että Kaakkois-Euroopassa välttyttäisiin sotatoimilta.²⁴²

²³⁸ Suomen sosialidemokraatti, STT, Ateena, 24.8.1940 5.

²³⁹ Suomen sosialidemokraatti, (I:at), Ateena, 2.8.1940 5.

²⁴¹ Suomen sosialidemokraatti (I:at) Ateena, 25.8.1940 5.

²⁴⁰ Suomen sosialidemokraatti STT, Bukarest 29.8.19401.

²⁴¹ Suomen sosialidemokraatti, STT/Reuters, Ateena, 29.8.1940, 5.

²⁴² Suomen sosialidemokraatti STT/Reuters, Ateena, 29.8.1940, 5.

29.8.1940 uutisoinnin jälkeen Suomen Sosialidemokraatin uutisointi Kreikan tilanteesta hiljeni. 31.8.1940 ilmestyneessä lehdessä oli maininta Wienin konferenssin päättymisestä ja siitä, miten *”Kreikan tilanne on helpottunut”*. STT:n uutisessa Daily Telegraphin Ateenan-kirjeenvaihtaja kertoo, miten Kreikassa vallitsee mieliala, jonka mukaan Italian provokaatio Kreikkaa kohtaan olisi ollut vain hämäystä ja yritys vetää huomio pois Italian todellisista sotilaallisista intresseistä Afrikassa. Syyskuun 1940 ensimmäisinä viikkoina Suomen Sosialidemokraatin uutisointi keskittyikin lähinnä Balkanin yleistilanteen kehityksen seuraamiseen. 1.9.1940 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi uusista asetuksista Italian kanssa tapahtuvan kauppavaihdon ja siihen kuuluvien maksujen järjestelystä tehdyn väliaikaisen sopimuksen voimassaolon pidentämisestä ja Kreikan kanssa tehdyn maksusopimuksen voimassaolon pidentämisestä sekä kauppasopimuksesta, jolla maiden välinen tavaravaihto järjestettiin. 10.9.1940 uutisoitiin kauppavaltuuskunnan puheenjohtaja Jalantin matkustavan Kreikkaan solmiakseen sen kanssa samanlaisen sopimuksen. Uutisten painopiste oli Romaniassa, jossa tapahtui akselivaltojen myötävaikutuksella vallankaappaus. Hitlerin suurin huolenaihe olikin ollut Balkanin suhteen varmistuminen siitä, että Saksalla olisi pääsy Romanian öljykentille²⁴³. Romanian tilanteesta uutisoidessa Suomen Sosialidemokraatissa nousee esiin myös sodanvastaisuus. 5.9.1940 Romanian vallankaappauksesta uutisoinnin yhteydessä uutisartikkelin loppuun liitettiin ote sosiaalidemokraattisen puolueen ulkopoliittisesta ohjelmasta, jossa todetaan *”koska eri kansoilla ja kansalaisuuksilla on oikeutensa ihmiskunnan jäsenenä ja koska kansallinen sorto yhteiskunnallisen sorron ohella vaikeuttaa työväenluokan vapaustaistelua, sosialidemokratia vaatii kaikille kansoille mahdollisuutta vapaaseen, omintakeiseen kehitykseen kansainvälisen oikeusjärjestyksen puitteissa”*.²⁴⁴ Suurta kritiikkiä Saksan osallisuudesta Romanian vallankaappaukseen ei kuitenkaan ole tämän lisäksi juurikaan havaittavissa Suomen Sosialidemokraatin uutisoinnissa. Myös Balkanin huonosta säästä löytyy maininta jo syyskuun alussa maininta kun 2.9.1940. Lehti uutisoi miten lunta oli havaittu ensimmäistä kertaa miesmuistiin Pohjois-Kreikassa. Balkanin ennätyslumisesta talvesta oli toinen maininta vielä 4.9.1940 ilmestyneessä sanomalehdessä.

²⁴³ Mazover Mark, Inside Hitler's Greece, The Experience of Occupation 1941-1944, Yale nota bene book, Yale University Press 1995, New Haven & London, 3.

²⁴⁴ Suomen sosialidemokraatti 5.9.1940, 8.

Suomen Sosialidemokraatti jatkoi Romanian ja Balkanin tilanteen uutisointia syyskuun ensimmäisinä päivinä. 6.9.1940 Suomen Sosialidemokraatti julkaisi T.H. Vaaran kirjoittaman artikkelin Balkanin epäselvästä tilanteesta. Artikkelissa T.H. Vaara sivuaa myös Kreikan tilannetta toteamalla artikkelinsa lopussa *”Sitten tulee vielä Kreikka. Se joutui selkkaukseen Italian kanssa äskettäin. Italialaiset käyttivät voimakasta kieltä Kreikkaa vastaan, mutta siihen se riittää sitten kuivuikin – ihme kyllä”*.²⁴⁵ T.H. Vaaran analyysi tilanteen rauhoittumisesta on viite siitä, miksi Suomen sosialidemokraatin uutisointi Kreikan tilanteesta laantui selvästi syyskuun 1940 alkupuolella ja kuun puolivälissä. 8.9.1940 lehdessä julkaistiin tosin vielä laaja artikkeli Korfun saaresta, jossa käsiteltiin myös saaren sotilaallisesti tärkeää strategista sijaintia. Artikkelin antaa myös viitteitä Italian kaunoista ensimmäisen maailmansodan rauhansopimuksen aluejakoa kohtaan. Korfusta kertovassa artikkelissa kirjoitetaan suoraan sanoin Italian tyytymättömyydestä siihen, kuinka Versaillesin rauhansopimuksessa Kreikan valtuuskunta sai neuvoteltua Korfun itselleen ja kuinka Kansainliiton toiminta muistutti lehden mukaan hiusten halkomista 1923 Italian valloitetun Korfun. Artikkelin lopussa tosin maalataan uhkaava kuva Korfun ja Kreikan ylle, *”Syntynyt hiljaisuus on tyventä myrskyn edellä. Myrsky ei vielä ole alkanut, mutta se saattaa puhjeta millä hetkellä tahansa. Korfun yllä leijailevat mustat ja sotaa ennustavat pilvet. Jos salamointi alkaa, saattaa se muuttaa täydellisesti Korfun ja vielä koko Balkanin aseman. Onpa sillä merkityksensä koko nykyisen suursodan päättymiselle ja tulevalle Euroopalle”*. Kreikka pysyi Suomen Sosialidemokraatin uutisoinnista paitsiossa aina syyskuun loppuun asti. Kuitenkin suurvaltapoliittisen tilanteen kiristyessä Balkanilla, uutisointi alkoi kohdistua jälleen myös Kreikkaan. 24.9.1940 sanomalehdessä uutisoitiin melko näyttävästi *”Uusia neuvotteluja akselivalloilla, muitakin maita otettaneen mukaan? Kreikka aiotaan miehittää? - Sitä verrataan Norjaan ennen huhtikuun 9 p:ää”*.²⁴⁶ Artikkelissa tosin pohditaan myös sitä, olisiko Kreikka yksi akselivaltojen puolelle liittyvistä maista.

²⁴⁵ Suomen Sosialidemokraatti T.H. Vaara, 6.9.1940, 4.

²⁴⁶ Suomen Sosialidemokraatti T.H. Vaara, 6.9.1940, 4.

Syyskuun lopun uutisoinnissa kiinnitettiin huomiota Kreikan mahdolliseen liittoutumiseen muiden valtioiden kanssa. Huomiota kiinnitettiin erityisesti Kreikan ja Turkin välisen kehittymiseen. Turkki oli nimittäin aikaisemmin ilmoittanut, ettei se voisi tukea sotilaallisesti Kreikkaa, mikäli se joutuisi sotaan akselivaltojen kanssa. Lokakuun 1940 toiselle viikolle tultaessa uutisointi Kreikan tilanteesta lisääntyi Suomen Sosialidemokraatissa. 6.10.1940 sanomalehdessä oli palstauutinen, jossa ilmoitettiin Kreikan olevan valmis ja varovaisuustoimenpiteiden olevan suoritettu Albanian rajalla. Samassa lehdessä ilmestyi toinen uutinen siitä, miten Kreikka on varuillaan Italian mahdollisesta hyökkäyksestä, sillä uutisen mukaan Italia olisi tuonut joukkojaan Albanian rajalle. Uutisessa myös kerrottiin huhuista, jonka mukaan Italian suurlähettiläs olisi jo antanut Kreikalle uhkavaatimuksen.²⁴⁷ Tämä ei kuitenkaan vielä pitänyt paikkaansa, sillä Italia ilmoitti uhkavaatimuksensa vasta muutamaa viikkoa myöhemmin. Balkanin tilanteen seuraaminen jatkui aktiivisena ja 8.10.1940 uutisoitiin saksalaisten miehittäneen Romanian öljykentät estääkseen Iso-Britannian pommitukset niihin. Samassa uutisessa käännettiin katse myös Kreikan suuntaan ja ennustettiin myös sen joutuvan piakkoin *”tärkeiden tapahtumien näyttämöksi”*. Samassa lehdessä ilmestyi myös toinen uutinen, jossa avattiin tarkemmin Kreikan ja Turkin tilannetta. Uutisessa Aftonbladetin kirjeenvaihtaja kertoo, miten sekä Kreikka, että Turkki ovat varautumassa poliittisen tilanteen kiristymiseen. Turkki diplomatian keinoin ja Kreikka varustautumalla sotatoimenpiteisiin varustamalla Albanian vastaista rajaa ja kutsumalla uusia ikäluokkia palvelukseen.²⁴⁸ Seuraavana päivänä uutisointi Balkanin kiristyneestä tilanteesta jatkui. Etusivun uutisessa kirjoitettiin saksalaisten marssineen Romaniaan ja kysyttiin suuntaavatko akselivallat seuraavaksi pohjoiseen vai etelään.²⁴⁹ Uutisessa todettiin, että paine kohdistui erityisesti Kreikkaan ja Turkkiin. Noin kaksi viikkoa ennen Italian-Kreikan sodan alkamista Suomen Sosialidemokraatti uutisoi näyttävästi Kreikan tilanteesta. 11.10 julkaistussa uutisessa arvuuteltiin akselivaltioiden paineen kohdistuvan Kreikkaan ja Turkkiin. Uutisessa arvuuteltiin kuitenkin vielä Kreikan mahdollisuuksia säilyttää alueellinen itsenäisyytensä diplomatian ja liittoutumisten tai sotavarustelujen avulla.

²⁴⁷ Suomen sosialidemokraatti STT/Reuters, 6.10.1940 Ateena, 8.

²⁴⁸ Suomen sosialidemokraatti STT, Ateena, 6.10.1940 8.

²⁴⁹ Suomen sosialidemokraatti STB, Bukarest 6.10.1940 1.

Uutisessa välittyikin ristiriitaiset tunnelmat Ateenasta. Huhujen mukaan Kreikka olisi luopumassa englantilaisille myötämielisestä politiikastaan ja liittymässä akselivaltojen puolelle ja toisten huhujen mukaan Kreikka olisi valmis sotaan puolustaakseen itsenäisyyttään. Saman päivän lehdessä kirjoitetaan kuitenkin, että Romania olisi kieltäytynyt Saksan ja Italian toimesta öljynviennin Kreikkaan. Kuitenkaan uutisessa ei lähdetä sen enempää spekuloidaan, voisiko tämä tarkoittaa sitä, että Kreikan ja akselivaltojen suhteet olisivat kiristymässä sotatilanteeksi. 15.10.1940 Suomen Sosialidemokraatti on jo varma sodan alkamisesta. Uutisotsikko sanoo suorasanaisesti *”Ratkaisevia tapahtumia Balkanilla odotetaan lähipäivinä, sillä tilanne on äärimmäisen jännittynyt. Kaikki ovat hampaisiin asti aseistetut ja Romaniaa muodostetaan Saksan lujaksi tukialueeksi”*.²⁵⁰ Saman päivän lehdessä ilmestyneessä Ulkomaiden asioita-palstalla nimimerkki A.V tosin vielä kirjoittaa Kreikan kruununprinssin ja tukijoidensa pyrkivän liittämään Kreikan osaksi akselivaltoja ennen varsinaisten sotatoimien syttymistä. Tämän tueksi lehdessä on julkaistu vielä pieni maininta siitä, kuinka Kreikan kruununprinssi oli matkustanut Turkkiin neuvotteluihin.²⁵¹ Päivän lehdestä saakin sellaisen kuvan, että Kreikka kuitenkin yrittäisi viimeiseen asti välttää sotaa. Seuraavan päivän lehdessä Balkanin tilannetta avattiin tarkemmin. Nimimerkki A.V analysoi Balkanin tilannetta nimenomaan akselivaltojen ja Neuvostoliiton välisten suhteiden näkökulmasta. A.V tuudittautuu analyysissään siihen, että Neuvostoliitto haluaisi pysyä ulkona suursodasta ja arvioi Akselivaltojen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita sen pohjalta, millaiseksi ne muuttuivat kun Saksa sai Romanian kautta pääsyn Mustalle merelle. Kreikan ja Jugoslavian kohtalon hän ennustaa sotaluokaksi.²⁵² Uutiset Kreikan ja Balkanin tilanteesta olivatkin sodan alkamiseen asti päivittäisiä. Lokakuun 1940 viimeisinä päivinä Suomen Sosialidemokraatin uutisointia leimasi suurvaltapolitiikka ja sen vaikutukset Balkanin tilanteen kehittymiseen.

²⁵⁰ Suomen sosialidemokraatti STB , Berliini/Lontoo, 15.10.1940 1.

²⁵¹ Suomen sosialidemokraatti Ulkomaiden asioita, A.V, Suomen sosialidemokraatti 15.10.1940, STB, Lontoo, 15.10.1940 4.

²⁵² Suomen sosialidemokraatti Ulkomaiden asioita, A.V 15.10.1940 , 4.

20.10.1940 lehdessä uutisoitiin vielä akselivaltojen odottavan Balkanin maiden liittyvän mukaan akselipolitiikkaan.²⁵³ 23.10.1940 ilmestyneessä uutisartikkelissa *”Diplomaatit toimivat Balkanilla täydellä höyryllä, Englanti arvelee antavansa Kreikalle sotilaallista apua, jos se sitä pyytää”*, tuotiin esille ettei Kreikan ja Iso-Britannian välillä ollut vielä virallista avunantosopimusta mahdolliseen konfliktiin Italian ja akselivaltojen kanssa, mutta sellaiseen olisi olemassa hyvät mahdollisuudet mikäli tilanne kehittyisi Kreikan kannalta epäedulliseksi.²⁵⁴ Samassa uutisartikkelissa todettiin, että Kreikassa seurattiin tarkasti Jugoslavian tilanteen kehitystä ja sitä, tultaisinko se uuden kauppasopimuksen myötä sitomaan tiukasti akselivaltoihin, jolloin siitä seuraavat vaikutukset kohdistuisivat väistämättä myös Kreikkaan ja loisivat uhkatekijöitä Kreikan puolueettomuuspyrkimyksille.²⁵⁵

28.10.1940 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi etusivullaan Italian armeijan hyökänneen Kreikkaan. Uutisessa kirjoitettiin *”Viime yönä Kreikka sai uhkavaatimuksen, jonka määräaika oli 3 tuntia. Vaatimuksia ei tunneta, mutta Kreikka ei niihin suostu vaan ”taistelee viimeiseen saakka”. Yleinen liikekannallepano Kreikassa – ilmahälytys Ateenassa klo 6 tänä aamuna”*.²⁵⁶ Sodan alkamisen lisäksi lehden etusivulla julkaistiin Lontoosta tullut tiedonanto, että Kreikka olisi pyytänyt Iso-Britannian hallitukselta apua. Etusivulla julkaistiin myös Italian väite siitä, että kreikkalaiset joukot olisivat hyökänneet albanialaisten raja-asemine kimppuun. *”Kreikan sähkösanomatoimisto ilmoittaa: Tiranasta saapuneet Rooman kertomat tiedot, joiden mukaan aseistettu kreikkalainen osasto olisi tunkeutunut Albanian alueelle ja hyökännyt Kapestizan eteläpuolelle Koritzan läheisyydessä olevien Albanian raja-asemine kimppuun, ovat ehdottomasti perättömiä. Yksikään kreikkalainen osasto ei missään kohdassa ole ylittänyt Albanian rajaa. Edelleen tiedetään, ettei kreikan alueella ole voitu muodostaa mitään joukkokuntaa, koska Kreikan sotilas- ja siviiliviranomaiset ylläpitävät ankaraa järjestystä. Edelleen pidetään pelkkinä lapsellisuuksina Tiranin tietoja, joiden mukaan Porto Eddassa (Santiquarantassa) olevan Italian käskynhaltijan virkatalossa olisi räjähtänyt pommeja ja että nämä toimenpiteet olisivat olleet kreikkalaisten suorittamia. Ateenassa ei tiedetä mitä santiquarantassa on saattanut tapahtua, mutta mahdotonta on, että Kreikan taholta olisi mainitulla tavalla sekaannuttu asioihin”*.²⁵⁷

²⁵³ Suomen Sosialidemokraatti, STB, Berliini, 20.10.1940, 8.

²⁵⁴ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Lontoo, 23.10.1940, 5.

²⁵⁵ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Lontoo, 23.10.1940, 5.

²⁵⁶ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Ateena 28.10.1940, 1.

²⁵⁷ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Lontoo 28.10.1940, 1.

Sotatapahtumista uutisointi jatkui tiiviinä lokakuun loppuun asti. Jo seuraavana päivänä sodan alkamisesta Italian-Kreikan sota oli Suomen Sosialidemokraatin pääuutisaihe. Laajoissa uutisartikkelissa avattiin tarkemmin Italian aluevaatimuksia, Kreikan puolueettomuuspyrkimyksiä ja halua säilyttää oma alueellinen koskemattomuutensa. Lisäksi Suomen sosialidemokraatti uutisoi Englannin luvanneen kaiken käytettävissä olevan apunsa Kreikalle Italian hyökkäysten torjumiseksi. Nimimerki A.V. sanoi analyysiartikkelissaan *”Kreikka sodassa”* tilanteen eskaloitumista sodaksi osana suurempaa liittoutuneiden ja akselivaltojen välistä sodankäyntiä. A.V. kirjoitti *”Kreikan kieltäytyttyä suostumasta luovuttamaan joitain alueita Italian sotilaallisiksi tukikohdiksi, koska se katsoi siten menettävänsä riippumattomuutensa, kuuluu yhtenä renkaana siihen suureen suunnitelmaan, jonka toteuttamisella akselivallat yrittävät antaa Englannille musertavan iskun Välimeren piirissä”*.²⁵⁸ Lokakuun viimeisten päivien uutisoinnissa on huomattavissa voimakas Kreikkakeskeisyys. Uutisointi sotatapahtumista tapahtuu lokakuun alussa Kreikan puolustuksen esiintuomisella. Lisäksi Suomen Sosialidemokraatti kirjoittaa miten Albanian puolelta olisi liittynyt joukkoja taistelemaan Kreikan puolelle, mikä on erityisessä ristiriidassa Helsingin Sanomien uutisoinnin kanssa.²⁵⁹ 30.10.1940 Suomen Sosialidemokraatissa julkaistiin T.H. Vaaran laaja analyysi *”Taas kamppaillaan Ateenasta, Spartasta ja Thermopylestä”*. Analyysissä Vaara käy seikkaperäisesti läpi historiallisesta näkökulmasta kehityskulkuja, joiden kautta Kreikka ajautui sotatilanteeseen. Metaxasin hallintoa, Kreikan yhteistyötä Englannin kanssa ja akselivaltojen valtapyrkimyksiä Välimerellä. Vaara ennustaa sodan vaikeaksi erityisesti maaston haastavuuden takia. Vaikka Vaara kirjoittaa näennäisen puolueettomasti, on hänen analyysistään selvästi havaittavissa vastaisuus akselivaltojen suurvaltapoliittisille valtapyrkimyksille.²⁶⁰ Italian-Kreikan sota oli marraskuussa 1940 yksi eniten kirjoitetuista aiheista Suomen Sosialidemokraatissa. Useita uutisia sodasta julkaistiin kuun jokainen päivä. Lehden uutisointi keskittyi sotatapahtumien raportointiin. 1.11.1940 Suomen Sosialidemokraatissa ilmestyneessä Ulkomaiden asioita-palstassa käsiteltiin Italian-Kreikan sotaa.

²⁵⁸ Suomen Sosialidemokraatti, A.V. 29.10.1940, 3.

²⁵⁹ Suomen Sosialidemokraatti, STB, Belgrad, 29.10.1940, 8.

²⁶⁰ Suomen Sosialidemokraatti, T.H. Vaara, 29.10.1940, 4.

Nimimerkki A.V kirjoitti *"Italialaisten ei ole onnistunut suorittaa sellaista salamannopeata etenemistä, jota olisi voitu kuvitella mahdolliseksi voimasuhteiden nojalla".*²⁶¹

Analyysissään A.V käsittelee myös kreikkalaisten taistelutahtoa. *"Näyttää siltä, että kreikan asettuminen vastarintaan oli täydellinen yllätys italialaisille, jotka olivat uskoneet sen taipuvan uhkavaatimukseen. Hitlerin ja Mussolinin kohtaaminen vasta sen jälkeen kun sota jo oli tosiasia antaa myöskin tukea tälle olettamukselle. Samaa suuntaa viittaa sekin, että Berliinin radiossa vielä 29 p:nä selitettiin Kreikalla olevan edelleenkin vapauden valita asettumisensa akselivaltain puolelle ja hankkia siten itselleen pysyvä rauha. Kreikalle tahdottiin siis nähtävästi sotatoimien toisenakin päivänä tarjota tilaisuus antautumiseen".*²⁶² Analyysissä pohdittiin myös suurvaltapoliittista ulottuvuutta ja ennen kaikkea sitä, mihin Neuvostoliitto tulisi mahdollisesti asemoimaan itsensä Välimeren sotatilanteessa.

Marraskuun alussa Italian-Kreikan sotaa käsittelevät uutiset käsittelivät paljolti Kreikan puolustustaisteluja ja Italian hyökkäysten hidasta etenemistä tai epäonnistumisia.

3.11.1940 lehdessä uutisoitiin kreikkalaisten joukkojen tunkeutuneen Albanian alueelle.

Marraskuun puoliväliin tultaessa Kreikan sotamenestys ei ollut enää uusi asia. Uutisia leimasivat uutiset siitä, miten kreikkalaisen armeijan oli onnistunut estämään Italian etenemisen rintamalla ja tuhoamaan kokonaisia divisioonia. 8.11.1940 T.H Vaara analysoi artikkelissaan *"Taistelut Epiroksen maakunnassa"* sodan etenemistä. Analyysissään Vaara löysi myös yhtymäkohtia Italian-Kreikan sodan ja talvisodan välillä. Vaara kommentoi *"Kreikan-Italian sota on totista sotaa, jossa sitkeydellä ja johdonmukaisuudella on suurempi arvo kuin miesmäärän ja aseistuksen runsaudella. Se on Suomen-Neuvostoliiton sotaan verrattavissa siinä, että yksityisen sotilaan taidolla ja älykkyydellä on suuri merkitys. Tässä sodassa on vastakkain kahden kansan sotilaita eikä kahden kansan aseistus".*²⁶³ Marraskuun puolivälin jälkeen uutisointi muuttui Kreikan etenemisen uutisoimiseksi. Kreikkalaisten etenemisestä rintamalla ja valloituksista Albanian alueella uutisoitiin runsaasti.

²⁶¹ Suomen Sosialidemokraatti, A.V, 1.11.1940, 4.

²⁶² Suomen Sosialidemokraatti, A.V, 1.11.1940, 4.

²⁶³ Suomen Sosialidemokraatti, T.H.Vaara 8.11.1940, 2.

18.11.1940 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi kreikkalaisten joukkojen aloittaneen tärkeän Koritzan kaupungin valtauksen.²⁶⁴ Suomen Sosialidemokraatti uutisoi seuraavina päivinä runsaasti taisteluista Koritzan kaupungin hallinnasta. 20.11.1940 uutisoitiin Koritzan siirtyneen kreikkalaisille. Uutisointi Koritzasta oli sikäli merkittävää, sillä sen valtausta on pidetty yhtenä kreikkalaisten suurimpana voittona sodassa.²⁶⁵

Marraskuun lopussa uutisointi keskittyi raportointiin kreikkalaisten etenemiseen Albaniassa ja Italialaisten vaikeuksiin sodankäynnissä. Uutisoinnissa alettiin myös kääntää katseita Saksan mahdollisiin reaktioihin, mutta vielä marraskuun lopussa Suomen sosialidemokraatti uutisoi, miten Saksalla ei ollut aikomusta sotkeentua Balkanin sotatapahtumiin.²⁶⁶ Marraskuun uutisoinnissa on selvästi havaittavissa kreikkakeskeisyys. Suomen Sosialidemokraatti raportoi enemmän Kreikan sotatapahtumista ja asettaa siten lukijan enemmän Kreikan kuin Italian puolelle. Kreikkakeskeisyydestä esimerkkinä on Suomen Sosialidemokraatissa ilmestynyt sivun mittainen henkilökuva Kreikan pääministeri Ioannis Metaxasista. Artikkelissa Suomen Sosialidemokraatti kuvailee Metaxasia ylistävästi, häntä kuvataan muun muassa sanoilla ”Ateenan leijona”, ”ei mikään tyhmä mies” ja ”energiakimppu”. Vaikka artikkeli puhuu Metaxasista Diktaattorina, on se yleissävyltään hyvin positiivinen. Metaxasin ura käydään läpi aina sen alkuvuosista lähtien, häntä kuvataan strategisesti lahjakkaaksi ja liberaaliksi uudistusmieliseksi ja hänen hallinnolleen annetaan paljon kiitosta. Jopa Metaxasin kommunisminvastaisuus ohitetaan artikkelissa yhdellä lauseella.²⁶⁷

Joulukuussa 1940 Uutisointi Italian-Kreikan sodasta jatkui päivittäisenä. Joulukuun alussa uutisointi keskittyi kreikkalaisten etenemiseen ja valloituksiin italian joukkojen perääntyessä koko pohjoisrintamalla. Uutisoinnissa tapahtui merkittävä muutos kreikkalaista puhuttaessa. 3.12.1940 Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti *”Kreikkalaisten päämääränä koko Albanian valloittaminen?”*, jossa kirjoitettiin, miten Kreikan yleisradiossa oli esitetty Kreikan tavoitteeksi *”viimeisenkin italialaisen heittäminen ulos Albaniasta”*.²⁶⁸

²⁶⁴ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Ateena, 18.11.1940, 4.

²⁶⁵ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Belgrad 18.11.1940, 8.

²⁶⁶ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Berliini/Sofia, 29.11.1940, 9.

²⁶⁷ Suomen Sosialidemokraatti, 28.11.1940, 3.

²⁶⁸ Suomen Sosialidemokraatti, STB, Belgrad, 3.12.1940, 1.

Kreikkalaista alettiin joulukuussa puhua hyökkääjinä ja miehittäjinä. Uutiset sotatoimista käsittelivät kreikkalaisten etenemistä ja joukokuun alussa uutisoitiin miten Santiquaranta ja Argyrokastro siirtyivät kreikan hallintaan italialaisten kokiessa karvaita tappioita. Joulukuun 8.12.1940 sanomalehdessä kirjoitettiin, miten *”Kreikkalaisilla hallussaan neljäsosa Albanian väestä, alueellinen valtaus käsittää seitsemännön osan maasta”*.²⁶⁹

14.12.1940 Suomen sosiaalidemokraatti julkaisi Ulkopoliittisia päivänkysymyksiä-palstalla analyysin Italian vastoinikäymisistä sodankäynnissä. *”Kun Italia astui sotaan niin kaikkialla odotettiin paljon suurempaa ja paljon voimakkaampaa panosta sotarintamilla”*.²⁷⁰

Anlyysissä pohdittiin, miten Italian liittolaiset tulisivat suhtautumaan Italian heikkoon sotamenestykseen. *”Jo nyt kiertelee huhuja, siitä miten Italian tappiot ovat ehtineet vaikuttaa ei ainoastaan sen vihollisiin vaan myöskin sen ystäviin. Näissä puheluissa ja arvioissa on epäilemättä hyvin paljon mielenkiintoista, mutta haluttomuus puuttua sen pidemmälle vieraisiin asioihin pakottaa meidät jättämään tämä ehkä mielenkiintoisin sivu kääntämättä. Italian vastoinkäymiset – jos niitä vielä kauan jatkuu – voivat saada aikaansaada muutoksia yleisessäkin taustassa, pakoittaen puolelta ja toiselta esille sellaisia voimia, joille Italian huono menestys ei voi olla ihan samantekevää”*.²⁷¹

Alkuvuonna 1941 uutisointi Italian-Kreikan sodan tapahtumista jatkui aktiivisena. Uutisia sotatapahtumista ilmestyi joka päivä tammikuun ja helmikuun 1941 aikana. Uutisointi keskittyi tammikuun alussa raportoimaan kreikkalaisten vauhdikkaasta etenemisestä, jota italialaiset pyrkivät torjumaan. Tammikuun alussa uutiskynnyksen rikkoi myös Balkanin historiallisen huono sää, joka hidasti taisteluita.²⁷² Tammikuun puoliväliin tultaessa uutisoinnissa alettiin huomioimaan etenevissä määrin suurvaltojen rooli Italian-Kreikan sodan ratkaisemisessa. 15.1.1941 Suomen Sosiaalidemokraatti kirjoitti

etusivullaan *”Saksa tulossa Välimerelle? Italialla ja Saksalla on siellä yhteinen tehtävä?”*

²⁷³ Arviot Saksan mahdollisesta mukaantulosta jatkuivat 17.1.1941.

Uutisartikkelissa *”Myrskypilviä nousee Balkanin taivaalle”* kirjoitettiin, kuinka Saksa olisi pyrkimässä Bulgarian kautta Egeanmeren rannalle ratkaistakseen Kreikan sodan ja kohdistakseen sen jälkeen päähuomionsa Englantiin.²⁷⁴

²⁶⁹ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Ateena, 8.12.1940, 1.

²⁷⁰ Suomen Sosialidemokraatti, Reinhold Svento 14.12.1940, 6.

²⁷¹ Suomen Sosialidemokraatti, Reinhold Svento 14.12.1940, 6.

²⁷² Suomen Sosialidemokraatti, STB, Sofia, 4.1.1941, 6.

²⁷³ Suomen Sosialidemokraatti, STB, Berliini, 15.1.1941, 1.

²⁷⁴ Suomen Sosialidemokraatti, STB, Vichy 17.1.1941, 7.

21.1.1941 kirjoitettiin Mussolinin ja Hitlerin kohtaamisesta, jossa johtajat ”Keskustelivat perusteellisesti nykyisestä tilanteesta”.²⁷⁵ Tapaamisen arvioitiin olevan osoitus siitä, että akselivaltojen välinen liitto oli edelleen vahva.

Muutama päivä Hitlerin ja Mussolinin tapaamisen jälkeen kirjoitettiin, että italialaiset olivat aloittaneet suuren hyökkäyksen pohjoisrintamalla. Uutisointi Italian suurhyökkäyksestä jatkuikin tammikuun loppuun asti, mutta jo 30.1.1941 uutisissa kirjoitettiin miten italian hyökkäys näytti epäonnistuvan ja taistelujen jämähtävän asemasodaksi.²⁷⁶ Tammikuun viimeisenä päivänä uutisoitiin Italian valmistelevan uutta suurhyökkäystä Kreikkaa vastaan. Lisäksi tammikuun lopulla uutiskynnys ylittyi Kreikan Pääministeri Metaxasin kuolemasta ja Alexander Koritzin noususta maan uudeksi pääministeriksi. Sotatoimista uutisointi jatkui helmikuussa. Tunnelma rintamalla alkoi uutisten mukaan kiristyä ja huomattavissa oli, että kreikkalaisten vastus italialaisille oli käymässä liian suureksi.

1.2.1941 kirjoitettiin kreikkalaisten vallanneen tärkeän Tepelenin kaupungin italialaisten siirtyessä puolustamaan rintaman eteläpuolta. Sotatoimien kiristymisestä kertoo 12.2.1941 uutinen, jossa kerrottiin italialaisten aloittaneen hyökkäyksen koko Albanian rintamalla. Helmikuun lopun uutisoinnissa kävi selväksi, ettei Italia ollut onnistunut yrityksistä huolimatta murtamaan Kreikan rintamalinjoja. Helmikuun lopun uutisoinnissa olikin huomattavissa sodan vakiintuminen asemasodaksi.

Maaliskuun 1941 Italian-Kreikan sodan vakiintuminen asemasodaksi näkyi uutisoinnissa. Suomen Sosialidemokraatti alkoi yhä enemmän tuoda uutisointiin mukaan suurvaltapoliittista roolia osana sodan ratkaisua. Bulgarian mahdollinen liittyminen akselivaltojen puolelle ja sen mahdolliset vaikutukset Italian-Kreikan sotaan hallitsivat maaliskuun alun uutisointia. 3.3.1941 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi Saksan mahdollisesta mukaantulosta sotatoimiin Bulgarian kautta. Uutisissa pohdittiin miten tämä vaikuttaisi erityisesti Neuvostoliiton ja Iso-Britannian toimenpidevalmiuteen Balkanilla. 4.3.1941 Suomen Sosialidemokraatissa julkaistiin T.H Vaaran analyysi Kreikan puolustamisedellytyksistä. T.H Vaara analysoi, että Kreikan ainoa keino estää Saksan mukaantulo sotaan olisi liittyminen akselivaltojen puolelle.²⁷⁷ Maaliskuun uutisoinnista kävi kuitenkin selväksi, että Kreikka ei tulisi kuitenkaan liittymään akselivaltojen puolelle. Saksan miehitettyä Bulgarian kävikin selväksi, että Saksan sotilaallinen väliintulo olisi ainoastaan ajan kysymys.

²⁷⁵ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Berliini 21.1.1941, 1.

²⁷⁶ Suomen Sosialidemokraatti, STT, Lontoo 30.1.1941, 1.

²⁷⁷ Suomen Sosialidemokraatti, T.H. Vaara 4.3.1941,3.

Suurvaltapoliittisen tilanteen kiristymisen Välimerellä pysyi uutisoinnin pääteemana maaliskuun ajan. 9.3.1941 Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti *”Kreikka on saamaisillaan toisenkin suurvallan vastaansa. Rajalla lienee 7 saksalaista divisioonaa. Uhkavaatimus viikon kuluessa”*.²⁷⁸ Uutisessa kirjoitettiin *”Bulgariassa ollaan sitä mieltä, että Saksan uhkavaatimus Kreikalle on odotettavissa viikon kuluessa. Kreikalle esitettäviin vaatimuksiin mainitaan kuuluvan, että maan on solmittava rauha Italian kanssa, katkaistava yhteytensä Englantiin ja suostuttava rajajärjestelyihin Bulgarian eduksi”*.²⁷⁹ Seuraavana päivänä Balkanin tilanteen kehityksen tarkkailu jatkui. Sanomalehti julkaisi uutisen *”Kreikka on päättänyt puolustaa vapauttaan ja riippumattomuuttaan myös saksalaisten hyökkäystä vastaan (...) Kreikkaa eivät uhkaukset ole järkyttäneet ja maa tulee puolustamaan koskemattomuuttaan ja riippumattomuuttaan loppuun asti mahtavien liittolaistensa ja ystäviensä rinnalla. Ei voida välttää, että Kreikka on jokin häiritsevä tekijä. Päinvastoin liittyvät kaikki inhimilliset ja jumalalliset aatteet erottamattomasti siihen rauhanomaiseen ihanteeseen, josta Kreikka luopuu vasta kun sen kimppuun hyökätään”*.²⁸⁰

Maaliskuun lopussa Suomen Sosialidemokraatti uutisoi vielä Italian hyökkäyspyrkimyksistä, jotka Kreikka onnistui estämään. Kuukauden loppuun tultaessa uutisoinnissa kävi kuitenkin selväksi, että Italia ei pystyisi lyömään Kreikkaa yksin, vaan Saksan apu olisi välttämätöntä mikäli tilanne ratkeaisi Italian ja akselivaltojen eduksi. Sodan lopputuloksen kannalta kriittisen huhtikuun 1941 alun uutisoinnin painopiste siirtyi seuraamaan Saksan toimintaa Balkanin tilanteen suhteen. 7. huhtikuuta 1941 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi etusivullaan *”Suursota syttynyt Balkanilla. Saksa hyökännyt Jugoslaviaan ja Kreikkaan”*.²⁸¹ Suomen sosialidemokraatti uutisoi sotatapahtumien alkamisesta seuraavanlaisesti. *”Saksan Ateenan-lähettiläs kävi sunnuntaiaamuna klo 5.30 Kreikan pääministeri Koritzin luona antamassa selostuksen, joka, niin kuin lähettiläs ilmoitti, samaan aikaan annettiin Kreikan Berliinin-lähettiläälle. Selostuksessa tiedotettiin, että saksalaiset joukot tulevat tunkeutumaan Kreikkaan sen vuoksi, että Kreikan alueella on brittiläisiä joukkoja. Pääministeri vastasi, että Kreikka tulee vastustamaan saksalaisten maahantunkeutumista”*.²⁸² Saksa perustelikin sotatoimiaan Kreikassa ennen kaikkea sillä, että se pyrki häätämään brittiläiset joukot pois Välimeren alueelta. Hitlerin perusteluissa sotaa ei niinkään käyty kreikkalaisia vaan brittiläisiä vastaan.

²⁷⁸ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Lontoo 9.3.1941, 11.

²⁷⁹ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Lontoo 9.3.1941, 11.

²⁸⁰ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Ateena 10.3.1941, 1.

²⁸¹ Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Lontoo 7.4.1941, 1.

²⁸² Suomen Sosialidemokraatti, STT/Reuters, Lontoo 7.4.1941, 1.

Huhtikuun uutisoinnissa kävi varsin pian selväksi, että Saksalla oli valtava ylivoima. Kreikkalaisten rooli muuttui sodan ensimmäisistä päivistä lähtien miehittäjistä puolustajiksi ja valloittajista perääntyjiksi. Kreikka teki kaikkensa estääkseen saksalaisten etenemisen, mutta vain muutama viikko Saksan sotatoimien alkamisesta, 24.4.1941 Suomen Sosialidemokraatti uutisoi etusivullaan Kreikan Albanian-armeijan antautumisesta ja Kreikan kuninkaan ja hallituksen siirtymisestä Kreetan saarelle. 25.4.1941 uutisoitiin saksalaisten saapuneen Ateenaan. Samana päivänä ilmestyneessä Ulkomaiden asioita-palstalla tilannetta avattiin seuraavanlaisesti *”Kreikan sankarillinen taistelu on päättymässä Albaniassa taistelleen armeijan antautumisen joudutettua lopullista ratkaisua. Kreikan kukistuttua on on päättynyt jälleen yksi vaihe suuressa sodassa, joka tänä keväänä nähdään ulottavan vaikutuksensa kaikkiin maanosiin sen sijaan, että se vielä vuosi takaperin rajoittui pääasiallisesti Eurooppaan (...) Kreikan puoli vuotta kestänyt taistelu merkitsi sen omalta kannalta tappionkin tultua suunnatonta ylivoimaa vastaan kamppaillessa kansakunnan arvon ja kunnian säilymistä kaikista raskaista kärsimyksistä ja uhrauksista huolimatta”*.²⁸³ Suomen Sosialidemokraatin uutisointi Saksan etenemisestä jatkui huhtikuun loppuun asti lähinnä tiedonantoina Saksan uusista miehityksistä ja Kreikan perääntymisestä. Suomen Sosialidemokraatin huhtikuun lopun uutisointia leimasi ajatus siitä, että sotatoimet tulisivat loppumaan pian Saksan miehitykseen.

²⁸³ Suomen Sosialidemokraatti, A.V. 25.4.1941, 4 .

5. Loppupäätelmät

Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin uutisointi Italian-Kreikan sodasta erosi toisistaan valtavasti. Suomen Sosialidemokraatti seurasi aktiivisesti tilanteen kehittymistä jo paljon ennen varsinaisten sotatoimien alkamista kun taas Helsingin Sanomat aloitti tilanteen aktiivisen uutisoinnin vasta juuri ennen varsinaisten sotatoimien alkamista. Uutisoinnin puolueellisuudessa oli myös eroja. Vaikka kumpikin lehti välitti ajantasaista tietoa sotatapahtumien etenemisestä, lehtien asennoitumisessa oli nähtävissä selviä eroavaisuuksia. Helsingin Sanomien uutisointi oli selvästi akselivaltoja kohtaan suopeampaa ja uutisointi Italian-Kreikan sotatapahtumista oli selvästi italiakeskeistä. Helsingin Sanomat pyrki välittämään lukijoille kuvaa siitä, että sotatapahtumat olisivat olleet seurausta Kreikan ja Albanian välisestä konfliktista, jossa Kreikka olisi alistanut ja suorastaan vainonnut albanialaista vähemmistöään. Vetoamalla Kreikan ja Albanian välisiin historiapolitiittisiin aspekteihin Helsingin Sanomat pyrki oikeuttamaan lukijalle negatiivisen kuvan synnyttämisen Kreikan poliittisista toimista. Lisäksi oikeutusta Italian toimille haettiin vetoamalla suoraan maiden väliseen poliittiseen historiaan. Helsingin Sanomat kertoi, miten jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen Versaillesin rauhansopimus oli kohdellut Italiaa epäoikeudenmukaisesti luovuttamalla Korfun saaren Kreikan hallintaan. Lisäksi negatiivista mielikuvaa Kreikasta lisättiin julkaisemalla uutisia, joiden mukaan kreikkalaiset olivat harjoittaneet väkivaltaisia provokaatiotoimia albanialaisia kohtaan.

Sen sijaan Italian roolista kreikan ja Albanian välisten ongelmien selvittämisessä annettiin Helsingin Sanomien uutisoinnissa myönteinen rooli. Italia kuvattiinkin pienen ja kaltoinkohdellun Albanian naapurimaana, joka oli luvannut tukensa Kreikan harjoittamia rikoksia vastaan. Keskittämällä uutisointi koskemaan Kreikan ja Albanian paikallisia ongelmia, uutisoinnin huomio saatiin siirrettyä pois Italian suurvaltapolitiittisista suunnitelmista. Esimerkiksi Mussolinin haluista luoda uusi Rooman imperiumi vanhoine alueineen takaisin ei ollut Helsingin sanomissa minkäänlaista uutisointia.

Suomen Sosialidemokraatissa uutisointi oli paljon varovaisempaa. Väli rauhan aikana Suomen sosiaalidemokraattinen puolue alkoi erottua sodanvastaisuudellaan, ja se myös karsasti Suomen läheistä suhdetta akselivaltoihin. Suomen Sosialidemokraatin uutisointi kehityskulusta Italian ja Kreikan väliseen sotaan oli paljon kreikkakeskeisempää. Suomen Sosialidemokraatissa uutisoitiin paljon enemmän Italian harjoittamasta provokaatiosta Kreikkaa kohtaan ja Italian läheisestä liittolaisuudesta Saksaan, jolla oli aktiivinen

sotatoiminta Britannian kanssa käynnissä. Jo Elli-aluksen upottamisen aikaan Suomen Sosialidemokraatti luonnehti Italiaa Kreikalle merkittäväksi ulkopoliittiseksi uhaksi ja ennusti sille samankaltaista kehityskulkua kohti konfliktia ja miehitystä kuin muille Balkanin maille. Suomen Sosialidemokraatti seurasi erityisen tarkasti ennen sotatoimien alkamista Romanian kehityskulkua vallankaappauksesta kohti Saksan ”diplomaattista” miehitystä. Saksan rooliin Suomen Sosialidemokraatti suhtautui varovaisesti. Siinä missä Helsingin Sanomien uutisointi oli voimakkaasti saksamyönteistä ja kolmatta valtakuntaa kuvattiin ennen sotatoimia jopa antiikin henkisen perinnön perijänä, Suomen Sosialidemokraatti vältti ottamasta voimakkaasti kantaa Saksan harjoittamaan politiikkaan. Toki Saksan toimista uutisoitiin, mutta uutisten sävy pyrittiin pitämään hyvin neutraalina.

Suomen Sosialidemokraatin uutisoinnissa ei tuotu myöskään samalla tavalla Kreikan ja Iso-Britannian välisiä suhteita, joita Helsingin Sanomat korosti. Helsingin Sanomien uutisoinnissa korostetaan Kreikan ja Iso-Britannian tiivistä liittolaisuutta ja Kreikan asemoitumista Iso-Britannian puolelle. Tämä korostui erityisesti juuri ennen sotatoimien alkamista ja sodan aikana. Helsingin Sanomat pyrkikin korostamaan, että Italia ja myöhemmin Kreikka kävivät sotaa ennen kaikkea Iso-Britanniaa vastaan ja syyt sotatoimille olivat Iso-Britannian toimet Välimerellä, sotaa ei käyty niinkään Kreikkaa vastaan. Lukijoille Suomen Sosialidemokraatti pyrki luomaan kuvaa Kreikasta pienenä maana, jolla oli epäedullinen geopoliittinen asema suurvaltapolitiikan puristuksessa ja joka pyrki pysyttelemään sodan ulkopuolella sitä ympäröivistä sotatoimista. Italian ja Kreikan välisistä suhteista Suomen Sosialidemokraatti välitti lukijoille ongelmallisen kuvan. Kiristynvä poliittinen tilanne nähtiin ennen kaikkea Italian ja Kreikan välisenä tilanteena, Helsingin Sanomien esittämistä Kreikan harjoittamista kaltoinkohteluista ja vainoista albanialaiseen vähemmistöön ei ollut Suomen Sosialidemokraatissa yhtään mainintaa koko tarkastelujakson aikana.

Itse sotatapahtumien alkamisen uutisoinnissa on myös havaittavissa selviä eroavaisuuksia sanomalehtien välillä. 7.10.1940 Helsingin Sanomat kirjoitti vakavasta välikohtauksesta, jossa kreikkalaiset olivat hyökänneet italialaisen rajavartioston kimppuun.

Provokatiivinen asettelu Kreikkaa kohtaan Helsingin Sanomien uutisissa jatkui myös toisen uutisen verran samana päivänä. Kun toisessa uutisessa kerrottiin aseistetun kreikkalaisen osaston hyökänneen albanialaisten rajavartijoiden kimppuun Koritzan alueella ja aikaisemmin tapahtuneesta pommi-iskusta Italian kuninkaan käskynhaltijan hallitustalon luona. Vaikka lehdessä julkaistiin myös Kreikan vastatiedote, jossa se kiisti syyllisyytensä, jäi se painoarvoltaan selvästi Italiaa ja Albaniaa myötäilevien uutisten alle.

Sodan syttymisen uutisoinnin yhteydessä Helsingin Sanomat kirjoitti myös Italian esittämistä aluevaatimuksista ja uhkavaatimuksesta Kreikalle. Helsingin Sanomat kirjoitti Italian esittämien aluevaatimusten olleen väliaikaisia ja voimassa siihen asti, kunnes konflikti Iso-Britannian kanssa oli ohi. Minkäänlaista yhtymäkohtaa Neuvostoliiton esittämiin aluevaatimuksiin Suomelle ennen talvisotaa tai Daavid-Goljat asetelmaa, jossa suurvalta hyökkäsi pienen itsenäisyyttään puolustaneen valtion kimppuun ei haluttu uutisoinnissa löytää.

Suomen Sosialidemokraatissa uutisointi sodan alkamisesta oli sävyltään paljon neutraalimpaa. Samassa uutisessa jossa esitettiin Italian väitteet kreikkalaisten provokatiivivista hyökkäyksistä Albanian rajalla, julkaistiin myös kreikan virallinen tiedonanto, jossa kiistettiin jyrkästi kaikki provokatiivinen toiminta raja-asemilla. Suomen Sosialidemokraatti uutisoi myös Italian esittämästä uhkavaatimuksesta ja sen sisältämistä aluevaatimuksista, mutta toisin kuin Helsingin Sanomat, Suomen Sosialidemokraatti ei uutisoinut niiden väliaikaiseksi esitetystä luonteesta mitään. Suomen Sosialidemokraatin kreikkamielisyys korostui myös sodan alkamisen uutisoinnissa siten, että Suomen Sosialidemokraatti julkaisi artikkeleita joissa inhimillistettiin Kreikkaa tuomalla sen historiaa ja kulttuuria esiin.

Merkittävä ero Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin uutisoinnissa on myös se, miten ne saivat uutisensa. Suomen Sosialidemokraatin uutiset tulivat kansainvälisiltä uutistoimistoilta, erityisesti STT:ltä, STB:ltä ja Reutersilta, eikä lehdellä ollut omia kirjeenvaihtajia Euroopassa. Analyysejä, joissa Suomen Sosialidemokraatin poliittinen näkökulma nousi paremmin esille, kirjoittivat nimimerkki A.V ja T.H. Vaara Suomesta käsin. Helsingin Sanomat sai suuren osan uutisistaan myös kansainvälisten uutistoimistojen kautta, mutta se julkaisi myös omien kirjeenvaihtajiensa uutisia. Erityisesti Ateenasta tietoja saatiin kirjeenvaihtaja Ben Amesin kautta ja Saksan kirjeenvaihtaja, Eero Pewtjäniemen kautta. Erityisesti Berliinin kirjeenvaihtajan kirjoittamissa artikkeleissa oli havaittavissa voimakasta sympatiaa Saksaa ja akselivaltoja kohtaan.

Helsingin Sanomien uutisointi oli myös paljon visuaalisempaa. 1940 luvun alku oli yleisesti haastavaa aikaa sanomalehdille, paperin säännöstelyn takia, mutta silti Helsingin Sanomat pystyi käyttämään enemmän kuvia uutistensa tukena. Suomen Sosialidemokraatissa kuvia julkaistiin harvemmin ja niitä julkaistiin enemmän sodan loppuvaiheissa. Helsingin Sanomien julkaisema kuvamateriaali oli lähes kokonaan rintamalta otettuja kuvia, kun taas

Suomen Sosialidemokraatti julkaisi rintama- ja taistelukuvien lisäksi myös kuvia myös Kreikan kulttuurikohteista ja maisemista.

Uutisten asettelussa oli myös havaittavissa eroavaisuuksia. Suomen Sosialidemokraatti uutisoi Italian-Kreikan sotatapahtumista hyvin näyttävästi. Uutiset sotatapahtumista ilmoitettiin usein jo lehden etusivulla ja ne olivat palstakooltaan suurempia. Helsingin sanomien etusivulla ilmestyi sotaa koskevia uutisia harvemmin ja uutiset sotatapahtumista olivat usein kooltaan pieniä palstauutisia lehtien sisäsivuilla. Uutisten asettelu on tärkeä tekijä uutisten vaikuttavuudesta puhuttaessa, sillä niiden asettelussa on merkittävä vaikutus siihen kuinka tärkeänä uutista voidaan lukijalle pitää. Etusivun uutinen herättää luonnollisesti enemmän huomiota ja se koetaan merkittävämmäksi kuin pieni, lehden sisäsivulla ilmestynyt palstauutinen muiden uutisten keskellä.

Sekä Helsingin Sanomat että Suomen Sosiaalidemokraatti julkaisivat myös omia kommenttipalstojaan, joissa Italian-Kreikan sodan tapahtumia analysoitiin tarkemmin. Suomen Sosialidemokraatissa ilmestynyt Ulkomaiden asioita-palsta tarjosi areenan myös kriittisemmille äänenpainoille sodasta. Vaikka sensuuri ja valtion virallisessa tiedotuslinjassa pysyminen sitoi Suomen Sosialidemokraatin uutisointia osaksi valtion virallista tiedotuslinjaa, Ulkomaiden asioita-palstalla on myös havaittavissa kriittisempiäkin äänenpainoja sotatoimia kohtaan ja yleistä sodanvastaisuutta. Helsingin Sanomien Tiedoksi-palstalla samankaltaista sodanvastaisuutta ei ollut vaan analyysit olivat enemmän myönteisiä akselivalloilla.

Suomen Sosialidemokraattien sodanvastaisuus nousee esille myös Italian-Kreikan sodan sotatapahtumien kuvaamisessa. Vielä sodan alkaessa Suomen Sosialidemokraatin uutisointi oli myötämielisempää Kreikalle ja uutisoinnissa korostettiin Kreikan halua pysyä suurvaltapolitiikan ulkopuolella puolueettomana maana. Kuitenkin sotatoimien kehittyessä ja Kreikan edetessä Albanian maa-alueelle, uutisointi Kreikkaa kohtaan muuttui kriittisemmäksi. Kreikkalaiset, jonka sotatoimia oli vielä sodan alkuvaiheessa kuvattu puolustuspoliittisina, muuttuivat nyt miehittäjiksi ja valloittajiksi. Helsingin Sanomien akselimyönteisyys vaikutti heti sotatoimien alusta Kreikan sotatoimien kuvailuun. Helsingin Sanomien uutisoinnissa ei nähty minkäänlaista Daavid-Goljat-asetelmaa sodan osapuolten välillä ja Kreikka nähtiin Iso-Britannian aktiivisena kumppanina, jonka politiikka oli aggressiivista akselivaltoja vastaan. Paikallisen ulottuvuuden sijaan Helsingin Sanomat pyrki sotatoimien alkamisesta asti sitomaan Italian-Kreikan sodan osaksi

suurvaltopoliittisia sotatoimia ja lehdessä tuotiinkin esille, miten sotatoimet Italian ja myöhemmin saksan puolelta kohdistuivat ennen kaikkea Iso-Britanniaa vastaan.

Kreikkalaiset sidottiin osaksi liittoutuneita ja heistä puhuttiin Helsingin Sanomissa heti alusta asti enemmän miehittäjinä ja valloittajina kuin oman alueellisen koskemattomuutensa puolustajina.

Huomionarvoisaa on myös se, että Suomen Sosialidemokraatti uutisoi näyttävämmiin Italian huonosta sotamenestyksestä ja tappioista kuin Helsingin Sanomat. Sodan loppuvaiheen uutisoinnissa huomio kiinnittyi kummassakin lehdessä erityisesti Saksan tulevaan rooliin sodan ratkaisussa. Kummassakin lehdessä todettiin Saksan ehdoton sotilaallinen ylivoima. Suomen Sosialidemokraatissa uutisointi Saksasta ja sen suhtautumisesta kreikkaan oli ollut ennen Saksan liittymistä sotaan vähäisempää ja yleisluontoisempaa kuin Helsingin Sanomissa, joka korosti voimakkaasti sitä, miten Saksa toivoi Italian-Kreikan sodalle viimeiseen asti rauhanomaista ratkaisua ja vastusti Balkanin sotatoimia. Helsingin sanomissa korostettiin Saksan sotatoimien alettua, miten Saksan hyökkäys oli suunnattu ennen kaikkea Iso-Britanniaa, ei niinkään Kreikkaa vastaan.

Sodan viimeisinä viikkoina ja Saksan tultua mukaan sotaan lehtien uutisoinnissa on havaittavissa enemmän yhtäläisyyksiä. Huhtikuun 1941 uutisoinnissa Helsingin Sanomien uutisointi muuttui yleissävyltään hieman neutraalimmaksi. Vaikka uutisointi oli edelleen myönteissävytteistä akselivaltioita kohtaan, Kreikan vastarinnasta uutisoitiin positiivisempaan sävyyn. Kun Italian-Kreikan sodan aikana Kreikasta oli kirjoitettu valloittajana ja miehittäjänä, nyt kreikkalaiset tekivät vastarintaa ja puolustivat maa-alueitaan. Suomen Sosialidemokraatissa kreikkalaisten rooli muuttui Saksan mukaantulon jälkeen miehittäjistä puolustajiksi ja valloittajista perääntyjiksi. Saksan ehdoton ylivoima oli asia, jota kumpikaan lehdistö ei voinut jättää huomioimatta ja varsin pian Saksan sotatoimien alettua kummankin lehden uutisoinnista kävi selväksi, että Saksa tulisi miehittämään Kreikan varsin pian.

6. Lähdeluettelo

Alkuperäisaineisto:

Suomen Sosiaalidemokraatti 15.8.1940-30.4.1941

Työväen arkisto, Sörnäisten rantatie 25, 00500, Helsinki

Helsingin Sanomat 15.8.1940-30.4.1941

Helsingin sanomien digitaalinen arkisto Aikakone, <https://www.hs.fi/aikakone/>, josta löytyy näköisversiot Helsingin Sanomista ajanjaksolta 15.8.1940-30.4.1941

Nettilähteet:

Suomen suurlähetystö Kreikassa nettisivut: <https://finlandabroad.fi/web/grc/etusivu>

Suomen Suurlähetystö Kreikassa, Suomen ja Kreikan kahdenväliset suhteet:

<https://finlandabroad.fi/web/grc/kahdenväliset-suhteet>

Tutkimuskirjallisuus:

Alasuutari Pertti

Laadullinen tutkimus, Vastapaino, Tampere, 1993

Beevor Antony,

Crete 1941 The battle and the resistance, published with a new introduction in Penguin books, New York 2014

Berger Robert L. Thomas Luckmann

Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen, Yliopistopaino, Helsinki 2002

Billing Michael,

Arguing and Thinking, A Rhetorical Approach to Social Psychology, New Edition, Cambridge University Press, New York, 1996

Bitzet John G,

Greece in World War II: To April 1941, Sunflower University Press, 1989

Brewer David,

Greece, The Decade of War, Occupation, Resistance and Civil War. B Tauris & Co. Ltd, London/New York, 2016

Clogg Richard,

A Concise History of Greece, Third Edition, Cambridge University Press, New York 2013

Ewer, Peter

Forgotten ANZACS : The Campaign in Greece, 1941. Carlton North, Vic.: Scribe Publications, 2008

Forsen Björn, Sironen Erkki (toim.)

Kadonnut Kreikka, Suomalaisten matkakuvauksia ennen massaturismia, Suomen Ateenan-instituutin säätiö, Helsinki 2006

Hasiotis Irodotos Konstantinos

οι ελλῆες της ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης: υετοικεοες και εκτοπομοί: οργανωση και ιδεολογα, Thessalonki 1997

Hellenic Army General staff, Army History Directorate,

An Abridged History of the Greek-Italian and Greek-German War 1940-1941 (land Operations), the army history directorate editions, Athens 1997

Jussila Osmo, Hentilä Seppo, Nevakivi Jukka,

Suomen poliittinen historia 1809-2009 WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki 2009

Jokinen Arja, Juhila Kirsi, Suoninen Eero

Diskurssianalyysin aakkoset, Vastapaino, Tampere 1993

Kaurinkoski Kira,

Kreikka ja Suomen talvisota, Kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat, Suomen Ateenan-instituutin säätiö, Helsinki 2010

Koliopoulos John S. & Veremis Thanos M.

Greece, the Modern Sequel, from 1821 to the present, 2007, Hurst & Company, London

Kortti Jukka,

Media historiassa, lähestymistapoja median merkityksiin historiassa, Suomalaisen kirjallisuuden seura, tietolipas 250, 2016, Turenki

Mazover Mark,

Inside Hitler's Greece, The Experience of Occupation 1941-1944, Yale nota bene book, Yale University Press 1995, New Haven & London

O'Donnell Victoria, Jowett Gareth,

Propaganda and Persuasion, fourth Edition, SAGE, California, 2015

Perko Touko,

Salminen Esko, Veikko Löyttyniemi, Hemanus Pertti, Tommila Päiviö, Suomen Lehdistön historia, osa 3. Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle, Kustannuskiila OY, Kuopio 1988

Vuolanto, Ville: T

Tutkimusprosessi, metodit ja historiantutkimuksen ominaislaatu, Historiallinen aikakauskirja 3 / 2007